

72257

T.C.
HARRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
DİN EĞİTİMİ BİLİM DALI

**BEDİÜZZAMAN SAİD NURSÎ'NİN
EĞİTİM VE İRŞAD METOTLARI**
(Yüksek Lisans Tezi)

Danışman
Doç.Dr. Suat CEBECİ

Hazırlayan
Said YETİM

ŞANLIURFA-1998

ÖNSÖZ

Eğitim, ilk insan Hz. Adem'le (a.s) başlamış, günümüze kadar devam etmiştir. Eğitimin bir ihtiyaç olduğu konusunda eğitimcilerin çoğunluğu hemfikirdir. Ancak eğitimle ilgili tartışmalar, günümüze kadar gelmiştir. Çağdaş eğitimciler, eğitim metodlarını yeniden ele alma ihtiyacını hissetmişlerdir. Biz de çağımızda yaşamış olan Said Nursî'nin eğitim ve irşadla ilgili görüşlerini tezimizin konusu olarak belirledik.

Araştırmamız giriş ve üç ana bölümden oluşmaktadır. Girişte; eğitimle ilgili bazı bilgilere yer verilmiş, çalışmamızın amacı ve önemi belirtilmiştir.

Birinci bölümde Said Nursî'nin hayatı, kişiliği ve eğitimle ilgili genel görüşlerine yer verilmiştir. İkinci bölümde Said Nursî'nin eğitimde kullandığı metotlar üzerinde durulmuştur. Üçüncü bölümde ise; Said Nursî'nin Tebliğ ve İrşad alanında başvurduğu metodlar, bir tebliğci ve müşid olarak taşıdığı özellikler tesbit edilmeye çalışılmıştır.

Araştırmamızı, Said Nursî'nin eğitimle ilgili fikir ve düşüncelerini derleyip toparlayarak, bir bütün olarak ortaya çıkarmaya tahsis ettik. Araştırmamızın kaynakları Said Nursî'nin Risale-i Nur külliyyatından ibarettir.

Bu araştırmanın gerçekleştirilmesinde yardımcı olan hocam ve tez danışmanım, Doç. Dr. Suat Cebeci'ye, ders dönemi boyunca bana yardımcı olan hocam Prof. Dr. Abdullah Özbek'e ve fikirlerinden istifade ettiğim Yard. Doç. Dr. Şükrü Keyifli'ye teşekkürü bir borç bilirim.

Çalışmamızın eğitim camiasına faydalı olmasını dilerim

Said Yetim

KISALTMALAR

- a.s : Aleyhisselam
a.s.v : Aleyhisselatü Vesselam
a.g.e :Adı geçen eser
b. : bn, ibn.
c. : Cilt
c.c : Celle-Celaluhu
r.a : Radiyallahü Anh (Anha)
s. : Sayfa
Tsz. : Tarihsiz, baskı tarihi yok.

GİRİŞ	1
1.Problem:	1
2.Araştırmanın Amacı ve Önemi:	4
3-Sınırlılık:	4
4.İlgili Bazı Çalışmalar:	4

BİRİNCİ BÖLÜM**BEDİÜZZAMAN SAİD NURSİ'NİN HAYATI, KİŞİLİĞİ VE EĞİTİM
HAKKINDAKİ GENEL GÖRÜŞLERİ**

1-Said Nursî'nin Hayatı ve Kişiliği :	7
2. Said Nursî'yi Yenilikçi Fikirlerle Sevk Eden Olaylar	10
3. Said Nursî'ye Göre Eğitimin Amacı ve Önemi	11
4. Said Nursî'ye Göre Eğitimin Gerekliliği	13
a. Fert Yönünden:	13
b. Toplum Yönünden :	13
5. Said Nursî'nin Eğitim Alanındaki Hedefleri	14
6. Said Nursî'nin Eğitim İlkeleri	16
7. Said Nursî'ye göre Eğitim Çeşitleri	24
a. Yaygın Eğitim	24
1- Mektupla Öğretim	26
2- Yanına Gelenlere Verdiği Ders	27
3- Gençlere Verdiği Ders	29
4- Mahkumlara Verdiği Ders	30
5- Gelecek Nesillerle Konuşması	32
6- Aile Eğitimi ile İlgili Çalışmalar	32
b. Örgün Eğitim	34

8. Said Nursî'ye Göre Eğitimin Unsurları	37
a. Mektep ve Medrese	37
1- Şark Üniversitesi'nin Maddi Kaynakları	39
2- Şark Üniversitesi'nin Sağlayacağı Faydalar	40
3- Şark Üniversitesi'nin Programı	40
b. Eğitimciye Has Esaslar	42
c. Talebeye Has Esaslar	46
d. İhtisaslaşma	48
1- İlimde İhtisaslaşma	48
2- İlmî Şûra	48
e. Çocuğun Eğitiminde Ailenin Yeri	51

İKİNCİ BÖLÜM

SAİD NURSÎ'NİN EĞİTİMDE KULLANDIĞI METOTLAR

1-İspat ve İkna Metodu:	54
2-Telkin Metodu:	57
3-Terğib ve Terhib Metodu:	58
4-Taklit Metodu:	62
5-Sual-Cevap Metodu:	63
6-Tekrar Metodu:	63
7-Kıssa İle Eğitim Metodu:	64
8- Temsil Metodu:	67
a)İtikadi Konularda Temsil Metodu	69
1-Tevhid Konusunda Temsil Metodu	69
2- Nübüvyet Konusunda Temsil Metodu	73
3- Melâike ve Rûhâniler Konusunda Temsil Metodu	75
4- Kitaplara İman Konusunda Temsil Metodu	76
5- Kaderle İlgili Meselelerde Temsil Metodu	78
6-Haşir Meselesinde Temsil Metodu	78

b. Âmeli Konularda Temsil Metodu	80
1) İbadet Konusunda Temsil Metodu	80
a. Namaza Dair Temsil	80
b. Orucun Hikmetine Dair Temsil	82
2) Diğer Konularda Temsil Metodu	83
9-Mektupla Öğretim Metodu	84
10-Radyo ve Görsel Araçlarla Eğitim	88
11-Tartışma Metodu	90
a) Nefisle Tartışma	91
b) Şeytanla Tartışma	93
c) Münkirlerle Tartışma	94

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BEDİÜZZAMAN SAİD NURSİ'NİN İRŞAD METODU

1. İrşatta Metod:	96
2- Din Görevlilerinin Eğitimi	100
3-Hutbede Ölçü Ve Hutbe Dili	103
4- Ehl-i Tasavvufa Verdiği Ders	104
5- Bir Mürşid ve Tebliğci Olarak Said Nursî'de Bulunan Vasıflar	105
a. Müsbet Hareket	106
b. Tevazu	106
c. Vakar ve Cesaret	107
d. Fedakarlık	107
e. Sabır ve Tehammül	108
f. İstiğna	108
g. İffet	109
h. Hediye kabul etmemek	110
SONUÇ VE ÖNERİLER	112
BİBLİYOGRAFYA	115

GİRİŞ

1.Problem:

İslam eğitim tarihinde eğitim ve öğretim ilk insanla başlamıştır. Cenab-ı Hak Âdem'i yarattı ve bütün isimleri "Ona öğretti"¹ ayetinden bunu anlıyoruz. İslam eğitim anlayışında eğitim ve öğretim Hz. Âdemle başlamış ve insanlık tarihi boyunca devam edip gelmiştir. İnsan yaratılışı icabı eğitim ve öğretime muhtaçtır. "... Doğrusu o çok ... cahildir"² ayeti bunu ifade etmektedir. İnsanın eğitilmek üzere dünyaya gönderildiği ve vazifesinin "taallümle tekemmül"³ olduğunu; "insan ile hayvanın dünyaya gelişindeki farkları gösterir. Çünkü hayvan dünyaya geldiği vakit, âdetâ başka bir âlemde tekemmül etmiş gibi istidâdına göre mükemmel olarak gelir; yani gönderilir. Ya iki saatte, ya iki günde veya iki ayda bütün şerait-i hayatiyesini ve kainatla olan münâsebetini ve kâvânin-i hayatını öğrenir meleke sahibi olur. İnsanın yirmi senede kazandığını yirmi günde serçe ve arı gibi bir hayvan tahsil eder; yani ona ilhâm olunur. Demek ki, hayvanın asıl vazifesi ilim öğrenmekle yükselmek değildir. "Belki vazifesi, istidâdına göre taammüldür, amel etmektir."⁴

"İnsan ise dünyaya gelişinde her şeyi öğrenmeye muhtaç ve hayat kanunlarına cahil. Hatta yirmi senede tamamen şerâit-i hayatı (hayat şartları) öğrenemiyor. Belki, âhir-i ömrüne kadar öğrenmeye muhtaç. Hem gayet âciz ve zayıf bir surette dünyaya gönderilip, bir iki senede ancak ayağa kalkabiliyor. On beş senede zarar ve menfaati fark eder; hayat-ı beşeriyenin muâvenetiyle menfaatlerini celb ve zararlardan sakınabilir. Demek ki insanın vazife-i fitriyesi taallümle tekemmüldür".⁵ Yani "insan bu âleme ilim ve duâ vâsıtasıyla tekemmül etmek için gelmiştir".⁶

¹ Bakara Suresi /31

² Ahzap Suresi /72

³ Said Nursî Sözler s. 285

⁴ S. Nursî a.g.e, s.285

⁵ S. Nursî a.g.e, s.286

⁶ S. Nursî a.g.e, s.286

K.Kerim bir ayetinde “Deki:Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olurmu?”¹ derken, eğitim ve öğretimin, insanlar için ne kadar önemli olduğunu ifade etmektedir.

Hız. Peygamber Medine’ye teşriflerinde, ilk icraatlarından biri Mescid-i Nebeviyle beraber, “ashab-suffa”yı barındıran ilk islâm mektebini inşa etmesidir.² Buna müteakiben “bedir” esirlerinden okuma-yazma bilenlerden istifade edilmesi olayı³ eğitimin, insan ve islam açısından önemini açıkça ortaya koymaktadır.

İnsan, diğer varlıkların aksine akıl, şehvet ve öfke gibi temel duygu ve kabiliyetlerle donatılmış sonra dünyaya gönderilmiştir. Bu duygu ve kabiliyetlere fitraten bir sınır konulmamıştır.⁴ insanın mahiyetinde varolan bu duygu ve kabiliyetlerin aşırılıklardan kurtulabilmesi için eğitime ihtiyaç vardır. İslam bilginlerinden bazıları da bu görüştedir.

İslam eğitim tarihinde önemli yeri olan Gazali ve Farabi’nin bu konudaki görüşleri: Gazaliye göre, insan, behimi ve şeytani hisler taşıyan bir varlıktır eğer, Rabbani asla dayanan akıl bunlara hakimiyet kurarsa, insanın şahsiyeti i’tidale kavuşur. Akıl hakimiyeti kaybederse, onlar hakimiyeti ele geçirip akılı kendine hizmetkar kılarlar. Kalb öfke ve şehvetlere kul olur. İnsanların ekserisi böyledir.⁵ Bundan dolayı Gazali eğitimi “ nefsin kötü ahlakını gidermek ve iyi ahlâkını idâme ettirmek”⁶ diye tarif eder.

Doğuştan, beraberinde getirdiği, sınırsız his ve heveslerle dolu, insan açısından, eğitimin gerekliliğine işaret ederken de, şöyle der Gazali: “Bazıları ahlâkın değişmeyeceğini zan etmişler, şehvet ve gazap (öfke) mizâç gereğidir; o hiç bir şekilde insanoglundan ayrılmaz demişlerdir. Eğer ahlâkın değişmesi mümkün olmasaydı Resûlullah (a.s.v): “Ahlakınızı güzelleştirin” diye emr etmezdi. Eğer bu imkansız olsaydı, vaazlar, terğib ve teşvikler bâtıl olurdu. İnsan, hayvandan akli ile üstün olmasına rağmen, hayvan terbiye edilir de insan niçin terbiye edilmesin?”⁷

¹ Zümer/9

² Ahmet Çelebi, İslamda eğitim ve öğretim tarihi (Tercüme; Ali YARDIM) s. 97

³ Ahmet Çelebi, a.g.e. s. 35

⁴ Said Nursî, İşârât-ül İ’caz, s.29

⁵ Gazali, İhyâ-u Ulûmi’-d-Din. III.s.9,10.

⁶ Gazali a.g.e. s.10

⁷ Gazali a.g.e. s.54

Gazali daha sonra insanda mevcut gazap, şehvet ve adâlet kuvvetlerinin terbiye edilerek, ifrat ve tefrit yönlerini törpüleyip, i'tidal'e sevk etme yolları ve metotları üzerinde durur.¹

Bayraktar Bayraklı'nın tespitine göre Farabinin bu konudaki görüşlerini şu şekilde özetleyebiliriz: "Fârâbiye göre, insan tabiatındaki eksiklik eğitime ihtiyacı doğurmaktadır. Her insanın tabiatında herhangi bir amaç vardır. Bu amaca ulaşması için eğitime muhtaçtır. Yatkın oldukları şeylerde en son ya da, ona yakın bir seviyeye gelmeleri için eğitilirler. Bazı işlerde, bazı insanlar çok üstün yeteneğe sahip olmalarına rağmen eğitilmedikleri takdirde, o yetenekleri kaybolabilir. Bazen de bu kişiler, aynı meselede kötü şeyle eğitilenler, kötü davranışlarda ve kötü fiillerde en yükseğe çıkarlar."²

Fârâbi bir taraftan fitratın yeterli olmadığı diğer taraftan eğitime ihtiyaç olduğu hususunda ısrar eder. "Tohum da bilkuvve mevcut olan güç kendini göstermesi için o türde bir çiftçiliğe ihtiyaç gösterdiği gibi, insan da fitraten kendisinde mevcut olan cevherin gelişmesi için iyi bir eğitime ihtiyaç içinde olacaktır. Netice olarak denilebilir ki, insandaki eksiklik ya da hamlık, eğitimi zaruri kılmaktadır"³ der.

Said Nursi'de, insanın hayat kanunlarına cahil ve öğrenmeye muhtaç olarak dünyaya gönderildiğini ve vazifesinin "taallümlü tekemmül"¹ olduğunu ifade eder.

İslam bilginlerinden aktardığımız bu fikirler bize şu kanatı vermektedir; İnsan doğuştan beraberinde bir takım duygu ve kabiliyetler getirmektedir. Bu duygu ve kabiliyetleri geliştirmek verimli hale getirmek ve iyiye kanalize etmek ancak eğitimle mümkündür.

¹ Gazali a.g.e. s.54

² Bayraktar Bayraklı, Farabi'de Devlet Felsefesi, s.145

³ Bayraktar Bayraklı, a.g.e. s.145

2.Araştırmanın Amacı ve Önemi:

Said Nursî ve eserleriyle ilgili lehte ve aleyhte bir çok çalışma yapılmıştır. Bu çalışmalar Said Nursî'nin çeşitli konulardaki fikir ve düşüncelerini ortaya çıkarmaya çalışmışlardır. Biz de bu çalışmamızda Said Nursî'nin eğitim ve irşat konusundaki fikir ve düşüncelerini derleyip toparlayarak bir bütün halinde ortaya koymayı uygun gördük.

3-Sınırlılık:

Bu çalışmamızı, Said Nursî'nin, "eğitim ve irşat metotlarıyla" ilgili fikir ve düşünceleriyle sınırlı tuttuk. Bundan dolayı diğer eğitimcilerin fikirlerine baş vurulmayacaktır. Sadece Said Nursî'nin fikirleri, ortaya koyduğu çözümler ve getirdiği yeni yaklaşımlar ve tavsiyeleri dikkate alınacaktır.

4.İlgili Bazı Çalışmalar:

Son zamanlarda, gerek Batı'da gerekse Türkiye'de, Said Nursi ve eserleriyle ilgili, çeşitli çalışmalar yapılmış, makaleler yayınlanmıştır. Ancak akedemik seviyede çalışmalar yeni yeni yapılmaya başlanmıştır. Yapılan çalışmalardan bazıları şunlardır.

Prof. Dr. Şerif MARDİN; Said Nursî olayı: (İstanbul-1992). Bu eser Said Nursî ve nurculuk olayını sosyolojik açıdan tahlil eden bir eserdir.

Cemal KUTAY; Çağımızda bir Asr-ı Saadet Müslümanı: Bediüzzaman Said Nursî (Yeni Asya yayınları İstanbul 1979) Said Nursî'nin kişiliğini ve mücadelesini anlatan bir eserdir.

Sefa MÜRSEL; Bediüzzaman Said Nursî ve Devlet Felsefesi:(Yeni Asya Yayınları İstanbul 1976) Said Nursî'nin fert yapısı ve toplum idaresiyle ilgili görüşleri başta olmak üzere çeşitli konularda ki fikir ve düşüncelerini inceleyen bir eserdir.

Burhan BOZGEYİK; Bediüzzaman SAİD NURSİ Hayatı-Davası-Eserleri (Risale Basın Yayın İstanbul 1993)

Necmeddin ŞAHİNER; Bilinmeyen Taraflarıyla Said Nursî (Yeni Asya Yayınları, İstanbul-1974)

Necmettin ŞAHİNER; Aydınlar Konuşuyor (Yeni Asya Yayınları, İstanbul-1977) Cumhuriyet dönemi aydınlarının Said Nursî hakkındaki düşünce ve hatıralarını içeren bir eserdir.

Necmettin ŞAHİNER; Son Şahitler (Yeni Asya Yayınları, İstanbul-1978) Said Nursî'nin hizmetinde bulunmuş talebelerinin üstatlarından duyduklarını gördüklerini ve hatıralarını kapsayan bir çalışmadır.

Abdulkadir BADILLI; Bediüzzaman'ın Mufassal Tarihce-i Hayatı (Timaş Yayınları, İstanbul-1990) Said Nursî'nin doğumundan ölümüne kadar geniş hayat hikayesini hizmetlerini ve mücadelesini anlatan bir eserdir.

Dr. Abdulkadir BADILLI Said Nursî ve Din Tılsımları (İhtihad Yayıncılık, İstanbul-1997)

Dr. Colin TURNER; (Yeni Asya Vakfı İstanbul-1997) Bir İman İnkılabı Risale-i Nur: İngiliz asıllı mühtedi Dr. Colin Turner'in Risale-i Nur hakkındaki intibahlarını içeren bir kitapçıktır.

Milletlerarası Sempozyum: (Yeni Asya Yayınları İstanbul-1992)

İslam Düşüncesinin Yirminci Asırda Yeniden Yapılanması ve Said Nursî Said Nursî: Bu çalışma dünyanın tanınmış üniversitelerinde görevli, bir çok yerli ve yabancı ilim adamlarının, Said Nursî'nin eserlerini ve görüşlerini tahlil eden tebliğleri ihtiva etmektedir.

Prof. Dr. Muhsin ABDULHAMİD (Tercüme Abdulaziz HATİP) Yeni Asya Neşriyat İstanbul-1995

İsmail MUTLU; Bediüzzaman'ın Görüşleri ışığında İslam ve Hürriyet (Mutlu Yayıncılık İstanbul-1993)

İhsan Kasım SALİHİ; (Tercüme; Aziz Hatipoğlu); İslam Önderlerinden Bediüzzaman Said Nursî ve Eserleri (Işık Yayınları, İzmir-1993)

Halit ERTUĞRUL; Eğitimde Bediüzzaman Modeli (Yeni Asya Yayınları, İstanbul-1994)

Ahmet AYTAÇ; "Said Nursî'nin Peygamberlik Anlayışı" (Yüksek Lisans Tezi) Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara-1996

Murat ERGİN; “Said Nursî’nin Felsefeye Bakışı” (Yüksek Lisans Tezi) Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Şanlıurfa-1995.

Hekimoğlu İSMAIL; Yüz Soruda Bediüzzaman Said Nursî (Timaş Yayınları, İstanbul-1998)

İslam YAŞAR; Zamanın Sesi, Bediüzzaman, Said Nursî, Nurcular Muhabbet Fedaileri; (Yeni Asya Yayınları, İstanbul-1995, 1998): Bu seride Said Nursî’nin Hayatı roman tarzında anlatılmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

BEDİÜZZAMAN SAİD NURSİ'NİN HAYATI, KİŞİLİĞİ VE EĞİTİM HAKKINDAKİ GENEL GÖRÜŞLERİ

Said Nursî'nin eğitim hakkındaki genel görüşlerine geçmeden önce onun hayatı ve kişiliği hakkında kısaca bilgi vermek, fikir ve düşüncelerinin daha iyi anlaşılmasına katkısı olacağı kanaatindeyiz.

1-Said Nursî'nin Hayatı ve Kişiliği :

Said Nursî, yüzyılımızın yetiştirdiği önde gelen İslam mütefekkirlerinden biridir. 1876'da Bitlis'in Hizân kazasına bağlı İsparit nâhyesinin Nurs Köyünde dünyaya gelmiş, 23 Mart 1960'da Şanlıurfa'da Hakkın rahmetine kavuşmuştur.

Keskin zekası, hârikulâde hâfızası ve üstün kabiliyetleriyle çok küçük yaşlardan itibaren dikkatleri üzerinde toplayan Said Nursî, normal şartlar altında yıllar süren klasik medrese eğitimini üç ay gibi kısa bir zamanda tamamlamıştır. Gençlik yıllarını alabildiğine hareketli bir tahsil hayatı ile değerlendirmiş; ilimdeki üstünlüğünü, devrinin ulemâsıyla çeşitli zeminlerde yaptığı münâzaralarda fiilen ispatlamıştır. Bu meziyetleriyle ilim çevresinde kendisini kabul ettirerek "Said Nursî," yani, "çağın eşsiz güzelliği" lâkabı ile anılmaya başlamıştır.

Said Nursî medrese eğitimiyle dini ilimlerde kazandığı ihtisası, çeşitli fenlerde yaptığı tetkiklerle tamamlamış; bu arada devrinin gazetelerini takip ederek ülkedeki ve dünyadaki gelişmelerle ilgilenmiştir. Diğer taraftan, doğup büyüdüğü şark topraklarının sıkıntı ve problemlerini bizzat yaşayarak gören Said Nursî, en zarûrî ihtiyacın eğitim olduğu kanaatine varmış; bunun içinde şarkta din ve fen ilimlerinin birlikte okutulacağı bir üniversite kurulmasını temin için yardım istemek maksadıyla 1907'de İstanbul'a gelmiştir. İstanbul'da da ilim dünyasına kendisini kısa sürede kabul ettiren Said Nursî, çeşitli gazetelerde yazdığı makalelerle, o günlerde Osmanlıyı ve İstanbul'u çalkalayan hürriyet ve

meşrûtiyet tartışmalarına katılmış; meşrûtiyete islâm namına sahip çıkmıştır. 1909'da patlak veren 31 Mart Olayında yatıştırıcı bir rol oynamış; buna rağmen, haksız ithamlarla Sıkıyönetim Mahkemesine çıkarılmış, ancak beraat etmiştir. Bu hâdiseden sonra İstanbul'dan ayrılarak şarka dönmüştür.

Birinci Dünya savaşının patlak verdiği günlerde Van'da bulunan Said Nursî, talebeleriyle birlikte gönüllü milis alayları teşkil ederek cepheye konuşmuştur. Vatan müdâfaasında çok büyük hizmeti geçmiş; savaşta bir çok talebesi şehit olmuş; kendisi de Bitlis müdâfaası sırasında yaralanarak esir düşmüştür. Yaklaşık üç yıl Rusya'da esaret hayatı yaşadktan sonra Varşova, Viyana ve Sofya yoluyla İstanbul'a dönmüştür.

İstanbul'da devlet ricâlinin ve ilim çevrelerinin büyük teveccühü ile karşılanmış; Dârü'l Hikmeti'l-İslamiye âzâlığına tâyin edilmiştir. Bu devrede, resmî vazifesinden aldığı maaşla kendi kitaplarını bastıran ve bunları parasız dağıtan Said Nursî, İstanbul'un işgali sırasında neşrettiği Hutuvât-ı Sitte adlı broşürle büyük hizmet etmiş ve işgal kuvvetlerinin planlarını bozmuştur. Kezâ, işgalcilerin baskısı altında verilen ve Anadolu'daki Kuvâ-yı Milliye hareketini "isyan" olarak vasıflandıran şeyhülislâm fetvâsına karşı, mukabil bir fetvâ vererek milli kurtuluş hareketinin meşrûyetini ilan etmiştir. Bu hizmetleri Anadolu'da kurulan Millet Meclisinin takdirini kazanmış ve Said Nursî bizzat Mustafa Kemal tarafından ısrarla Ankara'ya dâvet edilmiştir.

Bu mükerrer dâvetler neticesinde 1922 sonlarında Ankara'ya gelmiş ve Mecliste resmi bir "hoşâmedî"* merasimiyle karşılanmıştır. Ankara'da kaldığı günlerde, yeni kurulan devlete hakim olan kadronun dine bakış tarzının menfî olduğunu görünce, on maddelik bir beyânname hazırlayarak Meclis âzâlarına dağıtmıştır. Bu beyânamede yeni inkilâbın mimarlarını islâm şefâirine sahip çıkmaya çağırılmış; akabinde Mustafa Kemal'le birkaç görüşmesi olmuştur. Kendisine şark umûmi vâizliği, milletvekilliği ve Diyânet âzâlığı teklif edilmiş; ancak Said Nursî bu teklifleri kabul etmeyerek Van'a dönmüştür. Bu dönem Onun birinci Hayat dönemini teşkil eder.

* Resmî Merasimle karşılamak.

İkinci Said dönemi; bu dönem Van'da inzivada iken batıya nefyedilmesiyle başlar.

O sıralarda çıkan Şeyh Said hâdisesiyle hiçbir ilgisi olmadığı, hatta hâdisе öncesinde kendisinden destek isteyen Şeyh Said'i bu niyetinden vazgeçirmeye çalıştığı halde, Said Nursî hadise sonrasında, Van'da ikamet ettiği uzlethânesinden alınarak Burdur'a oradan da Isparta'nın Barla nâhyesine götürülmüştür. Burada "manevi cihad" hizmetini başlatmış, birbiri peşi sıra telif ettiği eserlerde îman esaslarını terennüm etmiştir. Bu eserler, îmânını tehlikede hisseden halkın büyük teveccüh ve rağbetine mazhar olmuş; elden ele dolaşarak hızla yayılmıştır. O devrede elle yazılarak çoğaltılan eserlerin toplam tirajı 600.000'ı bulmuştur. Başlattığı hizmetin halka mal olması, devrin idarecilerini rahatsız ettiğinden 1935'te Eskişehir, 1934'te Denizli, 1947'de Afyon, 1952'de de İstanbul mahkemelerine çıkarılmıştır. Bunlardan netice alınamamış, ancak Said Nursî yine rahat bırakılmamış; Kastamonu'da, Emirdağ'da, Isparta'da sıkı tarassud ve takip altında yaşamaya mecbur bırakılmıştır. Ömrünün son günlerine kadar keyfi muâmele ve eziyetlerden kurtulamayan Said Nursî, buna rağmen, imân hizmetini büyük bir kararlılıkla devam ettirmiş; o zor şartlar altında telif ettiği 6000 küsur sayfalık Risâle-i Nur külliyyatını tamamlamaya ve yaymaya muvaffak olmuştur. Kur'an'ı bu asrın idrâkine uygun ve iknâ edici bir üslûpla izah ve ispat eden ve vehbi olarak, ilhâmen kaleme alınan bu eserler, onun çileli hayatının en güzel meyvesidir.¹

Hayatının bu ikinci safhası, Harb-i Umûmi neticesinde inkıraz bulmasıyla insanlık âleminde medeniyet-i beşeriyeyi mahv eden ve semâvi dinlerle mücadeleyi esas ittihaz edinen, komünizm rejiminin insâniyetin yarısını istilâ ederek dünyayı dehşete saldığı ve memleketimizi tehdide yeltendiği ve mânevi tahrîbâtının tehlikesine mâruz kaldığımız bir devreye rastlar. Bu devre, bin senedir Kur'ân'a bayraktarlık yapmış, islamiyete asırlarca hizmet etmiş kahraman bir millet için dikkatle incelenmesi lazım gelen bir devredir.²

Üçüncü Said dönemi; Afyon Hapishanesinden tahliye edildiği 1949'dan vefatına kadar ki dönemdir. Daha önce insanlarla az görüşen ve hiç kimseyi yanında bulundurmayan Said Nursî, üçüncü hayat devresinde has talebelerini yanında bulundurmuş

¹ Said Nursî, Mektubat, (Yayınevinin Hazırlamış olduğu takdimden) s.10

² Said Nursî, Tarihçe-i Hayat, s.27

ve gelen insanlarla hizmet namına görüşmeyi tercih etmiştir. Bu dönem Risale-i Nur'un tashihat, inkişaf ve yayılma dönemidir.¹

2. Said Nursî'yi Yenilikçi Fikirlerle Sevk Eden Olaylar

Said Nursî, gelenekçi medrese sisteminin bozulduğu ve Osmanlının, batı eğitim tarzına yöneldiği bir dönemde, tahsil hayatına başladı. Tahsil yıllarında, başta eğitim olmak üzere her alanda bir yenilenmeye ihtiyaç olduğunu tespit etti. Onu bu yenilikçi fikirlere sevk eden gelişmeleri ve etkileyen hadiseleri şu şekilde sıralayabiliriz.

- 1- Medresenin, bozulması ve çağın gerisinde kalması.
- 2- Medresenin, evrensel bilim politikalarından yoksun olması ve fen bilimlerinden arındırılmış olması.
- 3- Fen bilimleri ile, din bilimlerinin birbirleriyle çatışıyor gibi takdim edilmeleri.
- 4- Din ilimlerinin özünün terk edilmesi, kabuğuyla uğraşılması
- 5- İslam alemindeki ihtilaf ve istila.
- 6- Batıda ve doğuda islam dini ve müslümanlara karşı tezgahlanan oyunlar.
- 7- Müslümanların, içine düştüğü çaresizlik ve ümitsizlik.
- 8- Her alanda şuursuzca yapılan Batı taklitçiliği.
- 9- İslam âlemini sarsan ve batının bir hastalığı olan menfi milliyetçilik.
- 10- Batıdaki ilmi gelişmeler ve batı hakimiyeti
- 11- Müslümanların dinden uzaklaşması
- 12- İslamın ilk asırlarından başlayarak, dine karışan yanlış bilgiler, hikayeler ve bidatlar.
- 13- Güney ve Doğu Anadolu'daki eğitimsizlik ve cehalet
- 14- İlmiye sınıfının yetersizliği ve eğitimin, milli ve manevi bir politikadan yoksun olması.

Said Nursî, bütün bu problemlere Kur'an, sünnet ve çağa uygun bilim ve gelişmeler ışığında, çareler aramış ve fikirlerini ortaya koymuştur.

¹ Said Nursî, Tarihçe-i Hayat, s.525

3. Said Nursî'ye Göre Eğitimin Amacı ve Önemi

Said Nursî, işe kendi nefsinden başlamış “nefsini islah edemeyen başkasını islah edemez”.¹ prensibini benimsemiş ve hizmetinin her döneminde bu ilkeye bağlı kalmayı sürdürmüştür. Daha Risaleleri yazmaya başladığı ilk yıllarda, Sözler isimli eserinin girişinde şu kaydı düşer. “Ey kardeş! Benden birkaç nasihat istedin. Sen bir asker olduğun için, askerlik temsilâtiyle, sekiz hikayecikler ile bir kaç hakîkati nefsimle beraber dinle. Çünkü, ben nefsimi herkesten ziyâde nasihata muhtaç görüyorum. Vaktiyle sekiz âyetten istifâde ettiğim “sekiz söz”ü, biraz uzunca, nefsimde demiştim, şimdi kısaca ve avâm lisânıyla nefsimde diyeceğim, kim isterse beraber dinlesin.”²

Said Nursî'nin yazdığı Risale-i Nur külliyyat'ının gaye ve amacını şu ifadelerinde çok açık olarak görüyoruz. “Kur'an-ı hakim'in Sırr-ı Hakîkatiyle ve i'câzın tilsimiyâyla, benim ve risale-i nur'un programımız ve mesleğimiz ve bilfiil semeresini gördüğümüz ve çalıştığımız ve gaye-i hareketimiz ve hedefimiz, ölümün idam-ı ebedisinden îman-ı tahkiki ile bîcareleri kurtarmak ve bu mübarek milleti de her nevi anarşilikten muhafaza etmektir.”³

Said Nursî eğitim ve irşat alanında müsbet hareket etmeye büyük önem vermiştir. “bizim vazifemiz müsbet hareket etmektir, menfi hareket etmek değildir; rızâ-î ilâhiye göre sırf hizmet-i îmaniyeyi yapmaktır, vazife-î ilâhiyeye karışmamaktır. Bizler asâyişi muhafazayı netice veren müsbet iman hizmeti içinde her bir sıkıntıya sabırla şükürle mükellefiz”⁴ ifadeleriyle bunu ortaya koymuştur.

Said Nursî'nin hiçbir şekilde tahakküme boyun eğmediğini, başından geçen bir çok olay ortaya koymuştur. Ancak vatanın bütünlüğü ve milletin beraberliği için, hiçbir şekilde kavga ortamı istememiş ve isteyenlere de karşı koymuştur. Kişisel hataları teşmil etmekten şiddetle kaçınmıştır. Bu konuda “ bir câni yüzünden onun kardeşi, hânedânı, çoluk-çocuğu

¹ Said Nursî Sözler, s.243

² Said Nursî a.g.e, s.12

³ Said Nursî, Emirdağ Lahikası I: s. 27

⁴ S.Nursî a.g.e. s. 455

mes'ul olamaz.”¹ âyetini rehber edinmiştir. “çünkü, (onun için) asıl mesele bu zamanın cihad-ı manevîsidir mânevî tahribâtına karşı set çekmektir; bununla dâhîlî âsâyîşe bütün kuvvetiyle yardım etmektir.”²

Said Nursî'ye göre mânevî cihadın en büyük şartı, vazife-i ilâhiyeye karışmamaktır. “Bizim vazifemiz hizmettir; netice Cenab-ı hakka âittir; biz vazifemizi yapmakla mecbur ve mükellefiz”³ ifadesiyle bunu ortaya koymuştur.

Said Nursî, halkın en büyük yarasını cehalet olarak tarif eder. Bu yaranın tedavisi ise ilim ve eğitimle mümkün olacağını ifade eder. Bu alanda en büyük ideâli şarkta bir üniversitenin kurulmasıydı. Bu arzusunu şu ifadesiyle ortaya koyar. “Câmiü'l Ezher'in kız kardeşi olan, Medresetü'z-zehra nâmıyla dârül-fünûnu mutazammın pek ali bir medresenin Bitlis'te ve iki refikasıyla Bitlisin iki cenahı olan Van ve Diyarbekir'de tesisini isteriz”⁴ “Bu Dârül-l Fünun hem İran, hem Arabistan, hem Mısır ve Afganistan, hem Pakistan ve Türkistan ve Anadolu'nun merkezinde bir kalp hükmündedir”⁵

Said Nursî bu ifadeleriyle eğitim alanında yeni hamleler başlatmak istemiş ve cehaletin doğuracağı tehlikeleri önceden sezerek, tedbir alınmasını zamanın idarecilerinden defalarca talep etmiştir. Said Nursî, bu vesileyle Âlem-i İslâm'ın ittihadını da arzu ederek, ittihadın ise ancak ilim ve eğitimle olabileceğini şu ifadeleriyle ortaya koyar. “İttihad cehil ile olmaz, ittihad, imtizac-ı efkârdır. İmtizac-ı efkar ise, mearifin şûa-ı elektrîğiyle olur”⁶

Said Nursî, cahil insanların herhangi bir konuda fikir birliğine varmalarının zorluğuna işaret ederek ilim ve eğitim sayesinde gerçeklerin ortaya çıkarılmasıyla ortak bir görüşe varılabileceğini ifade etmektedir.

¹ En'am Süresi 164

² Said Nursî, Emirdağ Lâhikası II: s.445

³ S. Nursî a.g.e. s.445

⁴ S. Nursî, Münazarat s.126

⁵ S.Nursî, Emirdağ Lâhikası II: s.404

⁶ S.Nursî, Münazarat s. 113

4. Said Nursî'ye Göre Eğitimin Gerekliliği

a. Fert Yönünden:

İnsanın, sınır konulmamış duygu ve kabiliyetlerinin, aşırılıklardan kurtulup, orta yolu bulmaları eğitime bağlıdır. Said Nursî, insanın üç kuvveti üzerinde durur. Bunlar “şehvet, gadap ve akıl kuvvetleridir”. “İnsandaki bu kuvvetlere, şeriatça bir hâd tayin edilmiş ise de fitraten tayin edilmemiş olduğundan bu kuvvetlerin her birisi tefrit, vasat, ifrat namıyla üç mertebeye ayrılırlar.”¹

“İnsanın, bu üç kuvvetin vasat derecesi olan secaat, iffet ve hikmeti”² yakalaması için eğitime ve öğretime ihtiyacı vardır.

b. Toplum Yönünden :

Said Nursî, eğitimi sosyal hayatın temeli sayar ve toplumların başarı ve muvaffakiyetini eğitim seviyelerine bağlar. “Elbette nevi-i beşer âhir vakitte ulûm ve fûnûna dökülecektir. Bütün kuvvetini ilimden alacaktır. Hüküm ve kuvvet ise, ilmin eline geçecektir. Ulûm ve fûnûnun en parlağı olan belâgat ve cezalet bütün envaiyle ahir zamanda en mergup bir suret alacaktır. Hattâ, insanlar, kendi fikirlerini birbirine kabul ettirmek için, en keskin silâhını cezâlet-i beyandan ve en mukavemet-sûz kuvvetini belâgat-ı edadan alacaktır”³ der.

Çağımızın en kuvvetli silahı ilim ve fen olduğu hepimizin malumudur. Devletler ve toplumlar bütün gayretini eğitim ve ilim alanına sarfediyorlar. Her alanda hakimiyeti ellerinde bulunduranlar ve uluslararası plâformda hakkını en etkili bir biçimde savunabilen milletler ve uluslar, eğitim ve ilim alanında da başarıyı yakalamış toplumlardır.

¹ Said Nursî, İşârat-ül-İ'caz, s.29.

² Said Nursî, Şuâlar, s.561.

³ Said Nursî, Sözler, s.239.

Eğitim müessesesi, cemiyetin maddi ve mânevi bir hayat damarıdır. Cemiyete islmi Şuuru kazandıracak olan unsurlar, islmın kültür mahsulleri ile yüklü fikri ve ilmi eserler ve bu eserlerin manasına uygun yaşayan fertlerdir, Said Nursi'ye göre Cemiyetin uyanıŐı sdece kanun cebrine dayanan tedbirlerle değil, din ve müsbet ilimlerin iŐtiraki ile yürüyen bir maarif sisteminin mevcudiyetine bağlıdır.¹ Zira, fertlerin fikre ve ilme dayalı eğitimi, toplum kalkınmasının ve fert Őuurlanmasının başta gelen Şartıdır.

Cemiyet birliğinin toplumsal bütünleŐmesinde maarifle temin edilebileceği hususu, onun Şu ifadelerinde aŐıkŐa görülmektedir: "İttihad cehil ile olmaz, ittihad, imtizac-ı efkrdır. İmtizac-ı efkr ise, maarifin Őu-ı elektriği ile olur"² Said Nursi, hayatı boyunca cehaletle mücadele etmiş ve cehaleti en büyük düşman ilan etmiştir: "Bizim düşmanımız cehalet, zaruret, ihtilftir. Bu üç düşmana karşı, san'at, marifet, ittifak silhiyle cihad edeceğiz."³ Onun eğitim seviyesi yüksek kültürlü bir cemiyeti ne derece arzuladığını göstermektedir.

5. Said Nursi'nin eğitim alanındaki hedefleri

Said Nursi'nin, bütün söylemleriyle gerŐekleŐtirmeye ŐalıŐtıđı hedeflerini Şu Şekilde sıralayabiliriz.

a. İmanı kurtarmak; O, bütün varlığıyla imanı, fen ve felsefeden gelen küfür rüzgarları karşısında durabilmesi işin, taklitten tahkik'e Çevirmek ve hakkelyakin mertebesine ulaŐtırmak işin ŐalıŐmıŐtır.

b. Sünnet-ı seniyeyi ihya etmek; bidatların ve gayrı ahlaki davranışların yaygın olduğu günümüzde, sünnete sarılmanın yegane kurtuluş vasıtası olduğunu ısrarla nazara vermiştir.

¹ Said Nursi, Mnazarat, s.26

² Said Nursi, Mnazarat, s.66

³ Said Nursi, Hutbe-i Őmiye s.78

c. Âlem-i islâmın büyük çoğunluğunun yazısı ve hattı olan hurûfu Arabiyeyi muhafaza etmek¹için çalışmıştır.

d. İhlâsı kazanmak ve muhafaza etmek; “Bu dünyada, hususân uhrevî hizmetlerde en mühim bir esas, en büyük bir kuvvet, en makbul bir şefaathçi, en metin bir nokta-i istinad, en kısa bir tarik-ı hakikat en makbul bir duâyı manevi, en kerâmetli bir vesîle-i makasid, en yüksek bir hasret, en sâfi bir ubudiyet, ihlastır.”² ifadesiyle ihlasın ehemmiyetine işaret etmiş ve ihlas’ın muhafazasının şu düstürlarla mümkün olabileceğini ifade etmiştir. “Birincisi; Amelinizde rızâ-yı ilâhî olmalı. İkincisi; Bu hizmet-i Kur’aniyede bulunan kardeşlerinizi tenkid etmemek ve onların üstünde fâzilet-fürüşluk nevinden gıpta damarını tahrik etmemektedir. Üçüncüsü; Bütün kuvvetinizi İhlâsta ve hakta bilmelisiniz. Dördüncüsü; Kardeşlerinizin meziyetlerini şahıslarınızda ve fazîletlerini kendinizde tasavur edip, onların şerefleriyle şakirâne iftihar etmektir.”³

e. Din ve fen ilimleri arasındaki anlaşmazlığı gidermek; “Vicdanın ziyası ulûm-u diniyedir. Aklın nuru fûnûn-u medeniyedir. İkisinin imtizacıyla hakikat tecelli eder”⁴ ifadesiyle, arzulanan bir neslin yetişmesi için fen ve din ilimlerinin bir arada okutulmasının şart olduğunu ortaya koymuştur.

f. İttihad-ı İslamı sağlamak ve uhûvvet-i islamiyeyi temin etmek.⁵

g. Mektep, medrese ve tekke ihtilafını gidermek.⁶

h. İlmi hürriyeti temin etmek.⁷

¹ Said Nursî, Emirdağ Lâhikası I: s.73

² Said Nursî, Lem’alar, s.163

³ S.Nursî, a.g.e. s. 164,165,166.

⁴ S.Nursî, Münâzârat, s.78

⁵ S.Nursî, Tarihçe-i Hayat s.87,140

⁶ S.Nursî, Münâzârat, s.132

⁷ S.Nursî, Tarihçe-i Hayat, s.197, 205

1. Bir ilmiye encümeni (meclisi mebusan-ı ilmiyenin) teşekkülünü sağlamak.¹

i. Medreselerin ıslahı.²

j. İslâmın düşünce hayatını, hurafelerden israiliyattan ve gerçek dışı hikayelerden temizleyerek, dini, çağın anlayışına ve muhatabın seviyesine göre anlatmak.³

k. Eğitim alanında dünya ile entegrasyonu sağlamak.⁴

l. Cemiyetin, en büyük yarası olan cehaleti ortadan kaldırmak için, şarkta bir üniversite kurmak.⁵

m. Alemlerde İslâm'ın ve Osmanlı'nın geri kalmışlığının sebeplerini ortaya koymak.⁶

n. İlimde ve sanatta ihtisaslaşmaya önem vermek.⁷

6. Said Nursî'nin Eğitim İlkeleri

Said Nursî'nin eğitim ve irşad hayatı boyunca önemsettiği ilkelere bazılarını şöyle sıralayabiliriz.

a. Eğitim, İslâmın iki ana kaynağı olan Kur'an ve sünnette dayanmalıdır.

Çünkü, "Kur'an bütün âlemlerin Rabbi itibarıyla Allah'ın kelimidir. Hem bütün mevcudatın ilâhî ünvanıyla Allah'ın fermandır. Hem bütün semavat ve arzın Hâlikî nâmına bir hitaptır".

Ve insana hem bir kitabı şariat, hem de bir kitâb-ı duâ, hem bir kitab-ı hikmet, hem bir kitab-ı ubûdiyat, hem bir kitab-ı emir ve dâvet, hem bir kitab-ı zikir, hem bir kitab-ı fikir, hem bütün insanın hâcât-ı mânevîyesine merci olacak çok kitapları tazammun eden tek, câmi bir kitâb-ı mukaddestir.

Kur'an, asırları muhtelif bütün enbiyânın kütüphanelerini ve neşreleri muhtelif bütün asfiyânın eserlerini icmâlen tazammun eden...bir kitâb-ı semâvîdir.¹ dedikten sonra

¹ Said Nursî, İşârâtü'l-İ'câz, s.14

² S.Nursî, Münâzârat, s.131

³ S.Nursî, a.g.e. s.131

⁴ S.Nursî, Tarihçe-i Hayat, s.140

⁵ S.Nursî, Münâzârat, s.126

⁶ S.Nursî, Tarihçe-i Hayat, s.79

⁷ S.Nursî, Muhâkemat, s.24,25,26

Sünnet-i seniyenin, eğitim açısından önemine de şu sözleriyle işaret eder: “Rivâyât-ı Sahîha ile Âişe-i Sıddîka (r.a.) gibi Sahâbe-i Güzin Hazret-i peygamber Aleyhisselâtu vesselâmı tarif ettikleri zaman “Hülûkûhu-l Kur’an”² diye tarif ediyorlardı. Yani, “Kur’an’ın beyan ettiği mehâsin-i ahlâkın misâli, Muhammed Aleyhisselâtu vesselâmdır. Ve o mehâsini en ziyâde imtisâl eden ve fitraten o mehâsin üstüne yaratılan odur.”

İşte böyle bir zâtın ef’al, ahvâl ve harekâtının herbirisi nev-i beşere birer model hükmüne geçmeye lâyıktır.”³ Çünkü, “sünnet-i seniyye edebdir. Hiçbir meselesi yoktur ki, altında bir nur, bir edeb bulunmasın. Resul-i Ekrem Aleyhissalatü vesselâm ferman etmiş: “Rabbim bana edebi güzel bir sûrette ihsan etmiş, edeblendirmiş.”⁴ Evet, Siyer-i Nebeviyyeye dikkat eden ve sünnet-i seniyyeyi bilen, katiyen anlar ki, edebin envânı, Cenâbı Hak, Habîbinde cem’etmiştir. Onun Sünnet-i Seniyyesini terk eden, edebbi terk eder.⁵ “Dünya ve Âhirette edebi ve daimî süruru isteyen, iman dairesindeki terbiye-i Muhammediyyeyi (a.s.v) kendisine rehber etmek gerektir.”⁶

Yukarıda Said Nursî’den naklettiğimiz ifadeler, arzulanan bir neslin yetiştirilmesi için, uygulanacak eğitim modelinin, İlahi vahyin semeresi olan Kur’ana ve güzel ahlâkın kaynağı olan sünnete dayanması gereğini açık bir şekilde ortaya koymaktadır.

b. Dünya ve âhiret hayatı birlikte ele alınmalıdır. Yaşamı, yalnız dünya hayatından ibaret sayan bir eğitim sistemi, gerçekçi bir sistem olamaz. Yalnız geçici dünya hayatını temin etmek, tek başına mutluluk getiremez. İnsan nesli için, daimi bir saadet ve mutluluğu temin etmek eğitimin görevi olmalıdır. İnsan için gerçek saadet ve hayat, dünya ve âhiret dengesi içinde temin edilebilir.

“En bahtiyar odur ki, dünya için âhiretini unutmasın, âhiretini dünyaya feda etmesin; hayat-ı ebediyesini, hayat-ı dünyeviye için bozmasın; malâyânî şeylerle ömrünü telef etmesin.”⁷

¹ Said Nursî, Sözlür, s.331.

² Sahîh-i Müslim, hadis no: 139

³ S.Nursî, Lem’alar s.64

⁴ Keşfü’l Hafâ, C.1: s. 70

⁵ S.Nursî, Lem’alar, s.59

⁶ S.Nursî, gençlik Rehberi s.14

⁷ S.Nursî, gençlik Rehberi s.95

Dünya hayatını yeme, içme ve eğlenmeden ibaret sayan, insanlığın dünyaya geliş gayesinden habersiz bir eğitim modeli, gençleri eğlenceden ibaret bir hayat tarzı yaşamaya teşvik eder.

c. Din ve fen ilimleri birlikte okutulmalıdır. Din ve fen ilimlerinin ayrı ayrı okutulması, kurumlar arasında büyük çatışmalara sebebiyet vereceğinden bunların birlikte okutulmasında zaruret vardır. Çünkü, “vicdanın ziyası ulûm-u diniyedir. Aklın nuru fûnunu medeniyedir. İkisinin imtizacıyla hakikat tecelli eder. O iki cenah ile talebenin himmeti pervaz eder iftirak ettikleri vakit birincisinde taassup, ikincisinde hile ve şüphe tevellüd eder.”¹

İlimlerin Allah’ın varlığına delil oldukları kabul edildiğinde, zaruri olarak din ve ilmin müşterekliği ve ayrılmazlığı sözkonusu olmaktadır. Bu esas, eğitim politikası bakımından temel bir hareket noktası teşkil etmelidir. Mücerret hakikatın araştırılması için iki kaynağa dikkati çeken Said Nursî, bunları “nübüvvet” yâni peygamberlerin tebliğ ettikleri hakikatlar ile felsefenin ileri sürdüğü görüşlerde toplamaktadır. Ona göre, ne vakit felsefe dine dayanmışsa: “ Âlem-i insaniyet parlak bir surette saadet, bir hayat-ı içtimaiye geçirmiştir. Ne vakit ayrı gitmişlerse bütün hayır ve nur silsile-i nübüvvet ve diyanet etrafında toplanmış ve şerler ve delâletler felsefe silsilesinin etrafında cem olmuştur.”²

Bu ifadelerden, beşeriyetin rahatı ve mutluluğu fen ve din ilimlerinin barış içinde olmasına bağlı olduğu daha iyi anlaşılıyor. Binaenalyh, fen ilimlerinin sırf akli rehber tutan anlayışını bırakıp, peygamberlerin gösterdikleri yolda bir ilim düşüncesi geliştirmesi insanlık açısından daha faydalı olacaktır. Çünkü, filozoflar sadece akla, peygamberler ise hem akla, hem gönüle, hem iradeye hitap eden müşhidlerdir.

¹ Said Nursî, Münazarat, s.78.

² Said Nursî, Sözler, s.571.

İlimle dinin çatışır gibi gösterilmesinin gerçekte hiç bir alakası yoktur. Böyle değerlendirmeler, ancak bilgisizliğin tesirinden ileri gelmektedir. Din ve ilim muhalefetinin devam ettirilmesinde hiçbir gerçeklik bulunmadığını söyleyen Said Nursî, bunları içiçe bulunan değerler olduğunu ispat etmiş¹ ve islâmiyetin daima müsbet ilimleri himaye ettiğini belirtmiştir. Her ilmin kendine has lisanı ile Allah'ı tanıttığını ifade eden Said Nursî, din ve fen ilimlerini, birbirine kuvvet veren ve birbirine açıklık kazandıran bir bütünün iki parçası olarak görmüştür.²

Said Nursî, akıl ve kalbin müşterek çalışmaya sevk edilmesini eğitimin temel prensiplerinin başında sayar. “Kalpsız akıl olmaz”³ ve “Sadece akılla gitmek akli göze indiriyor”⁴ ifadeleriyle bu görüşünü ortaya koymuştur.

d. İlim ve kültür alanında dünya ile entegre olmalıyız. Said Nursî, Avrupa'nın fen ve sanatını almamızı tavsiye eder, alırken de, hangi ölçülere dikkat etmemiz gerektiğini nazara verir. “İyisini al, kötüsünü at” kaidesine, “Ecnebiyede terakiat-ı medeniyeye yardım edecek noktaları (fünun ve sanayi gibi) maalmemnuniyet alacağız.”⁵ “Avrupa ve Amerika'dan getirilen ve hakikatte yine islâmın malı olan fen ve sanatı nur-u tevhid içinde yoğurarak”⁶ benimsememizi söyler.

Başta Avrupa ve diğer dünya kültürlerini, hiç bir süzgeçten geçirmeden almak, kültürel bünyeyi zedeler. Nasıl ki zedeledi. İlim, kültür ve eğitim alanında değişen dünya gündemini takip etmeyen eğitimci ve eğitim sistemi başarıya ulaşamaz.

e. İrkçılık ve menfi milliyetçilikten uzak, hamiyet esasına dayanmalıdır.

Eğitimin amaçlarından biri de, geçmişin birikimini araştırıp, ortaya çıkarmak, zamanın süzgecinden geçirerek geleceğe aktarmak olmalıdır. Sadece ırkçılığa dayanan bir

¹ Said Nursî, Asa-yı Mûsâ s.23

² S. Nursî, Muhâkat, s.8

³ S.Nursî, Sözler s.646

⁴ Said Nursî, Tarihçe-i Hayat, s. 612

⁵ Said Nursî divân-ı Harb-i Örfî s.61

⁶ Said Nursî, Tarihçe-i Hayat, s.140

milliyetçilik anlayışına bina edilen bir eğitim sistemi tarafsız davranamaz, gerçeğe ulaşamaz. Gençlerde araştırma meyli yerine, tarafgirlik gadap duygularını uyandırmaya sebep olur. Böyle bir neslin ne kendine ne de insanlığa faydası olur. Said Nursî bu görüşlerini şu ifadelerle veciz bir şekilde ortaya koymaktadır.

“Fıkr-i milliyet, şu asırda çok ileri gitmiş. Husûsan dessay Avrupa zâlimleri, bunu islâmlar içinde menfî bir sûrette uyandırıyorlar; tâ ki, parçalayıp, onları yutsunlar.”¹

Dünyada meydana gelen olaylar ve karşı karşıya olduğumuz problemler, Said Nursî’yi haklı çıkarmıştır. Birlik ve beraberliğin mayasını ve harcını üretmesi lazım gelen eğitim, ırkçılık anlamında bir milliyet temeli üzerine oturtulursa, bugün olduğu gibi gelecekte de insanları kavga ortamına taşıyacak ve bölmeye devam edecektir.

f. Eğitim Birlik ve Beraberlik Temin etmelidir

Eğitim, toplumda kardeşlik duygularını geliştirmeli ve herkesin benimseyeceği ortak değerlere bina edilmelidir. “Her ikinizin Halıkınız bir, Mâlikiniz bir, Mâbudunuz bir, Râzıkınız bir; bir, bir,...bine kadar bir, bir. Hem peygamberiniz bir, dininiz bir, kıbleniz bir, devletiniz bir, memleketiniz bir...ona kadar bir, bir”² şuuru ve anlayışı içinde gençler yetiştirmek, toplumun ittifakı ve ülkenin bütünlüğü için elzemdir.

İman birliği, kalplerin bir atmasını, inanç birliği ise sosyal bereberliği³ netice vereceğini ifade eden Said Nursî, yine âlem-i islâmın intibâhında rehber olmak, arkadaş, kardeş olmak için Kur’an’ın ve imânın nûruyla münevver olarak islâmiyetin terbiyesiyle tekemmül⁴ etmekle, uhuvvet ve muhabbeti temin edebileceğimize işaret eder. Daha sonra ehl-i imanı bu konuda şöyle ikaz eder: “Kur’an’ın mecrâsından ayrılarak, birleşmeyen su damlaları gibi toprağa düşmeyiniz.

¹ Said Nursî, Mektubat, s.310.

² S.Nursî a.g.e s.255

³ S.Nursî a.g.e s. 254

⁴ S.Nursî Tarihçe-i Hayat s.140

Yoksa, toprak gibi, sefâhet ve şehvet-i medeniye sizi emerek yutacaktır. Birleşen su damlaları gibi. Kur'an-ı Kerim'in saadet ve selâmet mecrâsında ittihad ederek, sefâhet ve rezâlet-i medeniyeyi süpürüp, bu vatana âb-ı hayat olan hakikat-ı islâmiye sularını akıtınız. O hakikatı islâmiye suları ile bu topraklarda îmân ziyası altında hakiki medeniyetin fen ve sanat çiçekleri açacak, bu vatan maddi ve mânevi saadetler içinde gül ve gülistâna dönecektir, inşaallah.”¹

g. Talebeye şevk ve ümit vermelidir.

Talebe elemde, kederde, zevkte, sürurda ve hayatın bütün safhalarında, şartlar ne olursa olsun, şevkini yitirmeden, ümitsizliğe düşmeden, en kritik anlarda bile, rahmet-i ilahiyeyi tenkit etmeden kendisini taşıyabilmelidir. Şükür nimeti ziyadeleştirir, şevk elem ve kederi dağıtır. İmkanlarıyla iktifa etmeyi bilmeyen daha ileri gidemez. “Tamamı elde edilmeyen şeyin tamamı terk edilmez”² hadisi gereğince, muvaffak olamadığımız bir konuda ümitsizliğe düşmenin, o şeyden vazgeçmenin doğru olmadığını nazara veren Said Nursî, insanları canlandıran emeldir, öldüren ye'istir,³ ye'is tembelliği netice verir,⁴ ye'is terakki ve kemâle engeldir,⁵ sözleriyle talebenin şevkini kıracak davranışlardan kaçınmamızı ister.

h. Eğitime Fertten ve Nefisten Başlanmalıdır

Ferdin ıslahı, nefsin ıslahıyla, cemiyetin ıslahı, ferdin ıslahıyla mümkün olabileceğini söyleyen Said Nursî eğitimi, kalpte ve nefiste başlatır. En önemli vazifenin dar dairede olduğunu ifade eder. “Birbiri içinde mütedâhil daireler gibi, her insanın kalp ve mide dairesinde ve cesed ve hâne dairesinden, mahalle ve şehir dairesinden tut, tâ zihayat ve dünya dairesine kadar birbiri içinde daireler var. Her bir dairede, her bir insanın bir nevî

¹ S.Nursî a.g.e s.141

² Keşfü'l Hafâ, 2:196, Hadis no: 2258

³ S.Nursî, Mektûbat, s.457

⁴ S. Nursî, Muhâkemât, s.8

⁵ S. Nursî Divan-ı Harb-i Örfî, s.65

vazifesi bulunabilir. Fakat en küçük dairede, en büyük ve ehemmiyetli ve dâimî vazife var.”¹

Dar dairedeki, en büyük vazifemiz nefisle cihattır. “Nefsini ıslah etmeyen, başkasını ıslah edemez”² diyen Said Nursî, fert ve cimiyeti eğitmek için, nereden başlayacağımızı ortaya koymuştur.

1. Yeteneğe uygun olmalıdır.

İnsanın kabiliyet ve arzularını dikkate almayan bir eğitim sistemi başarı sağlayamaz. Hangi yöne alâka ve ilgi duyuyorsa, o talebeyi o yöne müsbet bir şekilde kanalize etmelidir. Kabiliyetler köreltilmemeli, aksine inkişaf ettirilecek sahalarda bulunmalıdır. Talebenin kabiliyeti, istek ve arzuları dikkate alınır, o kişi fevkâlâde faal hale gelir, aksi taktirde “Bir adam müstaid ve kabil olduğu şeyi terk ve ehil olmayan şeye teşebbüs etmek, seriat-ı hilkate (Yaradılış kanunları) büyük bir itaatsızlıktır.”³ Bu çağdaş bir eğitim anlayışına terstir.

i. Eğitim hür, açık ve topluma yönelik olmalıdır.

İlim hürriyetinin olmadığı yerde, bilimsel gelişme olmaz, talebenin şahsiyeti teşekkül etmez, şahsiyeti silik ve taklitçi bir nesil yetişir. Bazı âlimler fikirlerini zorla kabul ettirmeye kalkarlar. Said Nursî, her alanda olduğu gibi, ilmen geri kalmışlığımızın sebebini de ilmi istibdada⁴ bağlar ve şöyle der “Ben ekmeksiz yaşarım, hürriyetsiz yaşayamam”⁵

¹ S. Nursî Asa-yı Musa, s.20

² S. Nursî Sözler, s.243

³ S. Nursî Muhakemat s.46

⁴ S. Nursî, Trihçe-i hayat s.79

⁵ S. Nursî, Emirdağ Lahikâsı I: s.18

j. Eğitimde müsbet hareket esas alınmalıdır.

Bir eğitimci ve mürşidin muvaffakiyatı için müsbet hareket şarttır. Hizmet ettiği dava yolunda, başına gelecek sıkıntı ve eziyetlere göğüs germelidir. Said Nursî bir eğitimci olarak bu kaideye riayet etmiştir. “Bizim vazifemiz müsbet hareket etmektir. Menfi hareket değildir. Bizler âsâyişi muhafazayı netice veren müsbet imân hizmeti içinde; her bir sıkıntıya sabırla, şükürle mükellefiz. Bana karşı yapılan muamelelere sabırla, rıza ile mukabele ettim. Cercis Aleyhisselâm gibi ve Bedir, Uhud muharebelerinde çok cefa çekenler gibi sabır ve rıza ile karşıladım”¹ Said Nursî, bütün varlığıyla, anarşik hadiseler ve dahili muharebelere karşı çıkmış, tavsiye ettiği musbet hareketi kendi davranışları ile göstermiştir.

k. Eğitim siyasetten uzak olmalıdır.

Çünkü “siyasetle meşguliyet şevki kırar, hüsn-ü niyeti ve kalbin selametini bozar,² ve fikri hezeyanlaştırır.³ Mücadele esasına dayanan siyaset, dayanışmayı gerektiren bilim ve eğitim yuvalarında tarafgirliğe sebep olur. Ahengi bozar, nazarları ilmi araştırmalardan, afaki hadiseler çevirerek ilim ehlini asıl gayeden uzaklaştırır. Ancak, ilim ehlinin siyâsîlere nasihatı faydalıdır.⁴

l. Eğitimde rızayı ilahi esas alınmalıdır.

Eğitimciler ve mürşitler yaptıkları hizmet yolunda, her alanda olduğu gibi, maîşet yolunda da peygamberleri örnek almaları lazımdır. İlmi ve hizmetlerini, geçim kaynağı yapmaktan çıkarıp, Allah için yaptıklarını yaşantılarıyla göstermeleri gerekir.

¹ S. Nursî a.g.e s.213

² S. Nursî Sikke-i Tasdik-i Gaybî, s.154

³ S. Nursî Sünûhat s.64

⁴ S. Nursî Tarihçe-i hayat s.115

Maddi menfaat, işin içine girse, ihlas kaçar, tebliğ tesirsiz kalır, başarı oranı düşer ve ilmin izzeti zedelenir. Said Nursî irşad ve eğitim hayatında, bu kaideye azami riayet etmiş ve talebelerini de bu konuda uyarmıştır. “İlim azizdir, zelil etmek istemem. Hem de size göstermek isterim ki, bir kısım ehl-i ilim vardır ki, dünyaya tenezzül etmez ve san’at-ı ilmi, medar-ı maişet etmez”¹ anlayışını hayatı boyunca kendine rehber etmiş ve fiilen yaşamıştır. Said Nursî, hediye kabul etmezdi, talebelerini de hediye almaktan men ederdi² ilmi hiç bir zaman vasıta-i cerr (Geçim vasıtası) yapmazdı.³

m. Devlet eğitime sahip çıkmalıdır.

Said Nursî, eğitimi devletin asli görevleri arasında sayar. Zamanın idarecilerinden, şarkta, üniversiteler açmasını ve ilmiye sınıfına sahip çıkmasını ister.⁴ Eğitimde merkezi bir teşkilatlanma ve tek elden idare anlayışına sahip olduğu kadar, mahallî özelliklere uygun eğitim politikası tavsiye eder. Said Nursî, ilim ve fikir bakımından tam bağımsız ve hür eğitim kurumları ister.⁵ Fikir hürriyetinin olmadığı yerde, ilmi gelişmeler olmaz. Düşünce üretimi durur. Eğitim taklitçilikten öteye geçemez.

7. Said Nursî’ye göre Eğitim Çeşitleri

a. Yaygın Eğitim

Said Nursî, hayatı boyunca iki gayeye hizmet etmiştir. Biri, Risale-i Nur’un neşri, diğeri; şarkta “Medresettü’z Zehra” namıyla bir üniversite kurmak, zaman itibariyle ikincisi, birincisinden önce gelir. Said Nursî’nin maksadı, “Fünun-u Cedideyi” yeni fenleri, medrese kapısıyla doğuya taşımak ve doğunun en büyük yarası olan cehaleti izale etmektir. Müteaddit girişimlerine rağmen, bu gayesinde muvaffak olamadı. Onun, eğitim alanındaki arzusu, sonraki yıllarda, örgün eğitim tarzında değil de, yaygın eğitim tarzında ortaya çıkmıştır.

¹ Said Nursî, Münazarat, s.107.

² Said Nursî, Tarihçe-i Hayat, s.42.

³ Said Nursî, Mektubat, s.18.

⁴ Said Nursî, Münâzarat, s.71.

⁵ S. Nursî. a.g.e, s.22.

Said Nursî, Risale-i Nur'un neşriyle beraber ilim çevrelerinde ve halk arasında Nur dersaneleri ve Nur medreseleri ismiyle bilinen, eğitim merkezlerinin açılmasına büyük önem vermiş ve talebelerinden her beldede bir Nur medresesinin açılmasını istemiştir. "Şimdi resmen din tedrisatı için hususi dersaneler açılmasına izin verilmesine binaen Nur Şâkirdleri mümkün olduğu kadar her yerde küçük bir dersâne-i nuriye açmak lâzımdır. Gerçi herkes kendi kendine bir derece istifade eder. Fakat herkes Risale-i Nur'un her bir mes'alesini tam anlamaz. İman hakikatlarının izahı olduğu için; hem ilim hem mârifetullah, hem huzur, hem ibadettir. Eski medreselerde beş-on seneye mukabil inşaallah Nur medreseleri beş-on haftada aynı neticeyi temin edecek ve yirmi senedir ediyor."¹ Said Nursî, bu ifadeleriyle nur medreselerinin açılmasını tavsiye etmektedir.

Said Nursî, Barla'daki dokuz senelik ikametgâhı ve Risale-i Nur'un birinci dershanesi olan hânesini "Medrese-i Nuriye olarak" Risale-i Nur'a vakfetmiştir.² Bugün, bu Nur medreseleri ülkemizin ve dünyanın her tarafına yayılmış, yediden yetmişe herkese ve herkesime hitap eden, birer yaygın eğitim kurumu olarak faaliyetlerini sürdürmektedirler.

Said Nursî'nin çağdaşı, büyük yazar ve mütefekkir Osman Yüksel Serdengeçti, bir makalesinde, Said Nursî ve talebelerinin oluşturdukları ders halkasını şöyle anlatır.

"Bahtiyar bir ihtiyar var. Etrafı, sekiz yaşından seksen yaşına kadar bütün nesiller tarafından sarılmış. Yaşlar ayrı, başlar ayrı, işler ayrı...Fakat bu ayrılıkta gayrılık yok ! Hepsi bir şeye inanmış: Allah'a, Alemlerin Rabbi olan Allah'a, onun ulu peygamberine, onun büyük kitabına. Kur'an henüz nâzil olmuş gibi, herkes aradığını bulmuş gibi bir hal var onlarda. Said Nur ve talebelerini seyrederken, insan kendini âdeta Asr-ı Saadette hissediyor. Yüzleri nur, içleri nur, dışları nur... Hepsi huzur içindeler. Temiz, ulvi, sonsuz bir şeye bağlanmak; her yerde hâzir, nâzir olana, Âlemlerin Yaratıcısına bağlanmak; o yolda yürümek, o yolun kara sevdalısı olmak... Evet, ne büyük saadet !"³

¹ Said Nursî, Emirdağ Lâhikası, I: s.203.

² S. Nursi a.g.e, s.203.

³ Osman Yüksel Serdengeçti "Said Nur ve talebeleri" Serdengeçti dergisi 14. Sayı (Mart 1952) s. 16

Dünyada gelişen hadiseler, maddeci felsefeye dayanan Allah'ı inkar fikri, ilim adına işlenen fikir cinayetleri, islâm ve Kur'an'a karşı yürütülen mücadele Said Nursî'yi, imân ekseni etrafında yoğunlaşan ve bütün insanlığı kuşatan bir eğitim ve irşad seferberliğine, bütün talebe ve hizmetkarlarıyla beraber yönlendirmiştir. 1930'lu yıllardan sonra bütün mesaisini bu alana teksif etmiştir.

Bu eğitim ve irşad seferberliğinin nasıl başladığını ve ne şekilde ortaya çıktığını kendisi şöyle anlatır.

“Gayet ağır ve büyük ve umumi ve kutsî bir vazife-i imâniye ve hizmet-i Kur'aniye omuzlarımıza ihsani ilâhi tarafından konulmuş”tur.¹

Said Nursî bu hizmetiyle, sadece yaşadığı dönem değil, gelecek nesilleri de küfür ve dâlâlet bataklığına düşmekten kurtarmak için çalışmıştır. 1960'lardan sonra gelişen hadiseler ve gençliğin içine düştüğü fikir bunalımı, onun ne kadar haklı olduğunu ortaya koyar.

Said Nursî'nin, yaygın eğitim anlayışının bariz örneklerinden bazılarını şöyle aktarabiliriz.

1- Mektupla öğretim : Said Nursî, Dünya'nın ve Türkiye'nin dört bir yanında yaşayan talebeleriyle, gönderdiği mektuplar vasıtasıyla irtibat sağlamıştır. Sorulan suallere cevaplar vermiş, Risale-i Nur'u ilgilendiren haber ve gelişmeleri bu vasıta ile bildirmek istediği yere ulaştırmıştır. Devrin idarecilerine mektuplar göndererek, Risale-i Nur'un ehemmiyetini ve a-davasını anlatmaya çalışmıştır. Bu mektuplar “Emirdağ Lâhikası”, “Kastamonu Lâhikası” ve “Barla Lâhikası” isimleriyle bir araya getirilmiş, Said Nursî'nin hizmet ve irşada dair prensiplerini ihtiva etmeleri bakımından önemli kaynaklardır.

¹ Said Nursî, Lem'alar, s.164.

2-Yanına gelenlere verdiği ders: Emirdağ'ında iken, Ankara'ya hizmet için gönderdiği bir talebesi, insanların haline bakarak umutsuzluğa düşer.¹ Yanına döndüğünde ona şu dersi verir.

“Vazifemiz hizmettir; muvaffak olmak, insanlara kabul ettirmek Cenâb-ı Hakkın vazifesidir. Biz vazifemizi yapmakla mükellefiz” diyerek o talebesini ümitsizlikten kurtarmıştır.

Said Nursî, ikâmete mecbur edildiği beldelerde sık sık kırlara çıkardı. Gezinti esnâsında, rastladığı insanlar arasında her sınıf halk bulunduğu gibi bilhassa dağlarda, kırlarda, ormanlarda ziraat ve ticaretle uğraşan halktan pek çoklarıyla görüşmüş ve sohbet etmiştir.²

“Said Nursî, âhiret hemşireliğine kabul ettiği hanımlara çok duâ ederdi. Kadınlara şefkat kahramanı olduğunu, bu zamanda islâm terbiyesi dairesinde hareket etmenin elzem olduğunu, yetişen mâsum evlâtlarını uhrevi hayatlarından mes'ul ve eğer dindar yetiştirebilirlerse hissedar bulduklarını, kendisinin çok hasta ve perişan olup duâ etmelerini istediğini, ihtiyar hanımlara duâ ettiğini, genç hanımlardan da namazını kılanlara duâ edip âhiret hemşiresi kabul edeceğini kısaca söylerdi.”³

Mâsum çocuklarla sohbet ve muhâveresi ise çok ibretli ve saadetlidir. Emirdağ'ı ve civarı köylerinde, yanına gelen mâsumlara, büyükler gibi ehemmiyet verip, kalben onlara müteveccih olurdu. “Evlâtlarım, siz mâsumsunuz, daha günahınız yoktur. Ben çok hastayım, bana duâ ediniz, sizin duânız, makbuldür. Ben sizi mânevi evlâtlarım ve talebelerim olarak duâma dahil ettim.” diyerek iltifat etmiştir.

¹ Said Nursî Tarihçe-i Hayat s.402.

² S.Nursî a.g.e, s.403.

³ S. Nursî a.g.e, s.404

Yine kırlarda ve yollarda rastladığı memur ve işçilere, her birisine münâsip ders verir, namaz kılmalarının ehemmiyetini söyler ve o zaman dünyevi meşgalelerinin âhîret hesabına geçeceğini telkin ederdi.¹

Dâimi hizmetinde bulunan talebelerinin dilinden bazı örnekler verelim.

1- “Üstadımız Said Nursî Hazretleri ile birlikte, bir gün, Eskişehir’deki Yıldız Otelinde bulunuyorduk. Şeker fabrikasından yanına gelen birkaç işçi ve ustabaşına kısaca dedi: “Siz farz namazlarınızı kılsanız, o zaman, fabrikadaki bütün çalışmalarınız ibâdet hükmüne geçer. Çünkü, milletin zaruri ihtiyacını temin eden mübarek bir hizmette bulunuyorsunuz.”²

2- “Yine bir gün, Eğridir yolu altında oturmuş, Rehberi okuyorduk. Tren yolunda çalışan birisi geldi; ve Üstad, ona da aynı şekilde, ferâizi edâ edip kebâirden çekilmek şartıyla bütün çalışmalarının ibâdet olduğunu, çünkü on saatlik bir yolu bir saatte kestirmeye vesile olan tren yolunda çalıştığından mü’minlere, insanlara olan bu hizmetin boşa gitmeyeceğini, ebedî hayatında sevincine medar olacağını ifâde etmiştir.”³

3- “Yine birgün, vaktiyle Eskişehir’de tayyâreciler ve subaylar ve askerlere de aynen şu dersi vermişti: “Bu tayyâreler, birgün islâmiyete büyük hizmet edecekler. Farz namazlarınızı kılsanız, kılamadığınız zaman kazâ etseniz, asker olduğunuz için her bir saatiniz on saat ibâdet, sevabını kazandırır. Yeter ki kalbinde iman nuru bulunsun ve imânın lâzım olan namazı ifâ etsin.”⁴

¹ S. Nursî a.g.e. s.404

² S. Nursî a.g.e. s. 405

³ S. Nursî a.g.e. s. 405

⁴ S. Nursî a.g.e. s. 405

4- “Hem Barla, hem Isparta, hem de Emirdağ’daki çobanlara şöyle derdi: “Bu hayvanlara bakmak büyük bir ibâdetdir. Hattâ, bâzı peygamberler de çobanlık yapmışlar. Yalnız, siz farz namazını kılınız tâ hizmetiniz Allah için olsun.”¹

5- “Yine birgün, Eğridir’de elektrik santralının inşâasında çalışan amele ve ustaya “Bu elektriğin umum millete büyük menfaati var. O umumi menfaatten hisedar olabilmeniz için, farzınızı kılınız. O zaman bütün sa’yiniz uhrevi bir ticaret ve ibâdet hükmüne geçer” demiştir.²

3-Gençlere verdiği ders: Kastamonu’da lise talebelerinden bir kısmı yanıma geldiler. “Bize Halık’ımızı tanıtır; mualimlerimiz Allah’tan bahsetmiyorlar.” dediler.

Ben dedim: Sizin okuduğunuz fenlerden her fen, kendi lisân-ı mahsûsu ile mütemâdiyen Allah’tan bahsedip, Hakk’ı tanıtıyorlar. Muâlimleri değil, onları dinleyiniz.³

Kâinat, Cenab-ı Hakk’ın isim ve sıfatlarının bir tezahürü ve dışa yansımadır. Kaynağını kâinattan alan her ilim, elbette ki insaf sahibi her araştırmacıyı, o eserin sanatkarıyla buluşturacaktır. Aksi taktirde o ilim, ilim olamaz.

Yine bir gün, hayat, gençlik ve hevesat cihetinden gelen tehlikelerden sakınmak isteyen ve bir ders almak için gelen gençlere, Said Nursî şöyle der :

¹ S. Nursî a.g.e. s. 405

² S. Nursî a.g.e. s. 405

³ S. Nursî Asa-yı Mûsâ s.23

“Sizdeki gençlik kat’iyyen gidecek. Eğer siz daire-i meşrûada kalmazsanız; o gençlik zâi olup başınıza hem dünyada, hem kabirde, hem âhirette kendi lezzetinden çok ziyade belâlar ve elemeler getirecek. Eğer terbiye-i islâmîye ile o gençlik nimetine karşı bir şükür olarak, iffet ve namusluluk ve taatte sarfetseniz, o gençlik mânen baki kalacak. Ve ebedi bir gençlik kazanmasına sebep olacak.”¹

En hayırlı genç oldur ki; ihtiyar gibi ölümü düşünüp âhiretine çalışarak, gençlik hevesatına esir olmayıp gaflette boğulmayandır.² Hayatın lezzetini ve zevkini isterseniz, hayatınızı imân ile hayatlandırınız ve ferâizle zinetlendiriniz. Ve günahlardan çekinmekle muhafaza ediniz,³ dedikten sonra, gençleri şu şekilde ikaz etmeye devam eder.

“Gençlik, hiç şüphe yok ki gidecek. Yaz güne ve kışa yer vermesi ve gündüz akşama ve geceye değişmesi katiyetinde, gençlik dahi ihtiyarlığa ve ölüme geçecek. Eğer o fâni ve geçici gençliğini iffetle hayrâta, istikamet dairesinde sarf etse, onunla ebedi bâkî bir gençliği kazanacağını bütün semâvi fermanlar müjde veriyorlar. Eğer sefâhete sarf etse, nasıl ki bir dakika hiddet yüzünden bir katil milyonlar dakika hapis cezasını çektirir; öylede, gayr-i meşrû dairedeki gençlik keyfleri ve lezzetleri, âhiret mesûliyetinden ve kabir azâbından ve zevâlinde gelen teessüflerden ve günahlardan ve dünyevi mücâzâtlarından başka, aynı lezzet içinde o lezzetten ziyâde elemeler olduğunu aklı başında her genç tecrübe ile tasdik eder.

Ve mâdem helâl dairesi keyfe kafidir. Ve mâdem haram dairesindeki bir saat lezzet, bazân bir sene ve on sene hapis cezasını çektirir. Elbette gençlik nimetine bir şükür olarak, o tatlı nimetin iffete, istikamete sarf etmek lazım ve elzemdir.”⁴

4-Mahkumlara verdiği ders: Said Nursî, dönemin idarecilerinin kahrına uğrayarak yaşamının önemli bir kısmını, hapishanelerde geçirmiştir. O burada da boş durmamış girdiği her hapishaneyi bir medreseye çevirmiş, mahkumların eğitim ve ıslahıyla meşgul olmuştur. Said Nursî hapse düşenlerin halet-i ruhiyelerini de nazara alarak onlara çeşitli dersler verirken, şu tespiti de yapmıştır. “Gençlik damarı akıldan ziyâde hissiyâtı

¹ Said Nursî, Gençlik Rehberi, s.24.

² S. Nursî a.g.e. s..96.

³ S. Nursî a.g.c. s.25.

⁴ Said Nursî, Asâ-yı Mûsâ, s.22.

His ve heves ise kördür âkibeti görmez; bir dirhem hazır lezzeti, ileride bir batman lezzete tercih eder; bir dakika intikam lezzetiyle katleder, seksenbin saat hapis elemelerini çeker; ve bir saat sefâhet keyfi ile bir namus meselesinde, binler gün hem hapsin hem düşmanın endişesinden sıkıntılarla ömrünün saadeti mahvolur.”¹

Said Nursî, bir mürşid olarak, en azılı katillere bile peşin hükümle yaklaşmamış, onlara şefkat elini uzatarak, anlayabilecekleri bir dille konuşmuştur. “Evet, bir genç, hapiste, yirmi dört saat her günkü ömründen tek bir saatini beş farz namaza sarfetse ve ekser günahlardan hapis mani olduğu gibi, o müsibete sebebiyet veren hatadan dahi tövbe edip sâir zararlı, elemli günahlardan çekilse, o on, on beş senelik fani gençlikle, ebedi parlak bir gençliği kazanacağını, başta Kur’an-ı Mu’cizü’l Beyân, bütün kütüb ve Suhuf-u semaviye katî haber verip müjde ediyorlar.”²

Said Nursî, muhataplarını eğitirken her olayın ve müsibetin, hayır cihetini ön plana çıkararak, sonuç almaya çalışır. Hapis müsibetine düşen mahkumlarla konuşurken de aynı yolu takip ettiğini görüyoruz. “Eğer mahpus, zulmen mahkum olmuş ise, farz namazını kılmak şartıyla, her bir saati bir gün ibâdet olduğu gibi, o hapis, onun hakkında bir çilehâne-i uzlet olup, eski zamanda mağaralara girerek ibâdet eden münzevi salihlerden sayılabilirler.”³ Said Nursî, hedef kitle olarak seçtiği guruplardan biri olan mahkumlar için, külliyyatında uzunca ders ve nasihatlarla yer vermiştir. Bunlardan şunu kayd edebiliriz.

“Ey hapis muîbetine düşen biçareler! Madem dünyanız ağlıyor ve hayatınız acılaştı. Çalışınız; âhiretiniz dahi ağlamasın ve hayat-ı bâkiyeniz gülsün, tatlılaşsın; hapisten istifâde ediniz. Nasıl, bazan ağır şerâit altında düşman karşısında bir saat nöbet ,bir sene ibâdet hükmüne geçebilir; öyle de sizin bu ağır şerâit altında, her bir saat ibâdet zahmeti, çok saatler olup, o zahmetleri rahmete çevirir.”⁴

¹ Said Nursî, Sözlür, s.135.

² S. Nursî a.g.e. s.136.

³ S. Nursî a.g.e. s.136

⁴ S. Nursî a.g.e. s. 136

Said Nursî'nin bu faaliyetleri, semeresini vermiş, bir çok canı ve katil insanlar ıslah-ı nefis etmiştir. "Bunun bir numunesi Denizli Hapishânesidir. Oraya nurlar ve o mahpuslar için yazılan Meyve Risâlesini girmesiyle, üç dört ay zarfında iki yüzden ziyâde o mahpuslar öyle fevkâlade itaatli, dindarâne bir salâh-ı hâl aldılar ki, üç dört adamı öldüren bir adam, tahta bitlerini öldürmekten çekiniyordu. Tam merhametli, zararsız, vatana nâfi bir uzuv olmaya başladılar."¹

5-Gelecek nesillerle konuşması: Said Nursî, hayatı boyunca, sünnet-i seniye harfiyen ittiba etmeye titizlik gösterdiği gibi, eğitim ve irşad konusunda da peygamber-î metottan asla ayrılmamıştır. Yaptığı hizmeti, insanlar beğensin, kitleler peşimden gelsin diye yapmamış, sadece ve sadece Allah rızası için yapmıştır. Kendi döneminde hakkıyla anlaşılmadığına üzülmemiş, yaptığı hizmetin gelecek nesillerin anlamasıyla semeresini vereceğini düşünerek, nesl-i atıye şöyle hitap etmiştir.

"Ey 300 seneden sonraki yüksek asrın arkasından gizlenmiş ve sâkitane (sesizce) Nur'un sözünü dinleyen ve bir nazar-ı hafî-i gaybî (gizli bir nazarla) bizi temâşâ eden Saidler, Hamzalar, Ömerler, Osmanlar, Tâhirlere, Yûsufîler, Ahmetler ve sâireler !...Sizlere hitap ediyorum. Başlarınızı kaldırınız, "sadakte" deyiniz, ve böyle demek sizlere borç olsun, şu muâsırlarım, varsın beni dinlemesinler. Tarih denilen mâzi derelerinden sizi yüksek istikbâlinize uzanan telsiz telgraflarla sizlerle konuşuyorum. Ne yapayım, acele ettim, kışta geldim; sizler cennet-âsâ bir baharda geleceksiniz. Şimdi ekilen nur tohumları zemininizde çiçek açacaktır."²

6-Aile eğitimi ile ilgili görüşleri: Said Nursî, toplum hayatının en küçük birimi olan aileye çok önem vermiş ve aile hayatının karı-koca arasındaki samimiyet ve muhabbetle devam edeceğini³ ifade etmiştir. Aileyi, insanların dünyadaki küçük bir cennet⁴ olarak gören Said Nursî, ailenin iman ve islâm terbiyesi esasına dayanmasını şart koşar.

¹ S. Nursî Lem'alar s.261

² S.Nursî Münazarat s.39

³ Said Nursî, Lem'alar, s.199.

⁴ Said Nursî, Sözler, s.93.

“Bu zamanda aile hayatının ve dünyevi ve uhrevi saadetinin ve kadınlarda ulvi seciyelerin inkîşafının sebebi, yalnız daire-i şeriattaki âdâb-ı islâmiyetle olur.”¹

Kadın ve erkek arasındaki muhabbet ve alaka yalnız dünya itibarıyla olmadığını, hem bu dünyada hem ahirette beraberliğin devam edeceğini ifade eder. Ve tarafların vazife ve sorumluluklarının bilincinde olmalarını tavsiye eder. İyilikte birbirlerini taklit ve kötülükte birbirlerini ikaz etmelerini karı-koca görevleri arasında sayar. “Ne mutlu o kocaya ki, kadının diyânetine bakıp taklit eder. Bahtiyar o kadın ki, kocasının diyânetine bakıp “ebedi arkadaşımı kaybetmeyeyim,” diye takvâya girer. Binler veyl o iki bedbaht zevc ve zevceye ki birbirinin fiskını ve sefahetini taklit ediyorlar; birbirine ateşe atılmasında yardım ediyorlar !”²

Said Nursî, küfüv olma şartını da, aile için önemli sayar. “Şer’an koca, karıya küfüv olmak, yani, birbirine münâsip olmak. Bu küfüv ve denk olmak, en mühimmi, diyanet noktasındadır.”³

Aile kuruluşunun birinci gayesi, neslin çoğalması olmalıdır diyen Said Nursî, bugünkü açık-saçıklık ve fuhuşun bunu engellediğini ve aileyi tahrip ettiğini söyler.⁴

Ailede gerçek mutluluğun ahiret inancıyla oluşabileceğini belirten Said Nursî, “herkesin hanesi, küçük bir dünyasıdır. Ve o hâne ve âile hayatının hayatı ve saadeti ise, samimi ve ciddi ve vefâdarâne hürmet ve hakiki ve şefkatli ve fedâkârâne merhamet ile olabilir. Ve bu hakîki hürmet ve samimi merhamet ise, ebedi bir arkadaşlık ve dâimi bir refâkat ve sermedi bir beraberlik ve hadsiz bir zamanda ve hudutsuz bir hayatta birbiriyle

¹ Said Nursî, Lem’alar, s.204.

² S. Nursî a.g.e, s.199.

³ S. Nursî a.g.e, s.199.

⁴ S. Nursî a.g.e, s. 200

pederâne, ferzendâne, kardeşâne, arkadaşâne bulunmak fikriyle, akîdesiyle olabilir”¹ ifadeleriyle ailenin mutluluğu için gerekli prensipleri özetler.

Ayrıca, yaşlıları, hastaları, âvamı (halk tabakası), medya mensuplarını, askerleri, politikacıları, memurları, idarecileri ve iş dünyasını, yaygın eğitim açısından Said Nursî'nin hedef kitle olarak seçtiği gruplar arasında sayabiliriz. Özellikle hastalara² ve yaşlılara³ yönelik müstakil risaleler yazılmış ve yer yer onlarla ilgili bahislere yer verilmiştir. Diğer gruplarla⁴ ilgili sık sık tavsiye ve telkinlerde bulunan Said Nursî, toplumun selameti için kimin hangi ölçülere riayet etmesi gerektiğini, onlara münasip bir dille ifade etmiştir.

b. Örgün Eğitim

Said Nursî, ilk tahsil yıllarında, medreselerin, şarkın en büyük hastalığı olan cehaleti tedavi etmekten uzak olduklarını görmüş ve bir eğitim reformuna ihtiyaç olduğunu tespit etmiştir. Bu gaye ile doğuda fen ve din ilimlerinin düzenli bir program çerçevesinde okutulacağı, mahalli şartları ve sosyal bünyenin maddi ve manevi şartlarına uygun, tek elden idare edilecek üniversitelerin kurulması hususunda dönemin idarecilerine telkinde bulunmuş ve bu gayesinin gerçekleşmesi için adeta ısrar etmiştir.

Said Nursî, bu gayesinin tahakkuku için, İstanbul'a gider, devrin idarecilerinin nezdinde bazı girişimlerde bulunur ve idarecilerin, halkın eğitim problemiyle ilgilenmesini ister. Ve bu konuda şöyle der:

“Ey tabaka-î havass! Biz, avâm ve ehl-i medrese, sizden hakkımızı isteriz.” “Ne istersin?” diye sorulduğunda şöyle devam eder:

¹ S. Nursî Sözler s. 93

² S. Nursî Lem'alar s. 206

³ S. Nursî a.g.e, s.223

⁴ S. Nursî Divan-ı Harb-i Örfi s.39,53

“Sözünüzü fiiliniz tastik etmek, başkasının kusurunu kendinize özür göstermemek, işi birbirine atmamak, üzerinize vacip olan hizmetimizde tekâsül etmemek, vâsitanızla zâyi olan mâfâtı telâfi etmek, ahvâlimizi dinlemek, hâcetimizle istişâre etmek, bir parça keyfinizi terk etmek ve keyfimizi sormak” istiyoruz!

Elhâsıl: Vilâyât-ı Şarkıye ve ulemâsının istikbâlini temin etmek istiyoruz...Câmiü'l-Ezher'in kız kardeşi olan, Medresetü'z Zehrâ nâmıyla dârü'l Fünûnu mutazamın pek âli bir medresenin Bitlis'te ve iki refİKasıyla Bitlis'in iki cenahı olan Van ve Diyarbekir'de tesisini isteriz.”¹

Said Nursî, bu ifadeleriyle, arzusunu açık bir dille ortaya koyduktan sonra, bunu neden istediğini de şöyle ifade eder.

“Anladım ki, dünyevî saadetimiz bir cihetle, fûnun-u cedide-i medeniye ile olacak. O fûnunun da gayr-ı müteaffin bir mecrası, ulema ve bir menbaı da medreseler olmak lâzımdır. Ta ulemâ-i din fûnun ile ünsiyet peyda etsin.”²

Said Nursî, ta yirminci asrın başında gelişmekte olan müsbet ilimlere dikkati çekmiş, maddi hayatımızın saadeti fen ilimlerine bağlı olduğunu söylemiş ve bu konuda en büyük görevin alimlere düştüğünü belirterek din alimlerini, yeni fenleri benimsemeye davet etmiştir.

Said Nursî'ye göre, eğitimden netice alınabilmesi için, din ve fen ilimlerinin müşterek bir program dahilinde tatbiki gerekir. Böylece insanın maddeten ve mânen gelişmesi temin edilecektir. Fen ve din ilimleri bu gelişmeleri temin edecek unsurlardır. Bu anlayışla doğu vilayetlerine bir üniversite açılması teklifi ile İstanbul'a geldiği zaman kendisine ihsân-ı şâhânedan bir miktar para verilerek geri gönderilmek istendiğinde buna razı olmamış ve itiraz etmiştir. Kendisine bu teklifi yapanlara :

¹ Said Nursî, Münâzârat, s.125-126.

² Said Nursî, Divan-ı Harb-i Örfi s.25

“Ben maaş dilencisi değilim. Kendim için gelmedim. Memleketim için geldim. Hem de bana vermek istediğiniz rüşvet, hakk-ı sükûttur,”¹ diyerek memleket meselesini, şahsi menfaatin önüne çıkarmış ve memleketin en büyük ihtiyacı olan eğitimden vazgeçmeyeceğini, muhataplarına kesin bir dille ifade etmiştir. O bu davranışı, medrese ilmiyle dünya malı istenmemesi gerektiğini anlatmak için yaptığını ifade etmiştir.²

Said Nursî, eğitim konusundaki ısrarını daha da ileriye götürerek, devrin padişahı Sultan Abdülhamid’i, Yıldız Saray’ını üniversite haline getirmeye çağırdığı görülmektedir.

Eğitim yoluyla çare aranması gereken memleket meselelerinin başka tedbirlerle ıslah edilemeyeceğini belirten Said Nursî’nin, padişahın Hamidiye Alayları kurmaktan ziyade, eğitime önem vermesini ve millettten alınan vergilerin, milletin hastalığı olan cehaletin tedavisinde kullanılmasını istediği görülmektedir.³

Said Nursî, toplumun eğitime mutlak ihtiyacını nazara vererek, istediği yeni eğitim modelini de şu sözleriyle ortaya koymuştur: “İslâmiyete uygun maarif-i cedideye millet nihayet derecede mutlak susamıştır.”⁴

Said Nursî’ye göre, eğitim ve fikir hayatında islâmiyete uygun bir eğitim politikası benimsendiği takdirde, memleketin gelişmesi her bakımdan mümkün ve kolay olacak ve “Eflâtunları, İbn-i Sinaları, Bismarkları, Decartları ve Taftazanileri geride bırakacak.”⁵ genç bir neslin yetişmesi gerçekleşecektir.

Said Nursî, daha sonraki dönemlerde, üniversite kurma fikrini Sultan Reşad’a ve Mustafa Kemal’e aynı ısrarla tekrar eder. Sultan Reşad’ın döneminde Kosova’da büyük bir İslâm Üniversite’nin temel atma töreni sırasında, Said Nursî, orada hem ittihatçılara hem Sultan Reşad’a şarkın böyle bir üniversiteye muhtaç olduğunu söyler. Bunun üzerine şarkta

¹ S.Nursî a.g.e s.25

² S.Nursî a.g.e s.25

³ S.Nursî a.g.e s.26

⁴ S.Nursî a.g.e s.27

⁵ S.Nursî a.g.e s.64

bir üniversite kurma vaadini alır. Hatta Van Gölü kenarındaki Edremit'te temeli atılır. Fakat 1.Dünya Savaşı'nın başlamasıyla bu teşebbüsü sonuçsuz kalır.¹

Cumhuriyetin kurulmasıyla beraber, Said Nursî bu fikrini birinci mecliste de açıklar, meclis bu fikri benimser ve bütçeden pay ayırır. Ancak sonraki gelişmeler bu teşebbüsü de akim bırakmıştır.²

8. Said Nursî'ye Göre Eğitimin Unsurları

Eğitimin verimli olabilmesi için, eğitim çalışmalarının hangi esaslara dayandırmak gerektiğini tespit etmek ihtiyacı vardır. Eğitimde öğretici, öğrenci, öğrenilen konu ve eğitim araçları olmak üzere dört ana unsur düşünülebilir. Bunların birbiriyle olan münasebetini düzenleme ihtiyacı, karşımıza eğitim metodunu hangi prensiplere dayanması gerektiği problemini çıkarmaktadır. Eğitimin ilk muhatabı talebe olduğuna göre, onun zihni ve mânevi kabiliyetlerini nazara alarak hareket etmek, talebe üzerinde müsbet bir netice almanın temel şartıdır. Said Nursî'nin, bu dört unsur etrafındaki görüşlerini kısaca şu şekilde ifade edebiliriz.

a. Mektep ve Medrese

Said Nursî, şarkın çok ağır ve derin problemlerin halli için bir proje hazırlar. "Medreseü'z-Zehra" adında Van, Bitlis ve Diyarbakır'da ideal bir üniversite kurmayı düşünür. Bu şekilde halkın cehaleti giderilecek, halk uyanacak, yoksulluktan kurtulacak, böylece maddi ve manevi kalkınma temin edilecek.

Said Nursî, böyle bir üniversiteye neden ihtiyaç olduğunu mezkur ifadeleriyle ortaya koyduktan sonra, kurulacak üniversitenin şu vasıfları taşımasını gerektiğini söyler :

"Birincisi: Kurulacak olan bu üniversiteye halkın aşına olduğu ve ilgi duyduğu bir isim olan "medrese" adı verilmelidir. Böylece halkın alakası ve rağbeti temin edilecektir.

¹ S.Nursî, Tarihçe-i hayat s.93

² Said Nursî, Emirdağ Lahikası, II: s.404.

İkincisi: Yeni ilimlerle medrese ilimlerini kaynaştırmak, başta Arapça olmak üzere muhtelif dillerle eğitim yapmak.

Üçüncüsü: Müderrisler, medrese ilimlerini ve fen ilimleri bilen kimseler olmalı, bölge insanının itimat ettiği alimler ve bu kurumlara halkın alakasını temin etmek için mahalli dili bilen kimselerden seçilmelidir.

Dördüncüsü: Bölge halkının kabiliyetleri ve kültürel seviyesini nazara almak, çünkü, çok libas var; bir kamete güzel, başkasına çirkin gelir. Çocukların tâlimi, ya cebir ile, ya hevesatlarını okşamakla olur.”¹

Said Nursî, bölge insanını, eğitim seviyesi olarak, çocukluk dönemini yaşadığını, verilecek eğitimde, bu özelliklerin nazara alınmasını istemektedir.

“Beşincisi: İhtisas bölümleri kurulmalı, bölümler birbirinden kapalı olmamalı, ortak dersler sebebiyle bir bölümden diğerine geçiş yapılabilmeli. Ancak, her bölüm kendi mütahasssını yetiştirmelidir.”²

Altıncısı: Devlet üniversiteleri ile aynı haklara sahip olmalı, böylece medrese mezunlarına, mektep mezunları gibi haklar sağlayarak, iş bulmalarını temin etmek.

Yedincisi: Eğitim fakültesi geçici olarak bu medreseye merkez kılınmalı ve onunla birleştirilmelidir. Tâ ki, intizam ve tefeyyüz ondan buna geçsin; fazilet ve diyânet, bundan ona geçsin. Her biri ötekine bir kanat verip, zülcenâheyn olsun.

Sekizincisi: Doğu bölgelerinde eskiden beri yaygın olan ferdi eğitimi, grup ve sınıf eğitimine tebdil ederek, munazara ortamını hazırlamak.”³

¹ Said Nursî, Münâzârat, s.127.

² S. Nursî a.g.e, s.128.

³ S. Nursî a.g.e, s.129.

1. Şark Üniversitesi'nin Maddî Kaynakları:

Said Nursî, şarkta kurmayı planladığı üniversitenin gelir kaynaklarını da tespit eder ve ekonomik olarak bağımsız olmasını ister.

Ona göre, üniversitenin birinci gelir kaynağı hamiyet ve gayrettir. Halkın hamiyet ve gayreti harekete geçmekle, çekirdek hükmünde olan bu medrese zamanla gelişip, zenginleşecek ve hükümetin kuru kesesinden istiğna edecektir. Hamiyet ve gayretten başka şu dört kaynağı da sayar.

a) Vakıf gelirlerinden bir pay.

b) Zekattan elde edilecek gelir.

c) Nezir ve sadakalar : “Şu medrese, neşredeceği semerâtle, tâmim edeceği ziyâ ile, islâmiyete edeceği hizmet ile ukul yanında en âlâ bir mektep olduğu gibi; kulûp yanında en ekmel bir medrese vicdanlar nazarında en mukâddes bir zâviyeyi temsil edecektir. Nasıl medrese, öyle de mektep, öyle de tekke olduğundan, islâmiyetin iânât-ı milliyesi olan nûzur ve sadâkat, kısmen ona teveccüh edecektir.”¹

d) Eğitim fakültesinin bütçesinden sonra iade etmek kaydıyla, alınacak ödünç paralar.

Said Nursî, bu görüşlerini, ilmi çalışmalara ve ilim adamına, devlet eliyle maddî imkanların temin edilmesi yanında, eğitime yeni kaynaklar temin edilebilir amacıyla ileri sürdüğü kanaatindeyiz.

Bu görüşlerin uygulanabilir kabiliyette olduğunu söylemek yanlış olmaz. Çünkü, Said Nursî’ya, mensubiyeti ile tanınan bir çok vakıf ve cemaat, Said Nursî’ın bu görüşlerinden hareketle ilkokuldan üniversiteye kadar çok sayıda eğitim kurumları açmış ve bu alanda muvaffak olmuşlardır. Bu kurumlar maddî olarak tamamen devletten bağımsız, yalnız halkın ve ehli hamiyetin desteğine dayanarak eğitim faaliyeti gösteren kurumlardır.

¹ S. Nursî, a.g.e., s.130.

2. Şark üniversisinin sağlayacağı faydalar,

a) “Bölgedeki ilim adamlarının istikbâlini temin; ve maarifi, Bölgeye medrese kapısıyla sokmak; ve meşrûtiyetin ve hürriyetin mehâsinini göstermek ve ondan istifade ettirmek.”¹

b) Medreselerin tevhid ve ıslahı

c) İslâmiyeti, onu paslandıran hikayeler ve İsrailiyât ve çirkin taassuptan kurtarmak.

d) Meşrûtiyetin güzelliğini yaymak için bir kapı açmak.

e) Yeni ilimleri medreselere sokmak için bir yol ve medrese mensuplarının nefret

etmeyeceği saf bir bilim kaynağı açmak ve bu kaynaşmayı engelleyen yanlış anlaşılmalara mani olmak.

f) Medrese, mektep ve tekke mensuplarını barıştırmak.

3. Şark Üniversitesinin Programı

Said Nursî, kurmayı planladığı üniversitede okutulacak ders kitaplarının muhtevası üzerinde önemli ölçüde durmuştur. O günkü medreselerde okutulan mevcut müfredattan farklı olarak, çağın gereklerine uygun mevzuların seçilmesi, mevcut kitapların ıslahı, bazılarının kaldırılıp yeni bir takım kitapların konulması, onun istekleri arasındadır. Kısaca her şeyiyle yepyeni eğitim kurumları tasarlamıştır.

Ona göre, medresenin önemli eksikleri vardır. Bunlardan birisi âlet ilimlerini, yüksek ilimlerin yerine ikame etmiş olmasıdır. Bunu şu ifadesinde görüyoruz.

“Ulûm-u âliye (alet ilimleri: Sarf ve nahiv) maksud-u bizzat sırasına geçtiğinden, ulûm-u âliye (Yüksek ilimler: Hadis, tefsir vb.) muhmel kaldığı gibi libas-ı mânâ hükmünde olan ibare-i Arabiyenin halli, ezhamı zaptederek, asıl maksud olan ilim ise tebe-î

¹ S. Nursî a.g.e, s.130.

kalmakla beraber ibareleri bir derece mebzul olan ve silsile-i tahsile resmen geçen kitaplar; evkat, efkârı kendine hasredip harice çıkmasına meydan vermemeleridir.”¹

Yukarıda verdiğimiz ifadelerden de anlaşıldığı gibi, medreseler, asıl gayeden uzaklaşarak, teferruatla uğraşmışlar, öz yerine kabukla vakit geçirmişler, gramer ve şerhlerde boğularak, yüksek ilimleri ikinci plana atıp, fen ilimleriyle uğraşacak zaman ayıramamışlardır.

Böylece Said Nursî, medreselerde okutulan derslerin ehemmiyet sırasına göre düzenlenmediğine ve çağın anlayışına cevap vermediklerine dikkat çekerek, talebinin lüzumsuz bilgi yükünden kurtarılması ve asıl gayeye yönlendirilmesi gereği üzerinde durmuştur.

Said Nursî'nin uygulanan medrese programlarında gördüğü bir diğer eksiklikte dini ilimlerin yanında fen ilimlerine yer verilmemesidir. Din ilimlerini vicdanın ziyası, fen ilimlerini aklın nuru olarak gören Said Nursî, bu ilimlerden yalnız birini okutmak, ya taassubu veya şüphe ve hileyi doğuracaktır. İkisini bir arada okuyan talebelerin himmet artar, gayreti ziyadeleşir, bütün kabiliyetleri inkişaf eder ve “zülcenahayn”^{*} olur.

Ayrıca sonraki asırlarda yazılan eserlerin Kur'an ve sünneti gölgelememesi gerektiğini söyleyen Said Nursî şu tespiti yapar.

“Müçtehitlerin kitapları cam gibi Kur'an'ı göstermeli, yoksa vekil ve gölge olmamalı.”² Said Nursî, şariat kitaplarının zamanla bu hataya düştüklerini ve Kur'an'ın hakikatlarını ve dinin aslını gizlediklerini şöyle ifade eder.

¹ Said Nursî, Muhâkemat, s.47.

^{*} Çift Kanatlı

² Said Nursî, Sümuhât, s. 16.

“Demek şeriat kitapları birer şeffaf cam mahiyetinde olmak lazım gelirken, mürur-u zamanla mukallitlerin hatası yüzünden paslanıp hicap olmuşlardır. Evet bu kitaplar Kur’ân’a tefsir olmak lazım gelirken, başlı başına tasnifat hükmüne geçmişlerdir.”¹

Said Nursî, bu hatanın tedrici olarak düzeltilmesini ve bu kitaplarda bulunan lüzumsuz şerh ve hikayelerin temizlenmesini, çağın anlayışına uygun bir eğitim tarzı açısından önemli görür.

Said Nursî, Kur’ana dair yazılan eserleri amaç değil, Kur’anı anlamak için birer araç olarak görülmesi gerektiği üzerinde durur ve şöyle ifade eder.

“Bir adam İbn Hacer’e baktığı zaman, Kur’an’ı anlamak ve Kur’an’ın ne demek istediğini öğrenmek maksadıyla bakmalıdır. Yoksa İbn Hacer’in ne dediğini anlamak maksadıyla değil.”²

b. Eğitimciye Has Esaslar

Eğitimci durumundaki bir kimsenin, öğrenci üzerinde başarılı bir eğitim tatbik edebilmesi için bazı vasıfları taşıması lazımdır. Böyle bir kimsenin her şeyden önce kendi mesleğini ve branşını iyi bilmesi gerekir. Yaşanılan zamanın imkanları ve şartları içinde, meslekle eğitici arasında bir ahenk olmalıdır. Mesleki gelişmeler, dikkatle takip edilmelidir. Bir eğitimcide meslek bilgisi kadar, bildiğini en verimli bir şekilde talebeye aktarması da önemlidir. Bu konuda Said Nursî, “intizam ile iş görmek ilim ile olur. Ölçü ile tartı ile sanâtkârane yapan elbette kuvvetli bir ilme istinaden yapar,”³ demektedir. Bu ifadelerden anlaşıldığı gibi bir eğitimcinin başarılı olabilmesi için alan bilgisini çok iyi bilmesi gerekir.

Ayrıca, alan bilgisinin yanında, bir eğitimci şu vasıfları haiz olmalıdır.

¹ S. Nursî a.g.e., s.16.

² S. Nursî a.g.e., s.16.

³ Said Nursî, *işârat-ül- İ’caz*, s.119.

1- Muhatabın seviyesine göre konuşmalıdır; anlatılacak mevzu, talebenin hazmedebileceği bir seviyede olmalıdır. yani, “hazmolunmayan ilim telkin edilmemelidir.”¹

2- Muhatabın merakı uyandırılmalıdır; Said Nursî bu hususa, “merak ilme hocadır.”² sözü ile işaret etmiştir.

3- “Alim-i mürşid koyun olmalı, kuş olmamalıdır. Zira koyun kuzusuna süt, kuş yavrusuna kay verir.”³ Yani; koyunun kuzusuna hazmı kolay olan sütü vermesi gibi, talebeye ilmini aktarabilen eğitimci, aranılan vasıfta bir eğitimcidir. Gerçekten anlattığı bir konuyu talebeye hazmettiremeyen eğitimci, eğitimde faydalı ve başarılı olamaz.

4- Gerçeğin, zaman ve zemine göre değişmeyeceğini bilmelidir. Said Nursî şu sözleriyle buna işaret etmektedir. “Gazetelerde neşrettiğim umum makalatımdaki umum hakaikta nihayet derecede musırrım. Hakikat tahavvül etmez, hakikat haktır.”⁴

5- Eğitimci, ilim kimde ve nerede olursa olsun almalıdır. “Malumdur ki, her yerde ehl-i maarif mârifet ve ilim noktasında muhakeme eder. Nerede ve kimde mârifet ve ilmi görse, meslek itibariyle ona karşı bir dostluk ve bir hürmet besler. Hatta düşman bir hükümetin bir profesörü bu memlekete gelse, ehl-i maarif, onun ilim ve marifetine hürmeten onu ziyâret ederler ve ona hürmet ederler.”⁵

6- Eğitimci, hakkı bâtıldan ayırmalıdır; “ Hakkı bâtıldan, îman mesleğini nifak mesleğinden temyiz etmek ancak ilim ve nazar ile olur.”⁶

7- Eğitimci, kendini yenilemeli, araştırmacı olmalı, zamanın tesirinde kalmamalı ve gelişen ihtiyaçları göz önünde bulundurmalıdır: “Muhakkikinin şe’ni gavvas olmak,

¹ Said Nursî, Sözlür, s.772.

² a.g.e, s.750.

³ Said Nursî, Mektubat, s.443.

⁴ Said Nursî, Divan-ı Harb-i Örfî, s.37.

⁵ S. Nursî Lemâlar s.177

⁶ Said Nursî, İşarat’ül-i’caz, s.102

zamanın tesiratından tecerrüt etmek, mazinin a'makına girmek, mantığın terazisi ile tartmak, her şeyin menbainı bulmak,"¹ olmalıdır.

8- Eğitimiçi, kendi tarihine ve kültürüne bağılı olmalı, ilim ve irfan konusunda yabancılara dilenci olmamalıdır.

*"Bugünkü terakkiyat-ı fenniye ve ihtiraât-ı beşeriyeyi kendi mahsulât-ı fikriyeleri addeden ve bir hazine-i hakâik olan Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyanı mühmel bırakarak Avrupa'dan ilim ve irfan dilenciliğı yapan ve akıllı geçinen gafiller, beşerin dünyevi ve uhrevi saadetini temin edecek maâliyat ve desâtir'i muazama ile memlû bulunan bu âsâr-ı muhteşemeyi nazar-ı insaf ve teyakkuz-ı ârifâne ile mütalaâ etselerdi, dalmış oldukları hâb-ı gafletten pek çabuk uyanacaklardı."*²

9- Eğitimiçi, siyasetten uzak durmalıdır; Said Nursî siyasete ilgisizliğinin sebebini soranlara şu cevabı vermiştir. "Mesleğimizizin esâsı olan ihlâs bizi men ediyor. Çünkü, bu gaflet zamanında, hususân tarafgirâne mefkûreler sahibi, herşeyi kendi mesleğine âlet ederek, hattâ dinini ve uhrevî harekâtını da, o dünyevi mesleğe bir nevi alet hükümüne getiriyor. Halbuki, hakaik-ı imaniye ve hizmeti Nuriye-i kudsiye, kâinata hiçbir şeye âlet olamaz. Rızâ-i ilâhîden başka bir gayesi olamaz. Halbuki, şimdiki ceryanların tarafgirane çarpışmaları hengâmında bu sırr-ı ihlâsı muhâfaza etmek, dinini dünyaya âlet etmemek müşkülleşmiş. En iyi çare, ceryanların kuvveti yerine, inayet ve tevfiik-ı ilâhiyeye dayanmaktır."³

10- Eğitimiçi ümitsizliğe düşmemelidir; eğitimiçi, ıslah ve irşad vazifesinde, karşılaşacağı zorluklara karşı "lâtaknatu min rahmetillâh"⁴ ve "fein tevellev fekul hasbiyellâh..."⁵ ayetlerini hatırlamalı ve hidâyetin Allah'tan olduğunu bilmelidir.

11-Eğitimiçi, ilmi geçim vasıtası yapmamalı, ilmin izzetini korumalıdır.

Said Nursî, verilen hediye ve yardımları neden kabul etmiyorsun diyenlere karşı şu cevabı vermiştir. "İlim azizdir, zelil etmek istemem. Hem de size göstermek isterim ki, bir

¹ Said Nursî, Muhâkemat, s.22

² Said Nursî, Barla Lahikası, s.53.

³ Said Nursî, Emirdağ Lâhikası I: s.37.

⁴ Zümer Suresi / 53

⁵ Tövbe Suresi / 129

kısım ehl-i ilim vardır ki; dünyaya tenezül etmez ve sanat-ı ilmi, medâr-ı maîşet etmez. Talebe ise, cerrar ve seeleden ayırır”¹ ve “Neşr-i hak için enbiyâya ittibâ etmekle mükellefiz.”²

12- Eğitimci, lisan-ı kâl’in yanında, lisan-ı haliyle örnek olmalı sözü fiilini tasdik etmelidir. “Lisan-ı hal, lisan-ı kalden daha tesirlidir,”³ ifadesi bunu ortaya koymaktadır.

13- Eğitimci, muhatabının manevi duygularını nazara alarak konuşmalıdır. “Hem akıl, hem kalp, hem ruh, hem nefis, hem his, hisselerini alabilmelidir.”⁴

14- Eğitimci, “teveccüh-ü ammeyi” istememelidir. “Teveccüh-ü ammeyi katiyyen - mesleğimize ve ihlâsımıza muhalif olduğu için - şahsıma kabul etmiyorum ve reddediyorum ve o hususta, çok has kardeşlerimin de hatırını kırmışım.”⁵

15- Eğitimci, ihlas’a azami derecede riayet etmelidir. “Amelimizde rızâ-i ilâhi olmalı maddi menfaat fikri olmamalı.”⁶

17- Eğitimci, özveride bulunmalıdır.

“Nasıl ki ehl-i hamiyet bir insan, dostların hayatını kurtarmak için kendini feda eder; öyle de, ehl-i imânı hayat-ı ebediyelerini tehlikeli düşmanlardan muhafaza etmek için, lüzûm olsa -hem lüzûm var - kendim, değil yalnız lâyük olmadığım o makamları, belki hâkiki hayâ-ı ebediyenin makamlarını dahi fedâ etmeye, Risâle-i Nur’dan aldığım ders-i sefkat cihetiyle terkederim.”⁷

¹ Said Nursî Münazarat s.107

² Said Nursî, Mektubat, s.17

³ Said Nursî, Şuâlar, s.258.

⁴ Said Nursî, Emirdağ Lahikası I: s.59.

⁵ Said Nursî a.g.e, s.69.

⁶ Said Nursî a.g.e, s.15

⁷ Said Nursî a.g.e, s.66

c. Talebeye Has Esaslar

1- Said Nursî, özellikle din eğitimi, küçük yaştan itibaren çocuğa verilmesi gerektiğini şu ifadeleriyle ortaya koyar. “Çünkü, bir çocuk küçüklüğünde kuvvetli bir ders-i imâni alamazsa, sonra pek zor ve müşkül bir tarzda islâmiyeti ve imânın erkânlarını rûhuna alabilir. Âdetâ gayr-ı müslim birisinin islâmiyeti kabul etmek derecesinde zor oluyor, yabani düşer. Bilhassa, peder ve validesini dindâr görmezse ve yalnız dünyevî fenlerle zihni terbiye olsa daha ziyade yabanilik verir.”¹

2- Talebenin psikolojik durumu ve içinde bulunduğu maddi ve manevî şartlara riayet etmek eğitim açısından son derece önemlidir.

“Yüksek bir insan bir çocukla konuştuğu zaman, çocukların şivesiyle konuşursa, çocuğun zihnini okşamış çocuğun fehmi, onun çat-pat söylediği sözlerle ünsiyet peyda eder. Söylediklerini dinler ve anlar. Aksi halde, o insan ile çocuk arasında bir mâlûmat alış veriş olamaz.”²

Bu ifadelerden anlaşıldığı gibi, mümkün olduğu kadar sade bir dille, talebenin seviyesine uygun ve konuyu açıklayıcı örnekler vererek anlatmak öğrencinin meseleyi kavraması açısından önemlidir.

3- Merak hissinin uyandırılmasını, eğitim açısından önemli gören Said Nursî, talebeye anlayışla muamele etmeyi ve zorlayıcı tedbirlerden kaçınmayı tavsiye eder.³

4- Said Nursî, medreselerin eski tarz çalışma şekline çıkıp yeni bir tarz ve mahiyete bürünmesi gerektiğini ısrarla söylemiştir. Öğretimde talebenin imtihana tabi tutulması ve alınan neticeye göre talebeye yön verilmesi gerektiğini ifade etmiştir.⁴

¹ Said Nursî a.g.e, s.39

² Said Nursî, İşarar'ül-İ'caz, s.164.

³ Said Nursî, Muhâkemat, s.47.

⁴ Said Nursî, Münâzarat, s.128.

5- Soru-cevap ve tartışma metotlarını, talebenin kabiliyetlerinin inkişafı açısından önemli sayan Said Nursî, iş bölümü ve ihtisaslaşmaya dayalı bir tarz benimser.¹

6- Said Nursî, ezbercilikten ve nazariyattan uzak, göze ve kalbe hitap eden bir eğitim anlayışının verimli olabileceğini savunur.²

7- Talebeye verilen dersin verimli olabilmesi için tekrarın ehemmiyeti üzerinde duran Said Nursî şöyle demektedir.

“ Mâlûmdur ki, müessis olan zât, vâzettığı esasları güzelce yerleştirmek için tekrarlara çok ihtiyacı olur. Evet, tekrar edilen şey sabit kalır, takarrür eder, unutulmaz”.³

Öğrenilmesi gereken bir konunun unutulmaması için tekrar lazımdır. Bir mevzunun önemli noktalarını tekrarlamak, hem eğitim açısından hem de talebenin kavraması bakımından önemlidir.

Netice olarak Said Nursî, aklın nurunu fen ilmi, kalbin ziyasını da din ilmi olarak kabul eden, iki kanatlı ve iki dünya inancıyla yaşayan.⁴ Tahkiki iman dersleriyle, iman mertebelerinde yükselmiş, korkak olmayan, bilâkis cesur, kahraman, faâl ve amel-i sâlih sahibi, dindar, müttaki ve bununla beraber şahsi rahatlık ve menfaatlerini iman ve islamiyetin kurtuluşu uğrunda fedâ eden, fedâî, mücahit ve nemelazımcılıktan uzak, hem, taaruz ve işkenceler ve ölüm ihtimalleri karşısında, tahkiki iman kuvvetinden gelen bir cesaretle, kur'an ve islamiyet cephesinden aslâ çekilmeyen “ölürsem şehidim, kalırsam kur'anın hizmetindeyim diyen ve yılgnlık haline düşmeyen sâdik ve ihlâslı, yalnız Allah rızası için hizmet eden bir şahsiyet modeli yetiştirmek istemiştir.⁵

¹ Said Nursî a.g.e s.129

² Said Nursî a.g.e s.128

³ Said Nursî, Menevî-i Nûrye s.195

⁴ Said Nursî, Münazarat, s.126

⁵ Zübeyr Gündüzalp, Konferans (sözler'in Eki) s.718

d) İhtisaslaşma

Günümüz sosyal hayatı, insanları her alan da bir iş bölümü ve ihtisaslaşmaya zorlamaktadır. İlim ve eğitim alanında da ihtisaslaşmaya gitmek başarının temel şartıdır. Said Nursî'nin ihtisaslaşma ile ilgili fikirlerini şu iki ana başlıkta toplamak mümkündür.

1. İlimde ihtisaslaşma

İnsanın ne kabiliyeti, ne de zamanı bütün ilimleri tahsil etmesine müsait değildir. Herkesin kabiliyetine göre ve merak ettiği bir konuda ihtisas yapması günümüzde artık bir ihtiyaç olarak kabul edilmiştir. Çağımızda çok değişik ve yeni ilim dallarının ortaya çıkması bu durumu daha da zaruri hale getirmektedir.

Said Nursî'ye göre “Bir şahıs çok fenlerde ihtisas sahibi olamaz.”¹ “Bir ferdin dört veya beş fende meleke sahibi ve mütehassıs olması mümkün değildir.”² Bundan dolayı, bir ilim esas alınmalı, çalışmadaki gayretin ağırlığı, o ilme verilmelidir.

“Umuma el atmak, umumu terk etmektir.”³ diyen Said Nursî, bir insanın, her konuda ve her sanatta mütehassıs olamayacağını belirtmiş ve “taksim-ül-âmâl”⁴ denilen iş bölümünü, gerekli görmüştür.

2. İlmî Sûra

Said Nursî, siyasi alanda olduğu gibi, din ve ilim alanında, şahıs yerine heyetin işleri yürütmesi gerektiğine inanmış ve bu konuda kendi deyimiyle “meclis-i mebusanı ilmiye”nin kurulmasına çalışmıştır. O, bunu alem-i islâmın fikir birliğini temin etmesi, müslümanların din alanındaki problemlerini çözmesi açısından zaruri görmüş ve şu vısıflara haiz olmasını ifade etmiştir.

¹ Said Nursî, *İşarat-ül-l'caz*, s.117

² Said Nursî, *Muhakemat*, s.137.

³ Said Nursî, a.g.e s.24

⁴ Said Nursî, *Lema'lar* s.168,169

a- Bütün İslâm âlemini aynı çatı altında toplayacak geniş bir şûra heyeti olmalıdır.¹

b- Böyle bir şûra islâm âlemine emniyet vereceği için, fikir ve görüş birliğini temin eder.²

c- Eski zamanda, bir şahıs meseleleri halledebilirdi. Bu zaman Cemaat zamanı olması bakımından, işleri halledecek bir şahs-ı maneviye ihtiyaç vardır. Bunu ancak şûralar temsil eder. Böyle bir şûranın yüksek alimlerden teşekkül etmesi gerekir.³

d- Böyle kuvvetli bir şûranın yokluğu, diyanetteki zayıflığın ve islâmi şeairdaki alakasızlığın ve içtihatteki anarşinin sebebi olmuştur. Bu bakımdan böyle bir heyete ihtiyaç vardır.⁴

e- İslâm'da icma ve rey-i cumhur, daima itibar görmüştür. Bu heyet aynı görevi üstlenmelidir.⁵

f- Böyle bir meclisin kurulmasıyla, din işleri dünya işleriyle denk tutulacak, aksi taktirde ilerleme olamaz.⁶

g- Bu şûranın üyeleri, Diyanet işleri başkanları, Darü'l - Hikmet-il islâmiye âzâları ile diğer islâm devletlerinin liyakatlı alimlerinden meydana gelmelidir.⁷

Said Nursî, günümüzde yapılacak bir Kur'an tefsirinin de, böyle bir heyet tarafından yapılmasını ister ve bu konuda şu görüşlere yer verir. Mevzunun bütünlüğünü bozmamak için aynen alıyoruz.

¹ Said Nursî, Sûnuhat s.33

² Said Nursî, a.g.e s.33

³ Said Nursî, a.g.e s.33

⁴ Said Nursî, a.g.e s.33

⁵ Said Nursî, a.g.e, s.34

⁶ Said Nursî, a.g.e. s.34

⁷ Said Nursî, a.g.e, s.34

“Kur’an-ı Azîmüştân, bütün zamanlarda gelen geçen nev-i beşerin tabakalarına, milletlerine ve fertlerine hitaben Arş-Âlâdan İrad edilen ilahî ve şümûllü bir nutuk ve umûmi, Rabbânî bir hitâbe olduğu gibi; bilinmesi, bir ferdin veya küçük bir cemaatin iktidarından hariç olan ve bilhassa bu zamanda, dünya madiyahâtına ait pek çok fenleri ve ilimleri câmîdir.

Bu îtibarla; zamanca, mekanca, ihtisasca, daire-i ihâtası pek dar olan bir ferdin fehminden ve karihasından çıkan bir tefsir, bihakkın Kur’an-ı Âzîmüştâna tefsir olamaz. Çünkü Kur’an’ın hitabına muhatap milletlerin, insanların ahvâl-i rûhiyelerine ve maddiyatlarına, câmî bulunduğu ince fenlere, ilimlere bir ferd sahibi ihtisas olamaz ki, ona göre bir tefsir yapabilsin. Hem, bir ferdin mesleği ve meşreb-i taassuptan hâli olamaz ki, hakaik-ı Kur’an’iyei görsün, bîtarafâne beyân etsin. Hem bir ferdin fehminden çıkan bir davâ, kendisine has olup, başkası o davânın kabulüne dâvet edilemez; meğer ki, bir nevi icmânın tastikine mazhâr ola.

Binâenalyh, Kur’an’ın ince manalarının ve tefsirde dağınık bir surette bulunan mehâsininin ve zamanın tecrübesiyle fennin keşfi sâyesinde tecelli eden hakikatlarının tespiti ile, her biri bir kaç fende mütehasıs olmak üzere muhakkikin-i ulemâdan yüksek bir heyetin nazar-ı dikkat ve tetkikatından geçmesi lâzımdır ki, umûmi bir emniyete ve cumhûr-u nâsın itimadını kazanmak üzere millete karşı bir kefâlet-i zımniye husûle gelsin; ve icmâ-ı millet, hücceti elde edebilsin.

Evet, Kur’an-ı Âzîmüştânın müfessiri, yüksek bir dehâ sahibi ve nâfiz bir içtihâda mâlik ve bir velayet-i kâmileyi haiz bir zat olmalıdır. Bilhassa bu zamanlarda, bu şartlar ancak yüksek ve azim heyetin tesânüdüyle ve o heyetin telâhuku efkarından ve ruhların tenâsübüyle birbirine yardım etmesinden ve hürriyet-i fikirlerinden ve taassuplarından âzâde olarak tam ihlaslarından doğan dâhi bir şahs-ı mânevîde bulunur.

İşte, Kur'an'ı ancak böyle bir şahs-ı mânevi tefsir edebilir. Çünkü, "Cüzde bulunmayan, külde bulunur" kaidesine binâen, her fertte bulunmayan bu gibi şartlar, heyette bulunur."¹

e. Çocuğun Eğitiminde Ailenin Yeri

Eğitim bilimi, aileyi çocuğun eğitiminde etkili olan kurumların başında sayar. İlk eğitimin ailede verildiği ve ilk öğretmenlerin anne-baba olduğu görüşünü kabul eder. Bu açıdan anne ve babanın çocuğa karşı bazı sorumlulukları vardır. Bu sorumluluk özellikle çocuğun maddi ve manevi hayatını ilgilendiren alanlarda kendisini göstermektedir. Burada yerine getirilmesi gereken en önemli sorumluluk, dini ve ahlâki terbiyedir. Bunun anne ve babaya hem bir hak hem bir sorumluluk olarak yükletilmiş olması, islâmda çocuk terbiyesine verilen önemin en açık delilidir. Çocuğun doğumundan sonra belli dönemlerde, anne ve baba tarafından bazı terbiye telkinlerine tabi tutulması gerekir.

İslâmiyetin, çocuğun terbiyesi için ön gördüğü anlayış ışığında, Said Nursî çocuğa verilmesi gereken eğitimde nasıl bir yol takip edilmesi gerektiğini şöyle ifade eder.

"Bir çocuk küçüklüğünde kuvvetli bir dersi imani alamazsa, sonra pek zor ve müşkül bir tarzda islâmiyeti ve imânın erkânlarını rûhuna alabilir. Âdeta gayr-ı müslim birisinin islâmiyeti kabul etmek derecesinde zor oluyor, yabani düşer. Bilhassa, peder ve validesini dindâr görmezse ve yalnız dünyevi fenlerle zihni terbiye olsa daha ziyade yabanilik verir."²

Said Nursî yukarıdaki ifadeleriyle din eğitiminin küçük yaşta ve ailede verilmesi gerektiğini anne ve babanın islâmi bir yaşam tarzı benimseyerek çocuklarına örnek olmalarına dikkat çekmektedir. Başka bir ifadesinde, dini terbiyenin yedi yaşında şefkat ve telkin edilmesi ve on yaşında şiddetle emredilmesini şeriatın emri olduğunu söyler. "Yedi yaşına gelen bir çocuğa namaz gibi farzları, peder ve valideleri onları alıştırmak için

¹ Said Nursî, *İşârat'ül-İ'caz*, s.13,14.

² Said Nursî, *Emirdağ Lâhikası I*: s.39.

teşvikkârane emretmek ve on yaşına girse şiddetle namaz kıldırarak ve alıştırmak şeriatında var.”¹

Said Nursî, anne ve babanın, çocuklarının dünya istikbalini düşündükleri kadar, âhiret hayatını da düşünmeleri ve bu konuda çaba göstermeleri gerektiğini şu ifadelerinde dile getirmiştir.

“O şefkatli vâlîde, çocuğunun hayat-ı dünyeviyede tehlikeye girmemesi, istifade ve fayda görmesi için her fedakarlığı nazara alır, onu öyle terbiye eder. “Oğlum paşa olsun” diye bütün malını verir, hâfız mektebinden alır, Avrupa’ya gönderir. Fakat o çocuğun hayat-ı ebediyesi tehlikeye girdiğini düşünmüyor. Ve dünya hapsinden kurtarmaya çalışıyor; cehennem hapsine düşmesini nazara almıyor.”²

Said Nursî, insanın en birinci üstadı ve tesirli muallimi, annesi olduğunu, hayatından örnek vererek izah etmeye çalışmıştır.

“Ben bu seksen sene ömrümde, seksen bin zâtlardan ders aldığım halde, kasem ediyorum ki, en esaslı ve sarsılmaz ve her vakit bana dersini tazeler gibi, merhum validemden aldığım telkinât ve manevi derslerdir ki, o dersler fitratımda, âdetâ maddi vücudumda çekirdekler hükmünde yerleşmiş sâir derslerimin o çekirdekler üzerine binâ edildiğini, aynen görüyorum. Demek, bir yaşımıdaki fitratıma ve rûhuma merhûm validemin ders ve telkinatını, şimdi bu seksen yaşımıda gördüğüm büyük hakikatlar içinde birer çekirdek-i esâsiye müşahede ediyorum.

Ezcümle: Meslek ve meşrebimin dört esâsından en mühimi olan şefkat etmek ve Risale-i Nur’un da en büyük hakikatı olan acımak ve merhamet etmeyi, o validemin şefkatli fiil ve hâlinden ve manevi derslerinden aldığımı yakinen görüyorum.”³

Yukarıdaki ifadelerden de anlaşıldığı gibi, çocuğun, ailesinden ve annesinden aldığı terbiye ve ders, hayatın her döneminde, hatta ömrünün sonuna kadar onu etkilemektedir.

¹ Said Nursî, a.g.e, s.65

² Said Nursî, Lem’alar, s.201

³ Said Nursî, a.g.e s.202

Böylece ailenin, eğitimin ilk basamağı olması açısından nekadar önem arz ettiği daha iyi anlaşılmaktadır.

Anneleri, şefkat kahramanı olarak gören Said Nursî, bu şefkatlarını kötüye kullanmamalarını ister.

“Evet, hakiki ihlas ile hakiki bir fedakarlık taşıyan validelik şefkatı sû-i istîmâl edilip mâsum çocuğunun elmas hazinesi hükmünde olan âhiretini düşünmeyerek, muvakkat fânî şişeler hükmünde olan dünyaya o çocuğun mâsum yüzünü çevirmek ve bu şekilde ona şefkat göstermek, o şefkatı sû-i istîmâl etmektir.”¹

Said Nursî, yeni doğan çocuğa verilecek isim konusunda da anne-babaları ikaz eder ve bir kız çocuğu dünyaya gelen bir talebesine kız çocuklarının ehemmiyetinden bahsettikten sonra şu tavsiyede bulunur.

“Âsım Bey gibi senin de bir kız evlâdı dünyaya gelmesi, meşrebimizde en mühim esas şefkat olduğu cihetle ve şefkat kahramanları kızlar olduğundan ve en sevimli mahluk bulunduğundan daha ziyade tebrike şayansınız. Zannederim, bu zamanda erkek çocuklarının tehlikesi daha çok. Cenab-ı Hakk onu sizlere medar-ı teselli ve ünsiyet ve evinizde küçük bir melâike hükmüne getirsin. “Rengi gül” ismi yerine “Zeynep” olsa daha münâsiptir.”²

Said Nursî, bu sözleri ile tarihte var olan ve günümüzde de şahit olduğumuz bir anlayışı reddederek, kız evlatlarına sempati ile bakılmasını, tatlı bir dille ifade etmektedir.

¹ Said Nursî, a.g.e s.202

² S. Nursî, Barla Lahikası, s.187

İKİNCİ BÖLÜM

SAİD NURSÎ'NİN EĞİTİMDE KULLANDIĞI METOTLAR:

1-İspat ve İkna Metodu:

Said Nursî'nin yaşadığı on dokuzuncu asrın sonlarında ve yirminci asrın başında Semavi dinlere karşı bir savaş açılmış, maddeci bir anlayış her alanda yayılmaya başlamış, fizik ötesi aleme ait bütün değerler yok farz edilmiştir.

Said Nursî, bu anlayışa karşı merhum Mehmet Âkif'in “Doğrudan doğruya kur’andan alıp ilhamı, asrın idrakine söyletmeliyiz islami” prensibinden hareketle, inanç ve islam esaslarına karşı yürütülen inkar faaliyetlerini, kur’anın yardımıyla sonuçsuz bırakmış ve onların boğulduğu aynı maddede tevhid ve iman nurunu göstermiştir.

Said Nursî inkarcı ve tabiatçılara karşı mücadelesini şu sözleriyle dile getirir. “Kur’an-ı Hakîmin kuvvetiyle, sizin dinsizleriniz dahil olduğu halde bütün Avrupa’ya meydan okuyorum. Bütün neşrettiğim envâr-ı imaniye ile, onların fûnûn-u müsbete ve tabiat dedikleri muhkem kal’alarını zirüzeber etmişim”¹ Said Nursî’in bu iddiasını nasıl ispatladığını, neşrettiği külliyyatın her tarafında görmek mümkündür.

Said Nursî'nin ifadesiyle Risale-i Nur, “tefekkür-ü îmani dersiyile tabiiyyun ve meddiyyunun boğulduğu aynı meselelerde Tevhid nurunu gösteriyor; İman hakikatlerini madde âleminden temsiller ve deliller getirerek îzah ediyor. Liselerde, üniversitelerde okutulan ilim ve fenlerin aynı meselelerinde iman hakikatlerinin ispatını güneş zuhurunda gösteriyor.”²

¹ Said Nursî, Mektubat, s.74

² Said Nursî, Barla Lahşkası s.9

Said Nursî, Risale-i Nur'un bu asırda üstlendiği misyonu ise aşağıdaki şu sözleriyle ifade eder: "Risale-i Nur, hakikat-i islâmiye ve kur'aniyeyi müsbet ve müdellel bir şekilde insanlığın nazar-ı tahkikine arz ve ifade etmektedir."¹

Yukarıda verdiğimiz ifadelerde anlaşıldığı gibi Said Nursî, anlattığı her meseleyi, delillere dayandırmış ve ispat edemeyeceği hiç bir meselenin olmayacağını iddia etmiştir.

Said Nursî, sanattan hareketle sanatkarı nazara vermiş, kainat, cenab-ı hakkın esma ve sıfatlarının bir tezahürü olması hasebiyle, bir sinek ve çiçekten tut da gezegenlere ve güneş sistemine kadar her şeyin Allahın varlık ve birliği için birer delil olduğunu söyler bunu ilim adına inkar etmek veya görmemek cehalet ve ahmaklık olarak ifade eder.

Said Nursî, kainatta var olan nizamın sonsuz bir ilmin eseri olduğunu, dolayısıyla, ilimden yoksun olan tabiatın, sebeplerin ve tesadüfün kainatta yeri olmadığını onların da Allah'ın birer askeri olduklarını ispatlar. Bu konuda, Risale-i Nurda var olan yüzlerce misalden bir iki tanesini vermekle yetineceğiz.

"Ey vesveseli arkadaşı! Gel, bu azim sarayın nakışlarına dikkat et ve bütün bu şehrin zinetlerine bak ve bütün bu memleketin tanzîmatını gör ve bütün bu alemin sanatlarını tefekkür et.

İşte, bak; eğer nihayetsiz mu'cizeleri ve hünerleri olan gizli bir zâtın kalemi işlemezse, bu nakışları sâir şuursuz sebeplere, kör tesâdüfe, sağır tabiata verilse, o vakit ya bu memleketin her bir taşı, her bir otu öyle mu'cizümâ nakkaş, öyle bir harikulâde katip olması lazım gelir ki; bir harfte bin kitabı yazabilsin, bir nakışta milyonlar sanatı derc edebilsin. Çünkü, bak bu taşlardaki nakşa (şecere-i hilkatın meyvesi olan insana ve kendi ağacının programını ve fihristesini taşıyan meyveye işarettir) her birisinde bütün sarayın nakışları var, bütün şehrin tanzîmât kanunları var, bütün memleketin teşkilât programları var. Demek bu nakışları yapmak, bütün memleketi yapmak kadar hârikadır. Öyle ise her bir nakış, her bir sanat o gizli zâtın bir ilânnamesidir, bir hâtemidir.

¹ Said Nursî a.g.e., s.10

Madem bir harf, kâtibini göstermeksizin olmaz; sanatlı bir nakış, nakkaşını bildirmemek olmaz. Nasıl olur ki, bir harfte koca bir kitabı yazan, bir nakışta bin nakış nakşeden nakkaş, kendi kitabıyla ve nakşıyla bilinmesin.”¹

“Gel, ey nefsim gibi kendini âkil zanneden akılsız arkadaşı! Şu saray-ı muhteşemin sahibini tanımak istemiyorsun. Halbuki, her şey onu gösteriyor, ona işaret ediyor, ona şahadet ediyor; bütün bu şeylerin şehâdetini nasıl tekzip ediyorsun? Öyle ise, bu sarayı da inkâr et ve “Âlem yok, memleket yok” de ve kendini de inkâr et, ortadan çık; yahut aklını başına al, beni dinle.” İşte, bak; şu saray içinde bulunan ve memleketi ihâta eden yeknesak unsurlar, madenler var. (hava, su, ziya ve toprak unsurlarına işaretler). Âdetâ, memlekettten çıkan her şey o maddelerden yapılıyor. Demek o maddeler kimin mülkü ise, bütün ondan yapılan şeylerde onundur; Tarla kimin ise mahsulât da onundur; Deniz kimin ise balıklarda onundur.”²

Verdiğimiz misallerde görüldüğü gibi Said Nursî muhatabının zihninde şüphelere yer kalmayacak bir tarzda, meseleleri ispat etmiş ve böylece muhatabını ikna etmeye çalışmıştır.

Said Nursî, ispat mesleğinin kolay, inkâr mesleğinin zor olduğunu söyler ve şöyle açıklar:

“Küffârın ve ehl-i dalaletin bir hakikat-i imanîyeyi inkâr ve nefyemelerinde kuvvet yoktur. Çünkü, nefiy sırrıyla, ittifakları kuvvetsizdir. Bin nefyedeciler bir tek hükmündedir. Meselâ, bütün İstanbul ahalisi ramazanın başında ayı görmediğinden nefyetse, iki şâhidin ispatıyla o cemm-i gafîrin (büyük çoğunluk) nefiy ve ittifakı sükut eder. Madem küfrün ve dalaletin mahiyyeti nefiydir ve inkârdır cehildir ve ademdir, küffârın kesret ile ittifakı ehemmiyetsizdir. Ehl-i hakkın, hak ve sabit ve sübûtu ispat olunan mesâil-i imanîyede, şuhû da istinat eden iki müminin hükmü, hadsiz ehl-i dalâletin ittifakına râcih olur, galebe eder.”³

Said Nursî, ispat ve ikna konusunda Kur’ana dayandığını, dolayısı ile davasını anlatırken münkürleri ilzam için her hangi bir güçlkle karşılaşmanın söz konusu olmadığını şu mısralarıyla anlatır.

¹ Said Nursî Sözler, s.256

² Said Nursî a.g.e., s.258

³ Said Nursî, Lem’alar, s. 124-125

“Elde Kur’an gibi bir mü’cize-i bâki varken, başka bürhan aramak aklıma zâid görünür.

Elde Kur’an gibi bir bürhan-ı hakikat varken, münkirleri ilzam için gönlüme siklet mi gelir?”¹

Bu konuyu bitirmeden önce, son olarak Said Nursî’nin mevzuyla ilgili şu ifadelerine yer vermek uygun olacaktır. “Medenilere galebe çalmak iknâ iledir. Söz anlamayan vahşiler gibi icbar ile değildir”² diyerek, bilimin ve araştırma isteğinin arzusunun geliştiği toplumlarda meseleleri izah ve ispat etmenin ne kadar önemli olduğunu veciz bir ifade ile ortaya koymuştur.

2-Telkin Metodu:

Said Nursî, ilk ve esas terbiyenin telkinle yapılması gerektiğini şu ifadeleriyle dile getirir: “Yedi yaşına giren bir çocuğa namaz gibi farzları, peder ve valideleri onları alıştırmak için teşvikkarane emretmek ve on yaşına girse şiddetle namaz kıldırmak ve alıştırmak şeriatta var”³ demekle, telkin metodunun islamın özünde var olduğuna, ayrıca işaret etmiştir.

Said Nursî, telkin metodunun etkili ve verimli olabilmesi için, eğitimci ve mürşitlerin, bazı ölçüleri göz önünde bulundurması gerektiğini ifade babında şu görüşlere yer verir.

“Tahmin ederim ki, nâsihlerin nasihatları, şu zamanda tesirsiz kaldığının bir sebebi şudur ki, ahlaksız insanlara derler: “haset etme, hırs gösterme, adavet etme, dünyayı sevmeme” yani, “fitratını değiştir” gibi zâhiren mâlâyutak bir teklifte bulunurlar. Eğer deseler ki, bunların yüzlerini hayırlı şeylere çeviriniz. Mecralarını değiştiriniz. Hem nasihat tesir eder, hem daire-i ihtiyarlarında bir emr-i teklif olur.”⁴

¹ Said Nursî Sözler, s.328

² Said Nursî, Divan-ı Harbi Örfi, s.49

³ Said Nursî, Emirdağ Lahikası, s.66.

⁴ Said Nursî, Mektubat, s.34.

Said Nursî fiil ve davranışların muhatap üzerindeki etkisini şu sözleriyle ifade eder: “Din noktasında medenilere galebe çalmak, dinin ulviyetini ve sevimliliğini fiilen göstermektir.”¹ Demek, sözlü telkinin yanında, fiili telkin de eğitim ve irşat açısından önemlidir.

Said Nursî, her şeyi, herkese anlatmanın her zaman iyi sonuç vermeyeceğini ifade eder ve “insan sûretinde ki yılanlara hakikatleri söylemek hakikatlere karşı hürmetsizliktir”² diyerek, kime neyin anlatılacağına işaret etmektedir.

3- Terğib ve Terhib Metodu:

İslam eğitim sisteminde terğib ve terhib metodunun büyük önemi vardır. Allah (c.c) Hz. Muhammed (a.s.v) ve Kur’ani kerimi “müjdeleyici ve uyarıcı”³ olarak gönderdiğini bir çok ayet-i kerimede bildirmiştir. Bunlardan bazıları şu meâldedir: “doğrusu biz seni hak (Kur’an) ile müjdeleyici ve uyarıcı olarak gönderdik.”⁴ “Biz seni bütün insanlara ancak müjdeleyici ve uyarıcı olarak gönderdik; fakat insanların çoğu bunu bilmezler”⁵ “(Resûlüm!) Biz seni müjdeleyici ve uyarıcı olarak gönderdik.”⁶ “Bu kitap müjdeleyici ve uyarıcıdır.”⁷

Yukarıda verdiğimiz ayetlerinde meâlimden anlaşıldığı gibi eğitim açısından müjdelemenin ve uyarmanın ne kadar önemli olduğu ortaya çıkmaktadır. Eğitimci muhatabını incitmeden ve menfi tesir yapmadan müjdelemeli ve uyarmalıdır. Said Nursî’nin müjdeleme ve uyarma konusundaki tarzını, talebesi ve yakın arkadaşı Zübeyr Gündüzalp şu ifadeleriyle anlatmaktadır.

“Said Nursî, beşeri Risale-i Nur’la sefâhet ve dalaletten kurtarmaya çalışırken, korku ve dehşet verme tarzını tâkip etmiyor. Gayrî meşrû bir lezzetin içinde yüz elemi gösterip, hissi mağlup ediyor. Kalp ve rûhu hissiyata mağlup olmaktan muhafaza ediyor.

¹ Said Nursî, İçtimai Reçeteler, s.275.

² Said Nursî, Mektubat, s.446.

³ Bakara suresi /119

⁴ Bakara Suresi /119

⁵ Sebe’ suresi /28

⁶ Furkan Suresi /56

⁷ Fussilet suresi /4

Risale-i Nur'da muvâzenlerle küfür ve dalalette, bir zakum-ı cehennem tohumu olduğunu ve dünyada dahi cehennem azapları çektiğini ve iman ve islâmiyet ve ibadette bir cennet çekirdeği ve leziz lezzetler ve zevkler ve cennet meyveleri bulunduğunu, dünyada dahi bir nevi mükafata nâil eylediğini ispat ediyor.”¹

Bu ifadelerden anlaşıldığı gibi Said Nursî, insanları sakındırmak veya teşvik etmek için, işi tehir etmek yerine, yapılan amel içinde mükafat ve cezayı göstererek insanları etkilemeye çalışmıştır. bu tarz bir yaklaşıma, Risale-i Nur'un bir çok yerinde rastlamak mümkündür.

Said Nursî, insanları, geleceğe götürüp eğitmek yerine, geleceği hazır güne taşıyarak eğitmeyi tercih etmiştir. Bu konu ile ilgili şöyle bir hatırasını anlatır:

“Bir zaman Eskişehir hapisanesinin penceresinde oturdum. Karşımda lise mektebinin büyük kızları onun avlusunda gülerak raks ederken, onları, o dünya cennetinde cehennem hürileri hükmünde gördüm. Fakat birden elli sene sonraki vaziyetleri bana göründü. Onların gülmeleri elim ağlamaları sûretini aldı. Ondan bu gelen hakikat inkişaf etti. Yani, elli sene sonraki hallerini mânevi ve hayali bir sinema ile gördüm ki: O gülen altmış kızdan ellisi; kabirde azap çekiyorlar, toprak olmuşlar. Ve on tanesi, yetmiş yaşında çirkinleşmiş, herkesin nazar-ı nefretini celbediyorlar. Ben de onlara ağladım”²

Dünyanın geçici zevklerine ve nefsin aldatıcı hevesatına karşı muhatabını şu ifadeleriyle ikaz eder Said Nursî:

“Ey cehennem hürileri ile zevklenmek yolunda dinini feda eden ve sefihâne dalaleti severek irtikâp eden ve hevesat-ı nefsiye lezzeti yolunda dinsizliği ve ilhadı kabûl eden ve hayatı prestij edip ölümden şiddetli korkan ve kabri hatırına getirmek istemeyen ve irtidada yüz tutan bedbaht!... kat'iyen bil ki:

Dinsizlik cihetiyle senin bu koca dünya; bu saatten evvel ve bu dakikadan sonra, bil'umum senin bu kâinatın ve mâzi ve müstakbelin ve geçmiş nev'in ve cinsin gelecek

¹ Zübeyr Gündüzalp, Konferans (sözlerin eki) s.719

² Said Nursî, Gençlik Rehberi, s.15

mahluklar ve nesiller ve gitmiş dünyalar ve milletler ve gelen insanlar ve tâîfeler tamamen mâdum ve ölüdürler.

İşte, insaniyet ve akıl cihetiyle alâkadar olduğun bütün o seyyar dünyalar ve seyyal kâinatlar, mütemadiyen senin dalaletin sûretiyle, senin başına dünya dolusu dehşetli ve hadsiz ölümlerin şiddetli elemelerini yağdırıyor...Senin şuurun varsa, kalbini yakıyor. Ruhun varsa yandırıyor. Aklın sönmemiş ise, gamlar içinde boğuyor. Eğer bir saatçik sarhoşça safahetin ve pis lezzetin bu nihayetsiz gamlara, hüzünlere, elemelere mükabil gelebilirse o sefahatte kal... Yoksa, aklını başına all.. O mânevi cehennemden kurtulmak ve imanın bu dünyada dahi te'min ettiği bir mânevi cennete girmek ve saadet-i hayatiyeyi tatmak için, kur'anın dersini dinle... cüz'i fâni bir dakika lezzeti; külli, bâkî, dâîmi, imanî lezzetler ile mübadele et.”¹

Küfürde, manevi bir cehennem çekirdeği, imanda ise manevi bir cennet çekirdeği olduğunu söyleyen Said Nursî, insanları ölümden sonra cehennemle korkutmak veya cennetle müjdelemek yerine cennet ve cehennemi bu dünyada dahi yaşatarak irşat etmenin daha etkili olacağına inanır ve şöyle der:

“Küfr-ü mütlakta cehennemden ziyâde dünyada da daha büyük bir cehennem var. Çünkü, ölüm mâdem öldürülüyor; her gün, beşerde otuz bin cenaze, ölümün devamına şahadet ediyor. Bu ölüm, küfr-ü mütlaka düşenlere, yâhut taraftar olanlara, hem şahsın idâm-ı ebedîsi olarak düşündüğü için cehennemden on defa daha dehşetli cehennem azâbı çeker. Demek o cehennem azâbını küfr-ü mutlakla kalbinde duyuyor. Çünkü, her bir insan akrabâsının saadetiyle mes'ud, azâbıyla muazzeb olduğu gibi; Allah'ı inkar edenlerin îtikatlarınca bütün o saadetleri mahvoluyor, yerine azaplar geliyor. İşte bu zamanda, bu dünyada bu manevi cehennemi insanların kalbinden izâle eden tek bir çaresi var, o da Kur'an-ı Hakimdir.”²

¹Said Nursî a.g.e., s. 16,17

² Said Nursî, Emirdağ Lahikası II: s.458.

Said Nursî terğib ve terhipte, mübağaladan şiddetle kaçınılması üzerinde durur ve bu konuda şöyle der:

“Mübalâğa ihtilâlcidir. Şöyle ki: Beşerin seciyelerindedir, telezzüz ettiği şeyde meylü't-tezeyyüd ve vafsettiği şeyde meylü'l-mücazeffe ve hikaye ettiği şeyde meylü'l-mübalâğa ile hayali hakikate karıştırmaktır. Bu seciye-i seyyie ile iyilik etmek fenalık etmek demektir. Bilmediği halde tezyidinden noksan, ıslahından fesat, methinden zemm, tahsilinden kubh tevellüt eder. Zira muvazenet ve tenasübden naşı olan hüsnü bilmeyerek ihlal eder. Nasıl ki; bir ilacı istihsan edip izdiyad etmek, devayı da'e inkılap etmektir. Öyle de hiçbir vakit hak ona muhtaç olmayan mübalağalı terğib ve terhib ile gıybeti katle müsavi veya ayakta bevletmek zina derecesinde göstermek veya bir dirhemi tasadduk etmek hacca mukabil tutmak gibi muvazenesiz sözler, katl ve zinayı tahfif ve haccın kıymetini tenzil ediyorlar.”¹

¹ Said Nursî, Muhakemat, s.28.

4- Taklit Metodu:

İnsan, başkasında gördüğünü taklit etmeye fitraten meyyal olduğu için, fiil ve davranışların eğitim açısından önemli olduğunu kabul eden Said Nursî, “lisan-ı hal, lisân-ı kalden daha tesirlidir”¹ der. Said Nursî’ye göre, “akılları gözlerinde olan avama ders veren fiildir.”² “Nefsini ıslah etmeyen başkasını ıslah edemez”³ diyen Said Nursî, “eğer biz ahlâk-ı islamiyenin ve hakaik-ı imaniyenin kemalâtını ef’limizle izhâr etsek, sair dinlerin tâbileri elbette cemaatlerle islâmiyete girecekler; belki küre-i arzın bazı kıt’aları ve devletleri de islamiyete dehâlet edecekler.”⁴ sözleriyle müslümanların, islamın yüksek ahlakını davranışlarıyla ortaya koyarak, insanlığa örnek olmaları gerektiğini anlatmaya çalışmaktadır.

Said Nursî, halkın büyük çoğunluğunun, ehli tahkik olmadığını kamil insanları taklit etmekle yetindiklerini şu sözleriyle ifade eder: “Nev-i insanın yüzde sekseni ehli tahkik değildir ki, hakikata nüfuz etsin ve hakikatı hakikat tanıyıp kabul etsin. Belki sûrete hüsn-ü zanna binaen, mesâili takliden kabul ederler. Hattâ kuvvetli bir hakikati, zayıf bir adamın elinde zayıf görür ve kıymetsiz bir meseleyi; kıymetdar bir adamın elinde görse, kıymetdar telâkki eder.”⁵

Bu açıdan, ehli irşadın ve eğitimcilerin, hal ve hareketlerini her an kontrol etmeleri, attıkları her adımın takip edildiğinin şuurunda olmaları lazımdır, ta ki kıymetli hakikatleri kıymetten düşürmesinler. Said Nursî, büyük insanların taklit edilmesini⁶ tavsiye eder. Ancak körü körüne taklit etmeninde de maskaralık⁷ olduğunu ifade eder.

¹ Said Nursî, Şuâlar, s.258

² Said Nursî, Munazarat, s.21

³ S.Nursî Sözler, s.243

⁴ Said Nursî, Tarihçe-i Hayat, s.80

⁵ Said Nursî, Barla Lahikası, s.13

⁶ Said Nursî, Mesnevi-i Nuriye, s.117

⁷ Said Nursî, Mektubat, s.312

5-Sual-Cevap Metodu:

Sual-cevap metodu eğitimde çok kullanılan bir metottur. Soru sormak, bilmediğini sorarak öğrenmek ilim öğrenmenin ayrılmaz bir parçasıdır. Kur'an-i Kerimin bir çok ayeti Hz. Muhammed (a.s.v)'a sorulan suallerin cevabı olarak nazir olması, bu metodun önemini ortaya koyması açısından yeterli bir delildir. Said Nursî'nin eğitim ve irşad hayatında bu metodu azami derecede kullandığını görüyoruz.

Şarktan, İstanbul'a geldiği ilk günlerde grup grup ziyarete gelip.sual soranların suallerine eksiksiz ve sahih olarak cevap vermiş ve İstanbul'daki ikâmetgahının kapısına şöyle bir levha asmıştı: "Burada her müşkül halledilir, her suale cevap verilir; fakat suâl sorulmaz."¹ Said Nursî bu kaideye ömrü boyunca bağlı kalmıştır.

Said Nursî'nin eserleri incelendiğinde, bir çok meselenin sual-cevap tarzında anlatıldığını ilk bakışta görmek mümkündür.

Bazı eserleri sorulan suallere verilen cevapların sonucunda ortaya çıkmışlardır. Mektubat, Münazarat, Emirdağ, Kastamonu ve Barla lahikalarını örnek olarak sayabiliriz.

Said Nursî, öğretici olması bakımından çoğu zaman mevzu ile ilgili mukadder sualleri, "eğer denilse", "şayet sorulsa" ifadeleriyle kendisi sormuş ve cevabını vermiştir.²

6- Tekrar Metodu:

Said Nursî, Risale-i Nur külliyyatında, muhatabın anlaması açısından, önemine göre mevzuları değişik misallerle tekrar tekrar işlediğini görmekteyiz. Meselâ: "şakk-ı kamer" mu'cizesine "otuzbirinci söz"³ ve "ondokuzuncu mektup"⁴, ta yer vermiştir. Özellikle imani konuları bazen aynı eser içinde birkaç yerde veya diğer eserlerinde yeniden ele aldığı görülmektedir.

¹ Said Nursî, Tarihç-i Hayat, s.47

² Said Nursî, Mektubat, s.98

³ S. Nursî, Sözler s.537

⁴ Said Nursî, Mektubat, s.203

imani konuları bazen aynı eser içinde birkaç yerde veya diğer eserlerinde yeniden ele aldığı görülmektedir.

Said Nursî eğitim ve irşad açısından tekrar metodunun önemini şu sözleriyle nazara verir: “Müessise tespit etmek için tekrar lazımdır. Te’kid için terdad lazımdır.”¹ öyle ise öğrenilmesi gereken bir konuyu muhatabın zihninde sabitleştirmek ve unutulmamasını temin etmek için tekrar lazımdır. İşlenen mevzunun can alıcı noktalarını birkaç defa nazara vermek, tekrar metodunun önemli bir özelliğidir.

7-Kıssa İle Eğitim Metodu:

Said Nursî, her konuda kur’an-ı kerimi kendine rehber ettiği gibi kur’anın bir metodu olan kıssa ile eğitimi de ihmal etmemiştir.

Peygamberlerin, meşhur mu’cizelerini nazara vererek, insanoğlunun onlardan maddi ve manevi çok dersler alabileceğini şu sözleriyle ifade eder:

“Kur’an-ı Hakim, enbiyâları, insanın cemaatlerine terakkiyat-ı mâneviye cihetinde birer pişdar ve imam gönderdiği gibi, yine insanların terâkkiyat-ı maddiye sûretinde dahi o enbiyânın her birisinin eline bâzı hârikalar verip, yine o insanlara birer ustabaşı ve üstad etmiştir.”²

Said Nursî, Risalelerinde peygamberlerin başından geçen ve ders alınması gereken bazı kıssalar anlatmıştır. Bu kıssalara Hz. Yunus ve Hz. Eyyup’un kıssalarını örnek verebiliriz.

Hz. Yunus (A.S)’ın kıssası: “Hazret-i Yunus Aleyhisselâm’ın kıssa-i meşhûresinin hülâsası: denize atılmış, büyük bir balık onu yutmuş. Deniz fırtınalı ve gece dağdağalı ve karanlık ve her taraftan ümit kesik bir vaziyette”³ hikayenin bu kısa özetini verdikten sonra Said Nursî, Hz. Yunus’un içinde bulunduğu durumu şöyle tasvir eder. “o vaziyette esbap bilkülliye sukut etti. Çünkü o halde ona necat verecek öyle bir zat lazım ki, hükmü hem balığa, hem denize hem geceye hem cevvi-i semâya geçebilsin. Çünkü onun aleyhinde

¹ Said Nursî, Mesnevî-i Nuriye, s.195

² Said Nursî, Sözler, s.230-231.

³ Said Nursî, Lem’alar, s.11.

sâhil-i selamete çıkarabilir”¹ dedikten sonra asıl vermek istediği mesajı şu sözleriyle nazara verir.

“İşte Hazret-i Yunus Aleyhisselâm’ın birinci vaziyetinden yüz derece daha müthiş bir vaziyetteyiz. Gecemiz istikbaldır. İstikbalımız nazar-ı gafletle onun gecesinden yüz derece daha karanlık ve dehşetlidir. Denizimiz, şu sergerdan küre-i zeminimizdir. Bu denizin her mevcinde binler cenaze bulunuyor; onun denizinden bin derece daha korkuludur. Bizim hevâ-i nefsimiz hûtumuzdur; hayat-ı ebediyemizi sıkıp mahvına çalışıyor. Bu hût, onun hûtundan bin derece daha muzırdır. Çünkü onun hûtu yüz senelik bir hayatı mahveder. Bizim hûtumuz ise yüz milyon seneler hayatın mahvına çalışıyor.”² bu sözleriyle içinde bulunduğumuz ortamı anlatan Said Nursî kurtuluş reçetesini de önümüze koyar.

“Madem hakîki vaziyetimiz budur; biz de Hz. Yunus Aleyhisselâm’a iktidaen umum esbattan yüzümüzü çevirip, doğrudan doğruya, müsebbibü’l-Esbap olan Rabbimize iltica edip, “senden başka ilâh yoktur. Seni her türlü noksandan tenzih ederim. Gerçekten ben kendine zulmedenlerden oldum”³ demeliyiz ve aynelyakin anlamalıyız ki gaflet ve dalâletimiz sebebiyle aleyhimize ittifak eden istikbal, dünya ve hevâ-yı nefsin zararlarını def edecek yalnız O zât olabilir ki, istikbal taht-ı emrinde, dünya taht-ı hükmünde nefsimiz taht-ı idaresindedir. Acaba Halk-ı semâvât ve arzdan başka hangi sebep var ki en ince ve en gizli hatırât-ı kalbimizi bilecek?. Ve bizim için istikbâli, âhiretin icâdı ile ışıklandıracak ve dünyanın yüz bin boğucu emvâcından kurtaracak -hâşâ- zât-ı vacibü’l-vücuttan başka hiçbir şey, hiç bir cihette onun izni ve iradesi olmadan imdat edemez ve halâskâr olamaz.”⁴

Hazret-i Eyyûb Aleyhisselâmın kıssası: “pek çok yara bere içinde epey müddet kaldığı halde, o hastalığın azim mükâfatını düşünerek, kemâl-i sabırla tahammül edip kalmış. Sonra yaralarından tevellüd eden kurtlar kalbine ve diline iliştiği zaman, zikir ve mârifet-i ilâhiyenin mahalleri olan kalp ve lisânına iliştikleri için o vazife-i ubûdiyete haleb gelir düşüncesiyle kendi istirahatı için değil, belki ubûdiyet-i ilâhiye için demiş: “Yâ Rab!

¹ a.g.e.,s.12.

² a.g.e, s.12.

³ Enbiya Suresi, 87.

⁴ Said Nursî, Lem’alar, s.12.

Zarar bana dokundu. Lisânen zikrime ve kalben ubûdiyetime halel veriyor”¹ diye münâcât edip, cenâb-ı Hak o halis ve sâfi, zararsız, lillâh için o münâcâtı gayet hârîka bir surette kabul etmiş, kemâl-i âfiyetini ihsan edip envâ-ı merhametine mazhar eylemiş.”²

Said Nursî insanların bir çok cihetten hazret-i Eyyub Aleyhisselama benzediğini ve onun kıssasından şu dersleri almamız gerektiğini ifade eder.

a) Hz.Eyyub (A.S)’ın zahiri yaralarına karşı bizim gizli rûhi ve kalbi hastalıklarımız vardır. İçimiz dışımıza çevrilirse, Hz. Eyyub’dan daha fazla yararlı ve hastalıklı görüneceğiz. Çünkü işlediğimiz her bir günah, kafamıza giren her bir şüpheli kalp ve rûhumuzda yaralar açar.³

b) Hz. Eyyub (A.S)’ın yaraları kısacık dünya hayatını tehdit ediyordu. Bizim mânevi yaralarımız, ebedi hayatımızı tehdit ediyor.⁴

c) Onun kalbine ve diline, yaralarından çıkan kurtlar iliştiği gibi bizim de, günahlardan gelen yaralar, şüpheler ve vesveseler, mahal-li iman olan kalbimize ilişip imanı zedeler.⁵

“Evet, günah kalbe işleyip, siyahlandıra siyahlandıra, tâ nûr-u imânî çıkarıncaya kadar katılaştırıyor. Her bir günah içinde küfre gidecek bir yol var. O günah, istiğfar ile çabuk imha edilmezse, kurt değil, belki küçük bir manevi yılan olarak kalbi ısırıyor.”⁶

Said Nursî hem bu kıssalarla insanlara muazzam dersler vermiş, hemde kur’an-ı kerimin, niçin bu kıssaları zikrettiğinin hikmetini ortaya koymuştur.

¹ Enbiya Suresi / 83

² S.Nursî, a.g.e., s.14.

³ S.Nursî, a.g.e., s.15.

⁴ S.Nursî, a.g.e., s.15.

⁵ S.Nursî, a.g.e., s.15.

⁶ S.Nursî, a.g.e., s.15.

8- Temsil Metodu:

Said Nursî, Risale-i Nur külliyyatında, temsil metoduna geniş yer vermiştir. Özellikle imani konuları temsil yoluyla izah etmeye çalışmıştır. Said Nursî, temsil metodunu meseleleri akla yaklaştıran bir “dürbün” olarak tavsif eder. En zor meseleleri bu sayede hallettiğini söyler ve temsili, Risale-i Nur’un önemli bir esası sayar ve temsilin ehemmiyetini anlatan şu sözlere yer verir:

“Yazılarımda ne kadar güzellik ve tesir bulunursa, ancak temsilâtı Kur’aniyenin lemeatındandır. Felillahil hamd, sırr-ı temsil dürbünüyle en uzak hakikatler gayet yakın gösterildi. Hem sırr-ı temsil cihetü’l vahdetiyle, en dağınık meseleler toplattırıldı. Hem sırrı temsil merdiveniyle, en yüksek hakaika kolaylıkla yetiştirildi. Hem sırr-ı temsil penceresiyle; hakaik-i gaybiyeye, esâsât-ı islâmiyeye şuhuda yakın bir yakın-i imâniye hâsıl oldu. Akıl ile beraber vehim ve hâyal hatta nefis ve heva teslim mecbur olduğu gibi şeytan dahi teslim-i silâha mecbur oldu.”¹

Said Nursî, müsbet ilimlerin hakim olduğu günümüzde, imani ve itikadi konuların izah ve ispatı açısından, temsil metodunun önemini şu sözleriyle ifade eder:

“Eski zamanda esâsât-ı imâniye mahfuzdu, teslim kavî idi. Teferruatta, âriflerin mârifetleri delilsizde olsa, beyanatları makbul idi. Fakat şu zamanda dalâleti fenniye, elini esâsâta ve erkâna uzatmış olduğundan her derde lâyük devâyı ihsan eden Hakim-i Rahim olan zât-ı zülcelâl, kur’anı kerimin en parlak mazhar-ı i’câzından olan temsilatından bir şu’lesini; acz ve zaafıma fakr ve ihtiyacıma merhameten hizmet-i kur’an’a ait yazılarıma ihsan etti.”²

Said Nursî’nin bu ifadelerinden de anlaşıldığı gibi, eskiden küfür cehaletten gelirdi. Meseleleri bilmeyen veya haberdar olmayan onu inkar edebilirdi. Bir alim veya işin ehli olan biri tarafından izah edildiğinde kabul etmekte zorlanmaz ve inanırdı. Fakat günümüzde, inkar ilim, fen ve felsefeden gelmektedir veya en azından ilim, fen ve felsefe

¹ Said Nursî, Barla Lâhikası , s.19

² S. Nursî a.g.e., s.19

inkara ve dinsizliğe alet edilmektedir. Bu tür inkara gidenler hem bilmiyorlar hem de kendini biliyor zan ediyorlar. Bu zihniyetteki insanlara, meseleleri anlatmak son derece zordur. Bundan dolayı Said Nursî, anlattığı her meseleyi, modern ilimlerin ışığında, deliller ve temsiller getirerek akla yakınlaştırmış ve o meselede insanları şüphe ve tereddütten kurtarmaya çalışmıştır. Temsil metoduna örnek olarak, birinci sözde Allahı tanıyan ve tanımayanın durumu hakkında anlatılan şu temsili, hakikatiyle beraber vermeyi uygun gördük.

“Bedevi Arap çöllerinde seyahat eden adama gerekir ki; bir kabile reisinin ismini alsın ve himayesine girsin. Tâ, şakilerin şerrinden kurtulup hâcâtını tedarik edebilsin. Yoksa tek başıyla hadsiz düşman ve ihtiyacâtına karşı perişan olacaktır

İşte böyle bir seyahat için iki adam sahraya çıkıp gidiyorlar. Onlardan birisi mütevazî idi. Diğeri mağrûr. Mütevâzii, bir reisin ismini aldı. Mağrûr almadı... Alanı her yerde selâmetle gezdi. Bir katü't tarika rast gelse der: “Ben, Filân reisin ismiyle gezerim.” Şaki def olur. İlişemez. Bir çadıra girse, o nam ile hürmet görür. Öteki mağrur, bütün seyahatinde öyle belâlar çeker ki, tarif edilmez. Daima titrer, daima dilencilik ederdi. Hem zelîl hem rezîl olurdu.

İşte ey mağrur nefsim! Sen o seyyahsın. Şu dünya ise, bir çöldür. Aczin ve fakrın hadsizdir. Düşmanın hâcâtın nihayetsizdir. Madem öyledir; şu sahranın Mâlik-i Ebedîsi ve Hâkim-i Ezelîsinin ismini al... ta, bütün kâinatın dilenciliğinden ve her hadisatın karşısında titremeden kurtulasın.

Evet, (Allah'ı tanıyarak) hareket eden, o adama benzer ki; askere kaydolar. Devlet namına hareket eder. Hiç bir kimseden pervası kalmaz. “kanun namına, devlet namına” der, her işi yapar, her şeye karşı dayanır.”¹

Said Nursî'nin itikadî ve âmeli konularda temsil metoduna geniş yer verdiğini yukarıda ifade etmiştik. Bunu örneklerle anlatmaya çalışacağız.

¹ Said Nursî, Sözlür, s.11,12

a)-İtikadi Konularda Temsil Metodu:

1- Tevhid Konusunda Temsil Metodu:

Said Nursî, tevhide dair bir çok risale yazmıştır. “Ayetü'l-kübra”, “Yirmi ikinci söz”, “Otuz ikinci söz”, “Otuz üçüncü söz” ve “Tabiat Risalesi” bunlardan birkaçıdır.

Said Nursî, tevhid konusunda üç büyük delilin var olduğunu ifade eder. Bunlardan birincisi “peygamber efendimiz”, ikincisi “kur'an-ı kerim”, üçüncüsü de “kitâb-ı kebir” denilen şu kainattır.¹ Biz burada ilk iki delile girmeyeceğiz. “Kitab-ı kebir” denilen kainat kitabından hareketle, Said Nursî'nin tevhide dair, Risalelerinde anlattığı temsillere örnek vermeye çalışacağız.

Birinci örnek: Said Nursî, tahkiki ve taklidi iman arasındaki farkı şu misalle izah eder.

“Tevhid iki kısımdır. Meselâ, nasıl ki bir çarşıya ve bir şehre büyük bir zâtın mütenevvi malları gelse, iki çeşitle onun malı olduğu bilinir. Biri, icmâlî, âmiyânedir ki, “Bu kadar azîm mal, ondan başka kimsenin haddi değil ki sahip olabilsin.” Fakat böyle âmî bir adamın nezâretin de çok hırsızlık olabilir. Parçalarına çok adamlar sahip çıkabilir.

İkinci çeşit odur ki, her denk üzerinde yazıyı okur, her bir top üstünde turrayı tanır, her bir îlân üstünde mührünü bilir bir sûrette, “her şey o zâtındır” der. İşte şu halde, her bir şey o zâtı mânen gösterir.

Aynen öyle de, tevhid dahi iki çeşittir.

- Biri tevhîd-i âmî ve zâhîridir ki; “Cenâb-ı Hak birdir, şerîki, nazîri yoktur, bu kâinat onundur.”

¹ Said Nursî, Sözlür, s.214

• İkincisi tevhid-i hakikidir ki, her şey üstünde sikke-i kudretini ve hâtem-i rubûbiyetini ve nakş-ı kalemini görmekle doğrudan doğruya her şeyden onun nûruna karşı bir pencere açıp onun birliğine ve her şey onu dest-i kudretinden çıktığına ve ulûhiyetinde ve rubûbiyetinde ve mülkünde hiç bir vech ile, hiç bir şerîki ve muîni olmadığına şuhûda yakın bir yakın ile tastik edip iman getirmektir. Ve bir nevi huzur-u daimi elde etmektir.”¹

İkinci örnek: Said Nursî, Cenab-ı Hakkın sâni ve hâlık sıfatlarını, kainattan deliller getirerek, muhatabına şöyle anlatır.

“Bak şu kâinat bostanına, şu zeminin bağına, şu semânın yıldızlarla yaldızlanmış güzel yüzüne, dikkat et! Göreceksin ki bir sâni-i zülcelalin, bir fâtır-ı zülcemâlin, o serilmiş ve serpilmiş masnûâtın her bir masnu üstünde Halık-ı küll-i şeye mahsus bir sikkesi ve her bir mahlukun üstünde sâni-i küll-i şeye has bir hâtemi ve kalemi kudretin birer mensûru olan sahâif-i leyl ve nehar, yaz ve baharda yazılan tabakat- mevcudad üstünde taklit kabul etmez bir turra-i garrâsı vardır. Şimdi o sikkelerden o hatemlerden, o turralardan numune olarak bir kaçını zikredeceğiz.

Meselâ, hesapsız sikkelerinden, hayat üzerinde koyduğu çok sikkelerinden şu sikkeye bak ki “bir şeyden her şey yapar. Hem her şeyden bir şey yapar.” Çünkü, nutfe suyundan ve hem içilen basit bir sudan hesapsız âzâ ve cihâzat-ı hayvaniyeyi yapar. İşte, bir şeyi her şey yapmak elbette bir kadir-i mutlakın işidir. Hem yenilen hadsiz teâmlardan, o team ise hayvanî olsun nebâti olsun. O müteaddid maddeleri, has bir cisme kemâl-i intizam ile çeviren ve ondan mahsus bir cilt nesc eden ve ondan basit cihazlar yapan elbette bir kadir-i küll-i şeydir ve alim-i mutlaktır. Evet, Halık-ı Mevt ve hayat, şu destgah-ı dünyada hikmetiyle hayatı öyle bir kanunu emriye-i mu’ciznüma ile idare ediyor ki, o kanunu tatbik ve icrâ etmek, bütün kainatı kabza-i tasarrufunda tutan bir zâta mahsustur.

İşte eğer aklın sönmemiş ise, kalbin kör olmamış ise, anlarsın ki, bir şeyi kemâl-i suhulet ve intizamla her şey yapan ve her şeyi kemal-i nizam ve intizamla sanatkarane bir tek şey yapan, her şeyin sâniine has ve halıkı küll-i şeye mahsus bir sikkidir.”²

1 S. Nursî a.g.e.,s.263,264.

2 S. Nursî a.g.e.,s. 265

Üçüncü örnek: Said Nursî, Rahmân ve râhim olan Allah'ın (c.c), dünya ve ahirette kullarına yaptığı ikramı ve bu ikramdan duyduğu lezzeti şu temsil ile anlatır.

“Mesela, nasıl ki sehâvetli, âlicenap, müşfik bir zat, güzel bir ziyâfeti, gayet fakir ve aç ve muhtaç olanlara vermek için, seyahat eden güzel bir gemisine serer. Kendi de üstünde seyredir. O fukarânın minnettarâne tenaûmları ve aç olanların müteşekkîrâne telezzüzleri ve o muhtaç olanların senâkârâne memnûniyetleri, ne derece o kerîm zâtı mesrur ve müferrah eder, ne kadar onun hoşuna gider; anlarsın.

İşte, küçücük bir sofranın hakiki mâliki olmayan ve bir tevziât memuru hükmünde olan bir insan mesrûriyeti böyle ise; cin ve insi ve hayvanâtı fezâ-i âlem denizinde seyir ve seyahat ettiren ve bir sefîne-i Rabbâniye olan koca zeminin üstüne bindirip, yüzünde hadsiz envâ-ı mat'ûmâtı câmi bir sofrayı serip, bütün zîhayatı küçük bir kahvaltı nevinde o ziyâfete dâvet etmekle beraber, gayet mükemmel ve bütün envâ-ı lezâizi câmî, sermedi, ebedî bir dâr-ı bekada cennetleri, her birisini birer sofra-i nîmet ederek hadsiz lezâizi ve letâifi câmî bir tarzda, nihayetsiz bir zamanda nihayetsiz muhtaç, nihayetsiz muştak, nihayetsiz ibâdına, hakîki yemek için ziyâfet açan bir Rahmân-ı Rahîme âit ve tabirinde âciz olduğumuz meânî-i mukkades-i muhabbeti ve netâic-i rahmeti kıyas edebilirsiniz”¹

Dördüncü Örnek: Said Nursî, Allah'ın mekandan münezzehiyetiyle beraber her an her yerde bulunması, Rubiyetinde hiç bir yardımcıya ihtiyaç duymaması, bütün isim ve sıfatlarıyla her şeyi kapsamı, nihayetsiz ulviyetiyle her şeye yakın olması ve birliğiyle beraber her şeyi elinde tutması meselesini, aklın anlamakta zorluk çektiğini ifade eder ve aklı ikna etmek için, kur'andan aldığı feyz ile şu temsille meseleyi izah eder.

Bir tek zât, muhtelif merâyâ vasıtasıyla külliyyet kesb eder. Cüz'i-yi hakîki iken, umûmi şunâta mâlik bir külli hükmüne geçer. Meselâ, şems bir cüz'î-yi müşahhas iken, eşyâ-i şeffâfe vasıtasıyla, öyle külli hükmüne geçer ki, rûy-i zemini timsâleriyle, akisleriyle cilveleri bulunuyor. Güneşin hârereti ve ziyâsı ise, ziyânın içinde olan yedi renkli elvân-ı

¹ S. Nursî a.g.e.,s.569

seb'ası, her birisi, mukabilinde eşyaya muhit, âmm ve şâmil oldukları halde; her bir şeffaf şey dahi güneşin timsâliyle beraber harâreti, hem ziyâyı, hem elvân-ı seb'ayı göz bebeğinde saklıyor ve sâfi kalbini ona bir taht yapıyor. Demek, şems, vâhidiyet haysiyetiyle, ona mükâbil umum eşyaya muhit olduğu gibi, ehadiyet cihetiyle her bir şeyde, güneş çok vasıflarıyla beraber bir nevi cilve-i zâtıyla bulunur.

Acaba, maddeden mücerred ve muallâ ve tahdid-i kayd ve zulmet-i kesâfetten münezzeh ve müberrâ; ve şu umum envâr ve nûrâniyat onun envâr-ı kudsiye-i esmâsının bir kesif zilâli; ve umum vucud ve bütün hayat ve âlem-i misâl nimşeffaf bir ayine-i cemâli; ve sıfat-ı muhita ve şununatı külliye olan bir zâtı Akdesin irâde-i külliye ve kudret-i mutlaka ve ilmi muhitte tecelli-i sıfatı ve cilve-i ef'alı içindeki teveccüh-ü ehadiyetinden hangi şey saklanabilir. Hangi iş ağır gelebilir, hangi şey gizlenebilir, hangi fert uzak kalabilir. Hangi şahsiyet külliye kesb etmeden ona yanaşabilir?

Evet, nasıl güneş, kayıtsız nûru maddesiz aksi vasıtasıyla sana senin göz bebeğinden daha yakın olduğu halde, sen mukkayed olduğun için ondan gayet uzaksın, ona yaklaşmak için çok kayıtlardan tecarrud etmek, çok merâtib-i külliye den geçmek lazım gelir; âdetâ mânen yer kadar büyüüp kamer kadar yükselip, sonra doğrudan doğruya güneşin merteb-i asliyesine bir derece yanaşabilir ve perdesiz görüşebilirsiniz; öyle de, celil-i zülcemâl, cemil-i zülkemâl, sana gayet yakındır. Sen ondan gayet uzaksın.”¹

Beşinci Örnek: Said Nursî, sebeplerin bir araya gelip, herhangi bir varlığı yaratamayacaklarını, Tabiat Risalesinde geçen şu misalle ispat eder:

“Bir eczahânedede gayet muhtelif maddelerle dolu, yüzer kavanoz şişeler bulunuyor. O edviyelerden zîhayat bir mâcun istenildi. Hem, hayattar hârîka bir tiryak onlardan yapılmak icâp etti. Geldik, o eczahânedede, o zîhayat mâcunun ve hayattar tiryâkın çoklukla efrâdını gördük.

O, mâcunlardan her birisini tetkik ettik. Görüyoruz ki, o kavanoz şişelerden her birisinden bir mûzân-ı mahsus ile, bir iki dirhem bundan, üç dört dirhem ötekinden, altı

¹ S.Nursî a.g.e., s.177, 178, 179.

yedi dirhem başkasından ve hâkezâ, muhtelif miktarlarda eczâlar alınmış. Eğer birinden, bir dirhem ya noksan veya fazla alınsa, o mâcun, zihayat olamaz, hasiyetini gösteremez.

Hem, o hayattar tiryâkı da tetkik ettik. Her bir kavanozdan bir mîzân-ı mahsus bir madde alınmış ki, zerre miktarı noksan veya ziyâde olsa, tiryak hâssasını kaybeder. O kavanozlar elliden ziyâde iken, her birisinden ayrı bir mîzan ile alınmış gibi ayrı ayrı miktarda eczâları alınmış.

Acaba hiç bir cihette imkân ve ihtimâl var mı ki, o şişelerden alınan muhtelif miktarlar, şişelerin garip bir tesadüf veya fırtınalı bir havanın çarpmasıyla devrilmesinden, her birisinden alınan miktar kadar, yalnız o miktar aksın, beraber gitsinler ve toplanıp o mâcunu teşkil etsinler? Acaba bundan daha hurâfe muhâl, batıl bir şey var mı? Eşek muzaaf bir eşekliğe girse, sonra insan olsa, “bu fikri kabul etmem” diye kaçacaktır.

İşte bu misâl gibi, her bir zihayat bir mâcundur. Ve her bir nebat, hayattar bir tiryak gibidir ki, çok müteaddit eczâlardan çok muhtelif maddelerden gayet hassas bir ölçü ile alınan maddelerden terkip edilmiştir. Eğer esbâba, anâsıra isnad edilse, ve “Esbab icâd etti” denilse, aynen eczânedeki mâcunun, şişelerin devrilmesinden vücud bulması gibi, yüz derece akıldan uzak, muhâl ve bâtıldır.

Elhâsıl, şu eczâne-i kübrâ-yı âlemde, hakîm-i ezelinin, mîzân-ı kazâ ve kaderiyle alınan mevadd-ı hayatiye, hadsiz bir hikmet ve nihayetsiz bir ilim ve her şeye şamil bir irade ile vücud bulabilir. “kör, sağır, hudutsuz, sel gibi akan külli anasır ve tabâyî ve esbâbın işidir” diyen bedbaht, “o tiryâk-ı acîb, kendi kendine şişelerin devrilmesinden çıkıp olmuştur” diyen divâne bir hezeyancı, sarhoş bulunan bir ahmaktan daha ziyade ahmaktır. Evet, o küfür, ahmakane, sarhoşâne, divânece bir hezeyandır.”¹

2. Nübüvvet Konusunda Temsil Metodu:

Said Nursî, Nübüvvet konusuna dair “on dokuzuncu söz ve on dokuzuncu mektup (Mü’cizat-ı Ahmediye) gibi, müstakil risaleler yazmıştır. Said Nursî’ye göre, Nübüvvet

¹ Said Nursî, Lem’alar, s.182

beşerde zaruridir. “karıncayı emirsiz, arıları yaspusuz bırakmayan kudret-i ezeliye, elbette beşeri de bırakmaz nebisiz. Sırr-ı nizâm-ı âlem böyle ister elbette”¹ benzetmesiyle meseleye yaklaşan Said Nursî karınca ve arıyı başı boş bırakmayan bir zât, insanlığı nebisiz bırakmayacağını ve nübüvvetin nizâm-ı âlem için gerekli olduğunu ispat etmektedir.

Peygamberler olmadan, ilahi vahyin maksadı ve evrenin sırları anlaşılabilir diyen Said Nursî, şu sözüyle meseleyi örneklendirir; “O (Hz. Muhammed) bulunmazsa, bütün maksatlar beyhûde olur. Çünkü anlaşılabilir bir kitap muallimsiz olsa mânâsız bir kağıttan ibaret kalır.”²

Said Nursî, peygamberlerin şu kainat sarayında, sarayın hikmetlerini ve saray sahibi zâtın maksadının ne olduğunu seyircilere anlatan birer üstat olduklarını şu temsil ile izah eder: “Bir zaman bir sultan varmış. Servetçe onun pek çok hazineleri vardı. O hazînelerde her çeşit cevâhir, elmas ve zümrüt bulunuyormuş. Hem, gizli pek acâip defineleri varmış. Hem, hesapsız fûnûn-u acîbeye mârifeti, ihâtası varmış. Hem, nihayetsiz ulûm-u bedîaya ilim ve ittılâ varmış. Her cemâl ve kemâl sahibi, kendi cemâl ve kemâlini görmek ve göstermek istemesi sırrınca, o sultân-ı zîşan dahi istedi ki, bir meşher açsın, içinde sergiler dizesin; tâ nâsın enzârında saltanatının haşmetini, hem servetinin şâşaasını, hem kendi sanatının hârikalarını, hem kendi mârifetinin garibelerini izhâr edip, göstereyin. Tâ cemâl ve kemâl-i mânevîsini iki vecihle müşahede etsin:

Bir vechi, bizzat nazar-ı dekaikâşinâsiyle görsün; diğeri, gayrın nazarıyla baksın. Bu hikmete binaen cesim ve geniş ve muhteşem bir kasrı yapmaya başladı. Şahâne bir sûrette dairelere, menzillere taksim ederek, hazinelerinin türlü türlü murasaâtıyla süslendirip kendi dest-i sanatının en latif, en güzel eserleriyle zinetlendirip, fûnûn-u hikmetinin en incelikleriyle tanzim edip düzelterek ve ulumunun asâr-ı mu’cizekârâneleriyle donatarak tekmil ettikten sonra her bir taam ve nimetlerinin bütün çeşitlerinden en lezizlerini câmi sofralar, o sarayda kurdu. Her bir tâifeye layık bir sofraya tayin etti. Öyle sehâvetkârâne, sanatperverâne bir ziyâfet-i âmme izhar ettik ki güya her

¹ Said Nursî, Sözlür, s.642

² S.Nursî a.g.e s.113

bir sofraya, yüz sanâyi-i latifenin eserleriyle vücud bulmuş gibi kıymetli hadsiz nimetleri serdi. Sonra aktâr-ı memleketindeki ahali ve râiyetini seyretme ve tenezzühe ve ziyâfete dâvet etti. Sonra, bir yâver-i ekremine sarayın hikmetlerini ve müştemilâtının mânâlarını bildirerek, onu üstad ve tarif edici tâyin etti. Tâ ki, sarayın sâniini, sarayın müştemilâtıyla ahaliye tarif etsin ve sarayın nakışlarının rumuzlarını bildirip, içindeki sanatlarının işaretlerini öğretip, derûnundaki manzum murassâlar ve mevzun nakış nedir ve ne vecihle saray sahibinin kemâlatına ve hünelerine delâlet ettiklerini, o saraya girenlere târif etsin ve girmenin âdâbını ve seyrin merâsimini bildirip, o görünmeyen sultâna karşı marziyâtı dairesinde teşrifât merâsimini târif etsin.”¹

“İşte o saray şu âlemdir... O melik ise, ezel ebed sultânı olan bir zât-ı mukaddestir... o sarayın menzilleri ise, şu on sekizbin âlemdir...Ve o üstad ise, seyyidimiz Muhammed Aleyhissalâtu Vesselâmdır... Temsilde seyir ve ziyâfete dâvet edilen misafirler ise, şu dünya misafirhânesinde cin ve ins ve insanın hizmetkârları olan hayvanlara işaretler.”²

3. Melâike ve Rûhâniler Konusunda Temsil Metodu:

Said Nursî melâikelerin ve rûhanilerin varlığını, müstakil bir risale olan yirmi dokuzuncu sözde çok misallerle geniş bir şekilde izah etmiş, varlığının, insan ve cinlerin varlığı kadar kesin olduğunu ispatlamıştır. Bu konuda şu temsili nakl etmekle iktifa edeceğiz:

“İki adam - biri bedevî, vahşî; biri medenî, akli başında olarak - arkadaş olup, İstanbul gibi haşmetli bir şehre gidiyorlar. O medenî muhteşem şehrin uzak bir köşesinde pis, perişan küçük bir hâneye, bir fabrikaya rast geliyorlar. Görüyorlar ki, o hane amele, sefil, miskin adamlarla doludur; acib bir fabrika içinde çalışıyorlar. O hânenin etrafı da zîruh ve zîhayatlarla doludur; fakat onların medâr-ı taayyüşü ve husûsi şerâit-i hayatiyeleri vardır ki, onların bir kısmı âkilü'n-nebattır, yalnız nebâtât ile yaşıyorlar; diğer bir kısmı âkilü's-semektir, balıktan başka bir şey yemiyorlar. O iki adam, bu hali görüyorlar, sonra bakıyorlar ki, uzakta binler müzeyyen saraylar, âli kasırları görünüyor. O sarayların

¹ S.Nursî a.g.e., s.111,112

² S. Nursî a.g.e, s.113,114

ortalarında geniş tezgâhlar ve vüs'atli meydanlar vardır. O iki adam, uzaklık sebebiyle; o sarayın sekeneleri, o iki adama görünmüyorlar. Hem, şu perişan hanedeki şerâit-i hayatiye o saraylarda bulunmuyor. O vahşî, bedevî hiç şehir görmemiş adam, bu esbâba binâen görünmediklerinden ve buradaki şerâit-i hayat orada bulunmadığından, “o saraylar, sekenlerden hâlidir, boştur; ziruh, içinde yoktur” der, vahşetin en ahmakça bir hezeyânını yapar. İkinci adam der ki “Ey bedbaht, şu hakîr, küçük hâneyi görüyorsun ki, zîruh ile, amelelerle doldurulmuş; ve biri var ki, bunları her vakit tazelandiriyor, istihdam ediyor. Bak bu hâne etrafında boş bir yer yoktur, zihayat ve zîruh ile doldurulmuştur. Acaba hiç mümkünmüdür ki, şu uzakta bize görünen şu muntazam şehrin, şu hikmetli tezyinâtın, şu sanatlı sarayların onlara münasip âli sekeneleri bulunmasın? Elbette, o saraylar, umûmen doludur ve onlarda yaşayanlara göre başka şerâit-i hayatiyeleri var. Evet, ... uzaklık sebebiyle veyahut gözünün kabiliyetsizliği veya onların gizlenmekliği ile sana görünmemeleri, onların olmamalarına hiç bir vakit delil olamaz. ‘Adem-i rü’yet, adem-i vücuda delâlet etmez. Görünmemek, olmamaya hüccet olamaz.”

İşte şu temsil gibi, ecrâm-ı ulviye ve ecsam-ı seyyâre içinde küre-i arzın, hakâret ve kesâfeti ile beraber bu kadar hadsiz zîruhlardan, zîşuurların vatanı olması ve en hasis ve en müteaffin cüz'leri dahi, birer menbâ-ı hayat kesilmesi birer mahşer-i huveynât olması, bizzarure ve bilbedâhe ve bittarîki'l-evlâ ve bilhadi'sâdık ve bilyakîni'l katî delâlet eder, şehâdet eyler, îlân eder ki; şu nihayetsiz fezâ-i âlem ve şu muhteşem semâvât, burçlarıyla, yıldızlarıyla, zîşuur, zîhayat, zîruhlarla doludur. Nârdan, nurdan, ateşten, ışıktan, zulmetten, havadan, savttan, râyihadan kelîmâtından, esîrden ve hatta elektrikten ve sâir seyyâlât-ı lâtifeden halk olunan o zîhayat ve o zîruhlara ve o zîşuurlara şeriat-ı Garrâ-i Muhammediye Aleyhisselâtu Vesselâm ve kur'an-ı mu'cizü'l beyân, “Melâike ve cân ve rûhâniyâtıdır” der, tesmiye eder.¹

4. Kitaplara İman Konusunda Temsil:

Said Nursî, yirmi beşinci söz olan “Mu'cizât-ı kur'aniye Risalesi” nde ve “İşârâtü'l-İ'caz” tefsirinde, kur'anı kerimin, kırk vecihle mu'cize olduğunu kesin ve ilmi delillerle izah ettiğini iddia eder. Özellikle inkarcılar ve ehl-i fen tarafından îtiraza uğramış veya

¹ S. Nursî a.g.e., s.468,469

cinnî ve insî şeytanların şüphelerine mâruz kalmış ayetleri ve o âyetlerin hakikatlerini ve ince manalarını, ehl-i ihtirazı, susturacak bir tarzda ispat ettiğini savunur.

Said Nursî Kur'an-ı Kerim'in akıl şuur sahibi olan insanlara İlâhî bir hitap olduğunu şu ifadeleriyle ortaya koyar: "Bütün zîhayatın ihtiyacât-ı fitriyeleri için duâlarına ve hâl dili ile edilen bütün ilticâlara ve arzulara vakti vaktine kast ve ihtiyar ve irâdeyi gösterir bir tarzda hadsiz inamlarıyla ve nihayetsiz ihsanâtıyla fiilen ve hâlen sarîh bir sûrette konuşan bir Mütakellim-i Alim, hiç mümkün müdür, hiç akıl kabul eder mi, en cüz'î bir zîhayat ile fiilen hâlen konuşsa ve tam derdine derman yetiştiren ihsânıyla derdini dinlesin ve ihtiyacını görsün ve bilsin ve bütün kâinatın en mütehayir neticesi ve arzın hâlifesi ve ekser mahlûkat-ı arzîyenin kumandanları olan insanların mânevî reisleri ile görüşmesin?"

Onlarla, belki her zîhayat ile fiilen ve hâlen konuştuğu gibi, onlar ile kavlen ve kelâmen konuşmasın ve onlara fermanları ve Suhuf ve kitapları göndermesin? Hâşâ, hadsiz hâşâ!"¹

Said Nursî, başka bir eserinde Hz. Muhammed (A.S.V)'ı, kur'an'ın kellamullah olduğuna delil gösterir ve şöyle der: "Nasıl ki, kur'an bütün mu'cizâtıyla ve hakkaniyetine delil olan bütün hakaikıyla Muhammed Aleyhissalatü Vesselâmın bir mu'cizesidir; öyle de, Muhammed Aleyhissalatü Vesselâm da bütün mu'cizâtıyla ve delâil-i nübüvvetiyle ve kemâlât-ı ilmiyesiyle kur'an'ın bir mu'cizesidir ve kur'an kelâmullah olduğuna bir hüccet-i kâtıasıdır."²

Said Nursî, kur'an'ın, tarih boyunca sosyal hayatta ve insanları terbiye ve ıslah alanında yaptığı inkılâpları da, kur'anın mü'cize ve kelâmullah olduğunun bir delili olarak ifade eder.

"Kur'an, bu dünyada öyle nûrânî ve saadetli ve hakikatlı bir sûrette bir tebdil-i hayat-ı içtimâîye ile beraber, insanların hem nefislerinde, hem kalplerinde, hem ruhlarında,

¹ Said Nursî, Asâ-yı Mûsâ, s.51

² Said Nursî, Sözlük, s.410

hem akıllarında, hem hayat-ı şahsiyelerinde, hem hayat-ı içtimâilerinde, hem hayat-ı siyâsiyelerinde öyle bir inkılâp yapmış ve idame etmiş ve idare etmiş ki, on dört asır müddetinde, her dakikada altı bin altı yüz altmış altı âyetlerini kemâl-i ihtirâmla, hiç olmazsa yüz milyondan ziyade insanların dilleriyle okunuyor ve insanları terbiye ve nefislerini tezkiye ve kalplerini tasfiye ediyor. Ruhlara inkişaf ve terrakî ve akıllara istikamet ve nur ve hayata hayat ve saadet veriyor. Elbette böyle bir kitabın misli yoktur, hârikadır, fevkaladedir, mu'cizedir.”¹

5. Kaderle İlgili Meselelerde Temsil Metodu:

Said Nursî, yirmi altıncı söz olan kader Risalesi’nde ve Külliyyat’ın bir çok yerinde, kaderle ilgili bir çok meseleye izah getirmiştir. Biz burada temsil metodu ile ilgili bir misal vermekle iktifa edeceğiz. Said Nursî, kader meselesini şu temsille alka yaklaştırır.

“Senin elinde bir ayna bulunsa, sağ tarafındaki mesâfe mâzi, sol tarafındaki mesâfe müstakbel farz edilse, o ayna yalnız mukabilini tutar. Sonra, o iki tarafı bir tertip ile tutar; çoğunu tutamaz. O ayna ne kadar aşağı ise o kadar az görür. Fakat o ayna ile yükseğe çıktıkça, o aynanın mukabil dairesi genişlenir; git gide, bütün iki taraf mesâfeyi birden, o anda tutar. İşte şu ayna, şu vaziyette onun irtisâmında, o mesafelerde cerayan eden hâlât bir birine mukaddem muahhar, muvâfık muhâlîf denilmez. İşte, kader ilm-i ezelden olduğu için, ilm-i ezeli, manzâr-ı âlâdan, ezelden ebede kadar her şey, olmuş ve olacak, birden tutar, ihâta eder bir makam-ı âlâdadır.”²

6- Haşir Meselesinde Temsil Metodu

Said Nursî, Haşir meselesini, “Haşir risalesi” olan “Onuncu Söz”, “Yirmi Dokuzuncu Söz” ve külliyyatın değişik yerlerinde, Kur’andan ve dünyamızın kış ve bahar mevsimlerinden temsiller vererek, insanların zihninde şüphe ve tereddüt bırakmayacak

¹S. Nursî a.g.e., s.410,411

² S. Nursî a.g.e, s430.

şekilde izah ve ispat etmiştir. Bu konuda iddialı olduğunu şu sözlerle dile getirir. “Eğer, haşrin gelmesini, gelecek baharın gelmesi gibi, katî bir sûrette anlamak istersen; haşre dâir “Onuncu Söz” ile “Yirmi Dokuzuncu Söz”e dikkat ile bak,gör. Eğer baharın gelmesi gibi inanmaz isen, gel parmağını gözüme sok.”¹

Said Nursî, Haşirde, ruhların cesetlere gelmesi, cesetlerin ihyâsı ve cesetlerin inşası meselelerini şu üç misal ile izah eder.

Birinci misal: “Ruhların cesetlerine gelmesine misâl ise, gâyet muntazam bir ordunun efrâdı istirahat için her tarafa dağılmış iken, yüksek sâdalı bir boru sesiyle toplanmalarıdır. Evet, İsrâfil’in borusu olan sûr’u ordunun borazanından geri olmadığı gibi ebedler tarafında ve zerrelere âleminde iken ezel canibinden gelen “Ben sizin Rabbiniz değil miyim ?”² hitâbını işiten ve “Evet, Rabbimizsin”³ ile cevap veren ervahlar, elbette ordunun neferâtından binler derece daha musahhar ve muntazam ve mutâdirler.”⁴

İkinci misal: “Cesetlerin ihyasına misâl ise; çok büyük bir şehirde, şenlik bir gecede, bir tek merkezden yüz bin elektrik lambaları, adeta zamansız, bir anda canlanmaları ve ışıklanmaları gibi bütün küre-i arz yüzünden dahi, bir tek merkezden yüz milyon lambalara nur vermek mümkündür. Madem, Cenab-ı Hakk’ın elektrik gibi bir mahluku ve bir misafirhanede bir hizmetkârı ve bir mumdârı, halıkından aldığı terbiye ve iltizam dersi ile bu keyfiyete mazhar oluyor. Elbette, elektrik gibi binler nûrânî hizmetkârlarının temsil ettikleri hikmet-i ilahiyenin muntazam kanunları dairesinde, haşr-i âzam tarfetü’l aynda vücuda gelebilir.”⁵

Üçüncü misal: “Ecsadın def’aten inşâasının misâli ise; bahar mevsiminde bir kaç gün zarfında nev-i beşerin umumunda bin derece ziyâde olan umum ağaçların bütün yaprakları evvelki baharın aynı gibi birden mükemmel bir surette inşâaları ve yine umum ağaçların umum çiçekleri ve meyveleri ve yaprakları, geçmiş baharın mahsulâtı gibi, berk gibi bir suratle îcatları; hem o baharın mebdeleri olan hadsiz tohumcukların, çekirdeklerin,

¹ S. Nursî a.g.e., s.106.

² A’râf sûresi:172.

³ A’râf sûresi:172.

⁴ Said Nursî, Sözlere, s.105.

⁵ S. Nursî a.g.e, s.105.

köklerin birden beraber intibahları ve inkişafı ve ihyâları; hem kemiklerden ibâret olarak ayakta duran emvât gibi bütün ağaçların cenazeleri bir emirle def'aten “ba'sü ba'delmevt”e mazhariyetleri ve neşirleri; hem küçücük hayvan tâifelerinin hadsiz efradlarının gâyet derecede sanatlı bir sûrette ihyâları; hem, bilhassa sinekler kabîlelerinin haşirleri ve bilhassa dâimâ yüzünü, gözünü, kanadını temizlemekle bize abdesti ve nezâfeti ihtar eden ve yüzümüzü okşayan gözümüz önündeki kabîlenin bir senede neşrolan efrâdı, ben-i Âdemin Âdem zamanından beri gelen umum efrâdından fazla olduğu halde, her baharda sâir kabîleler ile beraber birkaç gün zarfında inşâları, haşirleri elbette kıyâmette ecsâd-ı insâniyenin inşâsına bir misâl değil, belki binler misaldir.”¹

b. Âmeli Konularda Temsil Metodu

Said Nursî, imani konulardan sonra, üzerinde en çok durduğu konu, âmeli konulardır. Âmeli konuların hikmet ve gayelerini, ilmi delillerle izah ve ispat etmeye çalışmıştır. Biz burada, Said Nursî'nin, namaz ve oruçla ilgili verdiği temsillerden bir kaçını aktarmaya çalışacağız.

1) İbadet Konusunda Temsil Metodu

a. Namaza dair bir temsil

Said Nursî, namaza ve namazın ehemmiyetine dair “Dördüncü Söz”, “Beşinci Söz” ve “Yirmi Birinci Söz”de çok güzel ve açıklayıcı temsiller getirerek, ibadet konusunda nefsi ikna etmeye çalışmıştır. Namazın ne kadar mühim, kıymetli ve rahat bir ibadet olduğunu anlatan “Dördüncü Söz”deki temsil şöyledir:

“Namaz ne kadar kıymettar ve mühim, hem ne kadar ucuz ve az bir masraf ile kazanılır, hem namazsız adam ne kadar dîvâne ve zararlı olduğunu iki kere iki dört eder derecesinde katî anlamak istersen, şu temsili hikayeciğe bak, gör:

¹ S. Nursî, a.g.e s.106

Bir zaman, bir büyük hâkim, iki hizmetkârına - herbirisine yirmi dört altın verip - iki ay uzaklıkta, has ve güzel bir çiftliğine ikamet etmek için gönderiyor. Ve onlara emreder ki:

Şu para ile yol ve bilet masrafı yapınız. Hem oradaki meskeninize lâzım bâzı şeyleri mübâyaa ediniz. Bir günlük mesâfede bir istasyon vardır; hem araba, hem şimendifer, hem tâyyare bulunur, sermâyeye göre binilir.

İki hizmetkâr ders aldıktan sonra giderler. Birisi bahtiyar idi ki, istasyona kadar bir parça para masraf eder. Fakat, o masraf içinde, efendisinin hoşuna gidecek öyle güzel bir ticaret elde eder ki, sermâyesi birden bine çıkar. Öteki hizmetkâr bedbaht, serseri olduğundan, istasyona kadar yirmi üç altınını sarfeder. Kumara mumara verip zâyi eder. Bir tek altını kalır. Arkadaşı ona der:

“Yahu şu liranı bir bilete ver. Tâ, bu uzun yolda yayan ve aç kalmayasın. Hem bizim efendimiz kerîmdir; belki merhamet eder,ettiğin kusuru affeder. Seni de tayyâreye bindirirler. Bir günde mahall-i ikametinize gideriz. Yoksa, iki aylık bir çölde aç, yayan, yalnız gitmeye mecbur olursun.” Acaba, şu adam inat edip, o tek lirasını bir define anahtarını hükmünde olan bir bilete vermeyip, muvakkat bir lezzet için sefâhete sarfetse; gayet akılsız, zararlı, bedbaht olduğunu en akılsız adam dahi anlamaz mı ?

İşte ey namazsız adam ! Ve ey namazdan hoşlanmayan nefsim !

O hâkim ise; Rabbimiz, Hâlıkımızdır.

O iki hizmetkâr yolcu ise; biri mütedeyin, namazını şevk ile kılar; diğeri gafil namazsız insanlardır.

O yirmi dört altın ise, yirmi dört saat her gündeki ömürdür.

O has çiftlik ise, Cennettir.

O istasyon ise, kabirdir.

O seyahat ise; kabre, haşre, ebede gidecek beşer yolculuğudur. Amele göre, takvâ kuvvetine göre uzun yolu mütefâvit derecede katederler. Bir kısım ehl-i takvâ, berk gibi, bin senelik yolu bir günde keser. Bir kısmı da, hayal gibi, elli bin senelik mesâfeyi bir günde kateder. O bilet ise, namazdır. Bir tek saat, beş vakit namaza abdestle kâfi gelir. Acaba, yirmi üç saatini şu kısacık hayat-ı dünyeviyeye sarf eden ve o uzun hayat-ı ebediyeye bir tek saatini sarf etmeyen ne kadar zarar eder, ne kadar nefesine zulmeder, ne kadar hilâf-ı akıl hareket eder ! Zirâ, bin adamın iştirak ettiği bir piyango kumarına yarı malını vermek, akıl kabul ederse -halbuki, kazanç ihtimâli bin de birdir - sonra yirmi dörtten bir malını yüzde doksan dokuz ihtimâl ile kazancı musaddak bir hazine-i ebediyeye vermemek, ne kadar hilaf-ı akıl ve hikmet hareket ettiğini, ne kadar akıldan uzak düştüğünü kendini âkıl zannaden adam anlamaz mı ?

Halbuki, namazda rûhun ve kalbin ve aklın büyük bir rahatı vardır. Hem, cisme de o kadar ağır bir iş değildir. Hem, namaz kılanın diğer mübah dünyevi amelleri, güzel bir niyet ile ibadet hükmünü alır. Bu sûrette bütün sermâye-i ömrünü âhirete mal edebilir. Fâni ömrünü bir cihette ibka eder.”¹

b. Orucun Hikmetine Dair Bir Temsil

Said Nursî, yirmi dokuzuncu mektupta geçen ve Ramazan-ı Şerife dair olan bir bölümde, orucun dokuz hikmetinden bahseder ve bu hikmetleri misallerle açıklar. Said Nursî, Ramazan-ı Şerifin, dünyada ahiret için ziraat ve ticaret etmeye gelen insanoğlunun kazancına baktığı cihetteki bir hikmetine ve Cenab-ı Hakk'ın saltânat-ı rûhubiyetini gösteren hikmetlerine şu temsili verir:

“Evet, nasıl ki bir padişah müddet-i saltânâtında, belki her senede, ya cülûs-u hümâyun nâmıyla, veyahut başka bir şaşaalı cilve-i saltânâtına mazhar bâzı günleri bayram yapar, râfiyetini o günde umûmi kanunlar dairesinde değil, belki husûsi ihsanâtına ve perdesiz huzuruna ve has iltifâtına ve fevkâlâde icraatına ve doğrudan doğruya, lâyük ve

¹ S. Nursî a.g.e., s.26,27.

sâdık milletini, has teveccühüne mazhar eder. Öyle de, ezel ve ebed sultânı olan on sekiz bin âlemin padişah-ı zülcelâli, o on sekiz bin âleme bakan, teveccüh eden fermân-ı âlişânı olan Kur'an-ı hakimi, Ramazan-ı Şerifte inzâl eylemiş; elbette o ramazan, mahsus bir bayram-ı ilâhi ve bir meşher-i Rabbani ve bir meclis-i rûhânî hükmüne geçmek, muktezâ-î hikmettir. Madem ramazan o bayramdır; elbette, bir derece süfli ve hayvânî meşâgilden insanları çekmek için, oruca emredilecek.”¹

2) Diğer Konularda Temsil Metodu

Said Nursî, sosyal hayatı etkileyen ve insanlar arası münasebeti yakından ilgilendiren, uhuvvet ve milliyetçilik gibi bazı konuları da, çok güzel ve mantıklı temsillerle izah etmiştir. Meselâ, mü'minler arasında var olması gereken kardeşlik ve ittifak bağlarını şu temsille açıklar.

“Evet, inkâr edemezsin ki, sen bir adamla beraber bir taburda bulunmakla, o adama karşı dostâne bir râbîta anlarsın ve bir kumandanın emri altında beraber bulunduğunuzdan, arkadaşâne bir âlâka telâkki edersin. Ve bir memlekette beraber bulunmakla uhuvvetkârâne bir münâsebet hissedersin. Halbuki, imânın verdiği nur ve şuur ile ve sana gösterdiği ve bildirdiği esmâ-i ilâhiye adedince vahdet âlâkaları ve ittifak rabitaları ve uhuvvet münâsebetleri var.

Meselâ: her ikinizin Halıkınız bir, mâlikiniz bir, mâbudunuz bir, râzıkınız bir; bir bir...bine kadar bir, bir. Hem, peygamberiniz bir, dininiz bir, kibleiniz bir; bir, bir... yüze kadar bir, bir. Sonra, köyünüz bir, devletiniz bir, memleketiniz bir, ... ona kadar bir, bir. Bu kadar “bir, birler” vahdet ve tevhidi, vifak ve ittifâkı, muhabbet ve uhûvveti, iktizâ ettiği ve kâinat-ı ve küreleri birbirine bağlayacak mânevi zincirler buldukları halde; şikak ve nifâka, kin ve adâvete sebebiyet veren örümcek ağı gibi ehemmiyetsiz ve sebatsız şeyleri tercih edip mü'mine karşı hakiki adâvet etmek ve kin bağlamak, ne kadar o râbîta-i vahdete bir hürmetsizlik ve o eshabı muhabbete karşı bir istihfaf ve o münâsebât-ı

¹ Said Nursî, Mektûbat, s.391.

uhûvvete karşı ne derece bir zulüm ve î'tisâf olduğunu, kalbin ölmemiş ise, aklın sönmemiş ise anlarsın.”¹

Toplumların, farklı milletlere ve kabilelere ayrılmasının “husûmet ve adâvet”e sebep olamayacağını, belki “teârûf ve teâvün”²ü gerektirdiğini de şu temsille açıklar.

“Nasıl ki bir ordu firkalara, firkalar alaylara, alaylar taburlara, bölüklere, tâ takımlara kadar tefrik edilir; tâ ki her neferin muhtelif ve müteaddit münâsebâtı ve o münâsebâta göre vazifeleri tanınsın, bilinsin ve tâ o ordunun efradları düstur-u teâvün altında, hakiki bir vazife-i umûmiye görsün ve hayat-ı ictimâiyeleri, a’danın hücumundan mâsun kalsın. Yoksa, tefrik ve inkisam, bir bölük bir bölüğe karşı rekabet etsin, bir tabur bir tabura karşı muhâsemet etsin, bir fırka bir firkanın aksine hareket etsin değildir. Aynen öyle de, hey’et-i ictimâiye-i islâmiye, büyük bir ordudur; kabâil ve tevâife inkisam edilmiş; fakat, binbir bir birler adedince cihet-i vahdetleri var. Hâlîkları bir, rezakları bir, peygamberleri bir, kibleleri bir, kitapları bir, vatanları bir; bir, bir, bir, binler kadar bir, bir... İşte bu kadar bir, birler; uhûvveti, muhabbeti ve vahdeti iktizâ ediyorlar. Demek, kabâil ve tavâife inkisam şu âyetin “tanıyıp kaynaşasınız ve aranızdaki münasebeti bilesiniz diye, sizi milletlere ve kabilelere ayırdık.”³ İlan ettiği gibi, teârûf içindir, teâvün içindir; tenâkür için değil, tahâsum için değildir.”⁴

9-Mektupla Öğretim Metodu

Daha önceki konularda belirttiğimiz gibi, Said Nursî, talebeleriyle irtibatı, onlardan gelen sorulara verdiği cevapları, hizmetle ilgili, dünyada ve Türkiye’de gelişen hadiseleri ve Risale’i Nur’un neşrini ilgilendiren meseleleri, talebelerine gönderdiği mektuplarla temin etmeye ve ulaştırmaya çalışmıştır.

¹ S. Nursî a.g.e. s.255.

² S. Nursî a.g.e. s.310

³ Hucurât Sûresi:13.

⁴ Said Nursî, Mektûbat,s.310.

Said Nursî, siyasetçilere, idarecilere, ilim ve kültür çevrelerine birçok fikir ve arzularını, yine mektup yoluyla açıklamış ve onlardan Risale’i Nur’u ve hizmetini yanlış anlamamalarını ve sahip çıkmalarını istemiştir.

Said Nursî’nin, gönderdiği bu mektuplar ve cevabi mektupları, külliyattan “Emirdağ Lâhikası”, “Kastamonu Lâhikası” ve “Barla Lâhikası”nı meydana getirmiştir.¹ Bu eserler hakkında, kısaca bilgi vermek yerinde olacaktır.

Said Nursî, çok ihtiyaç olmadıkça insanlarla görüşmezdi veya nadiren görüşürdü, görüşmeye gelen talebe ve dostlarına da gelmemeleri için ikaz eder ve zahmet etmemelerini isterdi, hatta gelen bazı ziyaretçilerini görüşmeden geri gönderdiğini, mektuplarından anlıyoruz. Said Nursî’nin bunu şu maksatlarla yaptığını şu ifadelerinden anlıyoruz.

Biri, kendi şahsına ehemmiyet vermemesi ve nazarları Risale-i Nur’a çevirmek istemesidir. Çünkü, kendisiyle görüşmek isteyen ve ziyaretine gelmeyi arzu eden talebelerini, “Risale-i Nur’u okumak, on defa benimle görüşmekten kârlıdır”² diye ikaz ederdi. Said Nursî hediye kabul etmemesi prensibine binaen, manevi bir hediye olan ziyaretleri de kabul etmezdi.

İkincisi, her zaman, takibat altında ve göz hapsinde olduğundan, kendisi sebebiyle, başkasının zarar görmesini istemezdi. Bu nedenle, ziyaret etmek isteyenleri ikaz ederdi.

Üçüncüsü, o dönemdeki ulaşım imkanları nazara alındığında, insanların uzak diyarlardan gelip katlanacakları zahmet ve meşakkati ve zaman israfını düşünerek mümkün olduğu kadar ziyaretçilerin gelmesini engellemiştir.³

Said Nursî bütün bu sebeplerden dolayı, mektupla eğitim metodunu çokça isti’mal etmiş, ders ve tavsiyelerini bu yolla talebe ve dostlarına ulaştırmıştır.

¹ Bu eserler Yeni Asya Yayınları tarafından neşredilmiştir.

² S. Nursî Emirdağ Lâhikası, II: s.406

³ S. Nursî a.g.e, s.406

Risale-i Nur cemaatleri, halen bu metodu kullandıklarını söyleyebiliriz. Çünkü, hizmete dair, ümumi meşveretlerden çıkan, görüş ve kararlar, lâhika mektupları adı altında çeşitli hizmet merkezlerine ve yurt dışına gönderilmektedir.

Said Nursî'nin mektuplarına bazı örnekler.

Örnek 1 :

Aziz Sıddik Kardeşlerim,

Bu zamanda en büyük bir ihsan, bir vazife, imânını kurtarmaktır, başkalarının imânına kuvvet verecek bir sûrette çalışmaktır. Sakın, benlik ve gurura medâr şeylerden çekin. Tevâzı, mahviyet ve terk-i enâniyet bu zamanda ehl-i hakikate lâzım ve elzemdir. Çünkü, bu asırda en büyük tehlike benlikten ve hadfüruşluktan ileri geldiğinden, ehl-i hak ve hakikat, mahviyetkârane dâimâ kusurunu görmek ve nefsini itham etmek gerekir...”¹

Said Nursî

Örnek 2 :

Aziz Sıddik Kardeşlerim,

Gâyet ehemmiyetli bir meseleyi (bundan evvel size icmâlen beyân ettiğim meseleyi) tekrar size söylememe kuvvetli, mânevî bir ihtar aldım. Şöyle ki:

Perde altındaki düşmanımız münâfıklar şimdiye kadar yaptıkları gibi, adliye ve siyaset ve idareyi zâhirî dinsizliğe alet edip, bize hücumları akım kaldığı; ve risale-i Nur'un fütuhatına menfaati olan eski plânlarını bırakıp, daha münâfıkâne ve şeytanı da hayrette bırakacak bir plan çevirdiklerine dâir buralarda emâreleri göründü. O plânların en mühim bir esâsı, has, sebatkâr kardeşlerimizi soğutmak, fütur vermek; mümkün ise,

¹ S.Nursî a.g.e, s.57.

Risale-i Nur'dan vazgeçirmektir. Bu noktada o kadar acîb yalanları ve desîseleri istimâl ediyorlar ki, Isparta ve havâlisi, “gül ve nur fabrikasının kahraman şâkirtleri gibi, çelik ve demir gibi bir sebat ve sadâkat ve metânet lâzım ki dayanabilsin. Bâzı da dost suretinde hüül edip, korkutmak mümkünse, habbeyi kubbe edip evham veriyorlar. “Aman, aman Said'e yanaşmayınız, hükûmet tâkip ediyor” diye zaifleri vazgeçirmeye çalışıyorlar. Hattâ bâzı genç talebelere, hevesâtlarını tahrik için, bâzı genç kızları musalat ediyorlar. Hattâ Risale-i Nur erkânlarına karşı da, benim şahsımın kusurâtını, çürüklüğünü gösterip, zahiren dîndar ehl-i bid'adan bazı şöhretli zâtları gösterip; “Biz de müslümanız, din yalnız Said'in mesleğine mahsus değil” deyip, bize karşı perde altında cephe alan zındıklara ve anarşîlik hesâbına o safdil ehl-i diyânet ve hocaları âlet edip istimâl ediyorlar. İnşâallah bunların bu plânları da âkim kalacak.

Böyle heriflere dersiniz:

“Biz, Risale-i Nur'un şâkirtleriyiz. Said de bizim gibi bir şâkirttir. Risale-i Nur'un menbâi, madeni, esası da Kur'an'dır. Yirmi senedir emsâlsiz tetkîkât ve tâkibâtla beraber, kıymetini ve galebesini en muannid düşmana da ispat etmiştir. Onun tercümanı ve bir hizmetkârı olan Said ne halde olursa olsun, hattâ Said de el-iyâzübillah- Risale-i Nur'un aleyhine dönse, bizim sadakatimiz ve âlakamızı inşâallah sarsmayacak” deyip, o kapıyı kaparsınız. Fakat, mümkün olduğu kadar Risale-i Nur'la meşgul olmak, elinden gelirse yazmak ve mübalağalı propagandalara hiç ehemmiyet vermemek ve eskisi gibi tam ihtiyat etmek gerektir.

Umum kardeşlerimize birer birer selâm ve duâ ediyoruz.¹

Said Nursî

Örnek 3 :

[Adnan Menderes'e gönderilmek niyetiyle evvel yazılan içtimâi hayatımıza âit bir hakîkatın hâşiyesini takdim ediyoruz.]

¹ S. Nursî, a.g.e. s.58.

Hâşiye: Eskilerin lüzûmsuz keyfi kanunları ve sû-i istimâlleri neticesinde, belki de tahrikleriyle zühur eden Tıcanî meselesini dindar demokratlara yüklemek ve âlem-i islâmın nazarında demokratları düşürmemenin çare-i yegânesi kendimce böyle düşünüyorum: Ezan-ı Muhammedînin (a.s.v.) neşriyle demokratlar on derece kuvvet bulduğu gibi; Ayesofya'yı, beş yüz sene devam eden vaziyet-i kudsiyesine çevirmek ve hâlen İslâmda çok hüsn-ü tesir yapan ve bu vatan ahalisine âlem-i islâmın hüsn-ü teveccühünü kazandıran, yirmi sekiz sene mahkemelerin muzır cihetini bulamadıkları ve beş mahkeme de berâetine karar verdikleri Risale-i nur'un resmen serbestisini dindar demokratlar îlân etmeli ve bu yaraya bir nevî merhem vurmalıdır. O vakit âlem-i islâmın teveccühünü kazandıkları gibi, başkalarının zâlimâne kabahatleri onlara yüklenmez fikrindeyim. Dindar demokratlar, husûsan Adnan Menderes gibi zâtların hatırları için, otuz beş seneden beri terk ettiğim siyasete bir-iki saat baktım ve bunu yazdım.¹

Said Nursî

10- Radyo ve Görsel Araçlarla Eğitim

Said Nursî'nin, iletişim araçları hakkındaki fikrini, Risale-i Nur'un ilk radyo diliyle yayınlanmasına gösterdiği tavrından anlamak mümkündür. "Nurların radyo diliyle Anadolu ve âlem-i islâma intişarının ilk mukaddemesi, mübarek leyle-i berata tevafuk etmesi, bu vatan ve âlem-i islâm hakkında Risale-i Nur lehinde büyük bir hayrın alâmeti ve işaretidir,"² demekle sonra, radyo ve benzeri aletleri, ilâhi birer nimet olarak saymış ve bu nimetin şükrü olarak, güzel programların yapılması gerektiğini, şu ifadelerle dile getirmiştir:

"Elbette ve elbette beşer bu pek büyük ni'mete karşı, bir umumî şükür olarak o radyoları herşeyden evvel kelimat-ı tayyibe olan kelâmullahın, başta Kur'an-ı Hakîm ve hakikatları ve imanın ve güzel ahlâkların dersleri ve beşerin lüzumlu ve zarurî menfaatlerine dair kelimatları olmalı ki o ni'mete şükür olsun; yoksa ni'met böyle şükür görmezse, beşere zararlı düşer."³

¹ S. Nursî Emirdağ Lâhikası II: s.396

² S. Nursî Emirdağ Lâhikası II: s.445

³ S. Nursî a.g.e s.306

Said Nursî, insanlık, iman ve Kur'an hakikatlarına muhtaç olduğu gibi, meşru dairede kalması suretiyle keyifli hevesata da ihtiyacı var,¹ demektir. Ancak, bu eylencenin belli bir sınırı aşmaması gerektiğine şu sözleriyle dikkat çeker: “Fakat bu keyifli hevesat, beşte birisi olmalı. Yoksa havanın sırr-ı hikmetine mûnafi olur. Hem beşerin tembelliğine ve sefahetine ve lüzumlu vazifelerinin noksan bırakılmasına sebebiyet verip beşere büyük bir ni'met iken, büyük bir nikmet olur. Beşere lâzım olan sa'ye şevki kırar.”²

Said Nursî, beşerin ta o dönemde, radyo programı konusunda hataya düştüğünü tespit etmiş ve bu hatasını tamir etmesini istemiştir. Radyo programlarında, “keyifli hevesat”ın beşte bir, “kelimat-ı tayyibe”nin, beşte dört olmasını ister.³

Said Nursî, ibret için, ara sıra sinemaya gittiğini de söyler.⁴

Günümüzde, iletişim ve haberleşme alanında büyük gelişmeler olmuştur. Medya unsurlarının çocuklar ve büyükler üzerindeki etkileri, bilimsel araştırmalarla ispat edilmiştir. Etki alanı son derece geniş olan bu vasıtaların eğitim açısından değeri kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Bu günkü şartlarda, medya dediğimiz unsurların çoğunlukla insanları kötü yönde etkilediğini söylemek yanlış olmaz. İnsanlar için, Allah'ın bir lütfu olan radyo, TV gibi aletler, kötü insanların elinde, birer tehlikeli silah haline gelmiştir. İnsanlık, bunun ızdırabını hep beraber çekmektedir.

¹ S. Nursî a.g.e s.307

² S. Nursî a.g.e s. 307

³ S. Nursî a.g.e s. 307

⁴ S. Nursî Lemâlar s.237

11-Tartışma Metodu

Said Nursî , tartışma metodunu, eğitim açısından gerekli görür. Çünkü talebeyi, pasif bir konumdan çıkarıp, aktif bir konuma getirdiğini ve hakikatin fikirlerin çarpışması sonucunda ortaya çıkacağını kabul eder. Münâzaranın “hakperestlik ve insaf düsturuna”¹ dayanması gerektiğini söyleyen Said Nursî şu ifadelere yer verir: “İnsaf düsturu olan “Eğer bir meselenin münâzarasında kendi sözünün haklı çıktığına taraftar olup ve kendi haklı çıktığına sevinse ve hasmının haksız ve yanlış olduğuna memnun olsa, insafsızdır. Hem zarar eder. Çünkü haklı çıktığı vakit, o münâzarada bilmediği bir şeyi öğrenmiyor. Belki gurur ihtimâliyle zarar edebilir. Eğer hak hasmının elinden çıkarsa, zararsız bilmediği bir meseleyi öğrenip menfaattar olur, nefsin gururundan kurtulur. Demek, insafli hakperest, hakkın hatırı için nefsin hatırını kırıyor. Hasmının elinde hakkı görse, yine rızâ ile kabul edip taraftar çıkar, memnun olur.”²

Said Nursî’ye göre, “ehl-i din, ehl-i hakikat, ehl-i Tarikat, ehl-i ilim bu dusturu, kendilerine rehber ittihaz etseler, ihlâsı kazanırlar. Ve vazife-i uhreviyelerin de muvaffak olurlar.”³

Said Nursî , dinin, müteşabih ayet ve hadislere dayanan bazı meselelerini münakaşa suretinde tartışmanın faydadan çok, zarar getireceğini ve müzakerenin, hakkın ortaya çıkması için yapılması gerektiğini şu ifadeleriyle beyan eder:

“ Bu çeşit mesâili münakaşa etmenin birinci şartı; insaf ile, hakkı bulmak niyetiyle, inatsız bir sûrette, ehil olanların mâbeyninde, sû-i telâkkiye sebep olmadan müzâkeresi caiz olabilir. O müzâkere hak için olduğuna delil şudur ki: Eğer kendi elinde zâhir olsa, fazla bir şey öğrenmedi, belki gurura düşmek ihtimali var.”⁴

¹ Said Nursî, Lem’alar, s.162.

² S. Nursî a.g.e s.162

³ S. Nursî a.g.e s.162

⁴ Said Nursî, Mektûbat, s.334.

Said Nursî , kendi çağında dine zarar verecek veya zihinleri bulandıracak herhangi bir tartışmaya girmemiştir. Fakat, çoğu meseleleri ilmi zeminlerde ilim ehliyle tartışmış; halkı ilgilendiren meseleleri, halkla tartışmış ve hakikatın ortaya çıkmasına yardımcı olmuştur. Bu konuya en güzel örnek, “Münâzârat” isimli eseridir. Bu eser, şark vilayetlerinde, Âşaire ders verirken, halkla tartıştığı meselelerden oluşmaktadır.

Said Nursî , ilk tahsil yıllarında, şark ülemasıyla, daha sonraki yıllarda, İstanbul’da yerli ve yabancı bilim adamlarıyla bazı konuları, çeşitli zaman ve zeminde, bilimsel sınırlar dahilinde tartıştığını görüyoruz.¹ Bu tür tartışmalarda, Said Nursî , muhatabını rencide edecek davranışlardan şiddetle kaçınmış hakperestlik ve insaf düsturunu elden bırakmamış.

Said Nursî , münâzara metodunu, farklı alanlarda da kullanmıştır. Bunları nefisle münazara şeytanla münâzara ve münkirlerle münâzara olarak sayabiliriz. Said Nursî , bu konularda daha sert bir üslup kullanmıştır. Bunu bazı örneklerle açıklayalım.

a) Nefisle Tartışma: Said Nursî , nefisini ıslah ve ikna etmek için, çoğu yerde, nefsiyle şiddetli münâzaralara girdiğini görüyoruz.

“Ey gaflete dalıp ve bu hayatı tatlı görüp ve âhireti unutup dünyaya tâlip bedbaht nefsim! Bilir misin, neye benzersin? Deve kuşuna... Avcıyı görür; uçamıyor, başını kuma sokuyor. Tâ avcı onu görmesin. Koca gövdesi dışarıda; avcı görür. Yalnız, o, gözünü kum içinde kapamış; görmez.

Ey nefis! Başta Habîbullah, bütün ahabbın kabrin öbür tarafındadırlar. Burada kalan bir iki tane ise, onlar da gidiyorlar. Ölümden ürküp, kabirden korkup, başını çevirme; merdâne kabre bak, dinle ne talep eder. Erkekçesine ölümün yüzüne gül; bak, ne ister...

Ey nefsim! Deme, “Zaman değişmiş, asır başkalaşmış; herkes dünyaya dalmış, hayata perestiş eder, derd-i maişetle sarhoştur.” Çünkü, ölüm değişmiyor; firak bekaya kaybolup, başkalaşmıyor. Acz-i beşeri, fakr-ı insânî değişmiyor; ziyadeleşiyor. Beşer yolculuğu kesilmiyor, sürât peydâ ediyor.

¹ Said Nursî, Tarihçe-î Hayat, s.45.

Hem deme, “Ben de herkes gibiyim” Çünkü, herkes sana kabir kapısına kadar arkadaşlık eder.”¹

Said Nursî ; başka bir risalesinde, nefsin gururuna karşı şöyle mücadele eder:

“Ey fahre meftûn, şöhrete müptelâ, methe düşkün, o hadbinlikte bihemtâ sersem nefsin! Eğer binler meyve veren incirin menşei olan küçücük bir çekirdeği ve yüz salkım ona takılan üzümün siyah kurucuk çubuğu bütün o meyveleri, o salkımları kendi hünerleri olduğu; ve onlardan istifâde edenler o çubuğa, o çekirdeğe medih ve hürmet etmek lâzım olduğu, hak bir dâvâ ise, senin dahi sana yüklenen nimetler için fahre gurura, belki bir hakkın var. Halbuki, sen dâima zemme müstehaksın. Zirâ o çekirdek ve çubuk gibi değilsin. Senin bir cüz-î ihtiyarın bulunmakla, o nimetlerin kıymetlerini fahrin ile tenkis ediyorsun. Senin vazifen fahr değil, şükürdür. Sana lâyük olan şöhret değil, tevâzudur, hacâlettir. Senin hakkın medih değil istiğfardır, nedamettir. Senin kemâlin hodbinlik değil, hudâbinliktedir.”²

“Hem, deme ki halk içinde ben intihap edildim, bu meyveler benim ile gösteriliyor; demek bir meziyetim var. Hayır, hâşâ; belki, herkesten evvel sana verildi. Çünkü, herkesten ziyâde sen müflis ve muhtaç ve müteallim olduğundan, en evvel senin eline verildi.”³

“Ey nefs-i emmârem! Sana tabi değilim. Sen istediğin şeye ibâdet et ve istediğin şeyin peşine düş. Ben ancak ve ancak beni yaratıp, şems ve kamer ve arzı bana musahhar eden Fâtır-ı Hakim-i Zülcelâle abd olurum.”⁴

Ey nefsim! kalbim gibi ağla ve bağır ve de ki:

¹ Said Nursî, Sözler, s.156.

² Said Nursî, a.g.e, s.209.

³ Said Nursî, a.g.e, s.210.

⁴ Said Nursî, Mesnevî-i Nûriye, s.94.

“ Fânîyim, fâni olanı istemem; âcizim, âciz olanı istemem. Rûhumu Rahmân’a teslim eyledim, gayrı istemem. İsterim, fakat bir Yâr-ı Bâkî isterim. Zerreyim, fakat bir şems-i sermed isterim. Hiç ender hiçim, fakat bu mevcûdatı umûmen isterim.”¹

b) Şeytanla Tartışma:

Said Nursî , şeytandan gelen vesveselere karşı, Allah’ın yardımıyla ve Kur’andan aldığı feyz ile mücadele etmiş ve bu mücadelesinde müvafak olmuştur. Bu konuya “On Beşinci Söz”, “Yirminci Söz” ve “Yirmi Altıncı Mektup”u örnek olarak gösterebiliriz. Bu risalelerden bazı bölümleri aktaralım.

“Ramazan-ı Şerifte İstanbul’da Bayezid Cami-i Şerifinde hâfızları dinliyordum. Birden, şahsını görmedim; fakat mânevî bir ses işittim gibi bana geldi; zihnimi kendine çevirdi. Hayâlen dinledim, baktım ki bana der:

Sen Kur’anı pek âli, çok parlak görüyorsun. Bitarafâne muhakeme et, öyle bak. Yani bir beşer kelâmı farz et, bak. Acaba o zînetleri görecek misin?

Hakikaten ben de ona aldandım, beşer kelâmı farzedip, öyle baktım. Gördüm ki, nasıl Bayezid’in elektrik düğmesi çevrilip söndürülünce ortalık karanlığa düşer; öyle de, o farz ile, kur’an’ın parlak ışıkları gizlenmeye başladı. O vakit anladımki, benim ile konuşan şeytandır; beni vartaya yuvarlandırıyor. Kur’an’dan istimdat ettim. Birden, bir nur kalbime geldi; müdâfaaya katî bir kuvvet verdi. O vakit şöylece şeytana karşı münâzara başladı. Dedim;

“Ey şeytan! Bîtarafane muhâkeme, iki taraf ortasında bir vaziyettir. Halbuki, hem senin, hem insandaki senin şâkirtlerin, dediğiniz bîtarafane muhâkeme ise, taraf-ı muhâlifî iltizamdır; bîtaraflık değildir. Muvakkaten bir dinsizliktir. Çünkü, Kur’an’a kelâm-ı beşer

¹ Said Nursî, Sözlere, s.201.

diye bakmak ve öyle muhâkeme etmek, şikk-ı muhâlifî esas tutmaktır, bâtılı iltizamdır. Bîtarafâne muhâkeme değildir; belki bâtıla tarafgirliktir.

Şeytan dedi ki:

“Öyle ise, ne Allah’ın kelâmı, ne de beşerin kelâmı deme; ortada farzet, bak.”

Ben dedim:

“O da olmaz...”

Şeytan döndü ve dedi:

“Kur’an beşer kelâmına benziyor; onların muhâveresi tarzındadır. Demek, beşer kelâmıdır...”

Cevaben dedim:

“...Kur’an-ı Hakîm, ehl-i şuura imamdır, cin ve inse mürşiddir, ehl-i kemâle rehberdir, ehl-i hakîkate muallimdir. Öyle ise, beşerin muhâverâtı ve üslûbu tarzında olmak zarûri ve katîdir...”

Şeytan döndü, yine dedi ki:

“Kur’an’ın mesâili gibi, çok zâtlar o çeşit meseleleri din nâmına söylüyorlar. Onun için bir beşer, din namına böyle bir şey yapmak mümkün değil mi?”

Cevaben Kur’an’ın nûruyla dedim ki:

“Evvela, dindar bir adam, muhabbeti için, ‘Hak böyledir, hakîkât budur. Allah’ın emri böyledir’ der. Yoksa, Allah’ı kendi keyfine konuşurmaz. Hadsiz derece haddinden tecâvüz edip, Allah’ın taklidini yapıp, onun yerinde konuşmaz. “Allah adına yalan söyleyenden daha zâlim kim vardır?”¹ düsturundan titrer...”²

c) Münkirlerle Tartışma

Said Nursî, inkarcılığın ve tabiat perestliğin en yaygın olduğu bir dönemde yaşamıştır. Allah inancına karşı çok yoğun hücumlar yapılmış inkarcılar, Allah’ın evrene müdahalesini red etmişlerdir. Said Nursî evrenden yola çıkarak, varlıkların diliyle

¹ Zümer Sûresi:32.

² Said Nursî, Mektûbât, s.298,299,300.

inkarcıların iddialarını çürütmüş, atomdan gezegenlere kadar her şeyin Allah'ın mülkü ve malı olduğunu ıspatlamaya çalışmıştır.

Said Nursî , bunun en güzel örneğini “Otuz ikinci söz”de ortaya koymuştur. Tevhid’e karşı, ehl-i dâlâletten gelen itirazları, varlıkların diliyle red ederek şöyle karşı koyar: “Bütün tabiatperest, esbabperest ve müşrik gibi umum envâ-ı şirkin ve küfrün ve dalâletin tevehhüm ettikleri şirklerin namına bir şahıs farz ediyoruz ki; o şahs-ı farazî, mevcudât-ı âlemden bir şeye Rab olmak istiyor ve hakiki malik olmak dâvâ etmektedir.”¹

Ehl-i küfrün vekili, bir zerreden başlayarak, sırasıyla kandaki “alyuvara”, bedendeki hücreye, bedenin kendisine, insan nev-ine ve küre-i arza sahip ve malik olduğunu iddia eder, fakat hepsinden red cevabı alır, kainatta şirke yer olmadığını anlar.²

Ehl-i dalâletle yaptığı münâzâralara şu örneği de verebiliriz:

“Ehl-i dalâletin vekili der ki: “Ehâdisinizde, dünya tel’in edilmiş; cife ismiyle yâd edilmiş. Hem, bütün ehl-i velâyet ve ehl-i hakikat, dünyayı tahkir ediyorlar; “fenadır, pistir”³ diyorlar. Halbuki, sen bütün kemâlât-ı ilâhiyeye medâr ve hüccet, onu gösteriyorsun ve aşıkane ondan bahs ediyorsun.”

Elcevap: Dünyanın üç yüzü vardır.

Birinci yüzü, Cenab-ı Hakkın esmasına bakar.

İkinci yüzü, âhirete bakar

Üçüncü yüzü, insanın hevesâtına bakan ve gaflet perdesi olan ve ehl-i dünyanın mel’abe-i hevesâtı olan yüzüdür. Şu yüz çirkindir; çünkü fanidir, zâildir, elemlidir, aldatır. İşte hadiste vârid olan tahkir ve ehl-i hakikatın ettiği nefret, bu yüzdedir.”⁴

¹ Said Nursî, Sözler, s.542.

² S.Nursî a.g.e.,s.542,543,544.

³ Keşfü’l Hâfa cilt 1 s.409 Hadis no: 1313

⁴ Said Nursî, Sözler s.571

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BEDİÜZZAMAN SAİD NURSİ'NİN İRŞAD METODU

1. İrşatta Metod:

Said Nursî, her çağın kendine has şartları olduğunu kabul eder, yapılacak irşat ve tebliğin mevcut şartlara ve çağın anlayışına uygun olması gerektiğini savunur ve irşat alanındaki stratejisini şu sözlerle ifade eder. “Hz. Mevlâna benim zamanımda gelseydi, Risale-i Nur’u: ben onun zamanında gelseydim Mesnevi’yi yazardım. O zaman hizmet Mesnevi tarzındaydı, şimdi ise Risale-i Nur tarzındadır.”¹

Said Nursî’nin, irşat ve tebliğ alanında dikkat ettiği bazı prensipleri şu şekilde sıralayabiliriz.

a. Said Nursî, irşat ve tebliğe nefsinden başlamıştır. Çünkü; “Nefsini islah edemeyen, başkasını islah edemez”.² Prensibi, onun temel ilkelerinden biridir. Risale-i Nur’u doğrudan doğruya nefesine hitaben yazdığını şu sözleriyle ortaya koyar. “Yazdığım hakaik-ı İmaniyeyi doğrudan doğruya nefsim hitap etmişim. Herkesi davet etmiyorum; belki ruhları muhtaç ve kalpleri yaralı olanlar, o edviye-i kur’âniyeyi arayıp buluyorlar”.³

b. Said Nursî’nin, irşat ve tebliğ metodu, Kur’an metodudur. Çünkü, Said Nursî , Risale-i Nuru yazarken, Kur’andan başka yanında eser bulundurmamış ve ondan başka müşid tanımamıştır. Bunu şu sözleriyle ifade etmiştir. “Kur’anı Hakim müşidimizdir, üstadımızdır, imâmımızdır, her bir âdabda rehberimizdir...”⁴

“Yazılan sözler onun (kur’anın) bir nevi tefsiridir ve o risaleler ki, hakaik-ı kur’aniyenin malıdır ve hakikatlarıdır.”⁵

¹ Said Nursî, Emirdağ Lâhikası I, (Yayınevi takdimi) s. 5.

² Said Nursî, Sözler, s.243

³ Said Nursî, Mektûbât, s.72.

⁴ Said Nursî, Barla Lâhikası s.11

⁵ Said Nursî, a.g.e s.11

... Sesim yetişse, bütün küre-i arza bağırarak derim ki: sözler güzeldirler, hakikattırlar fakat benim değildiler; kur'an-ı kerim'in hakaikinden telemmu etmiş şualardır".¹

c. Said Nursî , bir mürşid olarak, önce yarayı ve hastalığı teşhis etmiş, sonra tedavi yollarını beyan etmiştir. Bunu şu ifadelerinde açık bir şekilde görmek mümkündür: "Eski zamanda dalalet cehâletten geliyordu. Bunun yok edilmesi kolaydır. Bu zamanda dalalet fen ve felsefe ve ilimden geliyor. Bunun izâlesi müşküldür".² "Dünya, büyük bir mânevi buhran geçiriyor. Manevi temelleri sarsılan Garb cemiyeti içinde doğan bir hastalık bir vebâ, bir tâun felaketi, gittikçe yer yüzüne dağılıyor. Bu müthiş sâri illete karşı islam cemiyeti ne gibi çarelerle karşı koyacak? Garbın çürümüş, kokmuş, tefessüh etmiş, bâtil formülleriyle mi? Yoksa, islâm cemiyetinin ter ü taze iman esaslarıyla mı? Büyük kafaları gaflet içinde görüyorum. İman kalesini küfrün çürük direkleri tutamaz. Onun için ben yalnız iman üzerine mesâimi teksif etmiş bulunuyorum".³

"Evet, temelleri yıpratılmış bir binanın odalarını tamir ve tezyine çalışmak, o binanın yıkılmaması için ne derece bir fayda temin edebilir? Köklerinin çürütülmesine çabalanan bir ağacın kurumaması için, dal ve yapraklarını ilaçlayarak tedbir almaya çalışmak, o ağacın hayatına bir fayda verebilir mi?

İnsan, saray gibi bir binadır; temelleri erkân-ı îmaniyedir. İnsan bir seceredir; kökü esâsât-ı îmaniyedir".⁴ Bu sözden anlaşılıyor ki, insanların ıslahı ve manevi tedavisi, kalplere imanın yerleştirilmesiyle mümkündür.

d. Said Nursî, irşat ve tebliğde "ona yumuşak söz söyleyin"⁵ ayetini kendisine rehber edinmiştir. Siyasilerden idarecilere, çocuklardan yaşlılara kadar herkesle yumuşak ve seviyelerine uygun bir dille konuşmuştur. Muarızlarına ve çeyrek asır kendisine işkence edenlere bile "kavl-i leyin" le muamele etmiştir.

¹ Said Nursî, Barla Lâhikası, S. 11,12.

² Said Nursî, Sözler, s. 707.

³ Said Nursî, Tarihçe-i Hayat, s.543.

⁴ Zübeyr Gündüzalp, konferans (Sözlerin eki) s.705

⁵ Taha Suresi, 44.

Şu sözleri bunun en güzel ifadesidir. “yirmi sekiz sene çektiğim ezâ ve cefâlar ve maruz kaldığım işkenceler ve katlandığım musîbetler hep helal olsun. Bana zulmedenlere, beni kasaba kasaba dolaştıranlara, hakaret edenlere, türlü türlü ittihamlarla mahkum etmek isteyenlere, zindanlarda bana yer hazırlayanlara, hepsine hakkımı helâl ettim”.¹

e. Said Nursî, yapamadığı ve yaşayamadığı hiç bir şeyi söylememiş, söylediği her şeyi nefsinde yaşamıştır. “Yapamadıklarımı söylüyorlar”² ayetinin muhatabı olmaktan şiddetle kaçınmıştır. Hayatı ve eserleri bunun en açık delilidir.

f. Said Nursî’ye göre, mürşid kendi vazifesini yapmalı, cenab-ı Hakkın vazifesine karışmamalıdır. Bunu şu sözleriyle ifade eder. “Evet, insanın elindeki cüz-i ihtiyarî ile işledikleri ef’âllerinde, Cenâb-ı Hakka ait netâici düşünmemek gerekir. Mesela, kardeşlerimizden bir kısım zatlar, halkların Risale-i Nur’a iltihakları şevklerini ziyadeleştiriyor. Dinlemedikleri vakit zayıfların kuvve-i maneviyeleri kırılıyor, şevkleri bir derece sönüyor. Halbuki, üstâd-ı mutlak, mukteda-i küll, rehber-i ekmel olan Resûl-i Ekrem Alehisselatü Vesselâm, “peygambere düşen ancak tebliğ etmektir”³ olan fermân-ı ilâhîyi kendine rehber-i mutlak ederek, insanların çekilmesiyle ve dinlememesiyle daha ziyade sa’yü gayret ve ciddiyetle tebliğ etmiş. Çünkü “sen sevdiğin kimseyi hidayete erdiremezsin. Ancak Allah dilediğine hidâyet verir”.⁴ sırrıyla anlamış ki, insanlara dinlettirmek ve hidâyet vermek, Cenâb-ı Hakkın vazifesidir”.⁵

g. Said Nursî, irşad ve tebliğde İhlas’a büyük önem vermiştir. “Medâr-ı necât ve halâs, yalnız ihlâstır. İhlâsı, kazanmak çok mühimdir. Bir zerre ihlâslı amel, batmanlar hâlis olmayana müreccahtır. İhlâsı kazandıran hareketindeki sebebi sırf bir emr-i İlâhi ve neticesi rızâ-i İlâhî olduğunu düşünmeli ve vazife-i ilâhiyeye karışmamalı”.⁶

¹ Said Nursî, Emirdağ Lâhikası II: s. 317.

² Şuarâ sûresi /226

³ Mâide sûresi / 99.

⁴ Kasas Sûresi /56.

⁵ Said Nursî, Lem’alar, 135.

⁶ Said Nursî, a.g.e, s.137.

ğ. Said Nursî, irşad ve tebliğ hayatı boyunca, hakkı her şeyin üzerinde tutmuştur. “Hakiki alimler, zalim hükümdarlara karşı hak ve hakikatı pervasızca söyleyen alimlerdir”¹ Hadisi şerifini kendine rehber etmiş, ve “Hakkın hatırı âlidir. Hiçbir hatıra feda edilmez. Kimin hatırı kırılırsa kırılınsın, yalnız hak sağ olsun”.² diyerek her zaman ve zeminde hak ve hakikatı söylemiştir.

h. Said Nursî , irşad ve tebliğ hayatında siyasete bulaşmamış ve talebelerini siyasetten men etmiştir. Bu konudaki şu ifadeleri manidardır. “ Kur’an bizi siyasetten men etmiş tâ ki Elmas gibi hakikatları, ehl-i dünyanın nazarında cam parçalarına inmesin”³ “Çünkü iman, mâl-i umûmidir. Her taifede muhtaçları ve sahipleri vardır; tarafgirlik girmez, yalnız küfre, zındıkaya, dalâlete karşı cephe alır”.⁴

i. Said Nursî , küfre karşı, semavi dinlerin mensuplarıyla, ittifak edebileceğine işaret etmiş ve şöyle demiştir. “Hatta değil müslümanlarla, belki dindar hristiyanlarla dahi dost olup adâveti bırakmaya çalışıyorum. Harb-i umumî ve komünizm altındaki anarşistlik tehlike ve tahribatlarının lisan-ı haliyle “Dünya fanidir. Firaklarla doludur. Ey insanlar, adaveti bırakınız, Kur’an dersini dinleyip birleşiniz yoksa sizi mahvedeceğiz”.⁵

i. Said Nursî, her şeyde Allah’ın varlık ve birliğini gösteren bir pencere açmıştır. Bunu şu misalle açıklar: “Meselâ bir su getirmek için, bazıları küngân (su borusu) ile uzak yerden, dağlar altında kazar, su getirir; bir kısmı da her yerde kuyu kazar, su çıkarır. Birinci kısım çok zahmetlidir; tikanır, kesilir. Fakat, her yerde kuyu kazıp su çıkarmaya ehil olanlar, zahmetsiz, her bir yerde suyu buldukları gibi; aynen öyle de, ulemâ-i ilm-i kelâm esbabı nihayet-i âlemde teselsül ve devrin muhâliyeti ile kesip, sonra vâcibü’l - Vücudun vücudunu onunla ispat ediyorlar. Uzun bir yolda gidiliyor. Ammâ, kur’ânı Hakîmin minhâc-ı hakikisi ise, her yerde suyu buluyor, çıkarıyor”⁶

¹ Sünen-i Ebi Davut, Cilt 4 Bab 17. S.124 Hadis no:4344

² Said Nursî, Divan-ı Harb-i örfî. S. 31

³ Said Nursî, Emirdağ Lahikası, I: s.186.

⁴ S.Nursî a.g.e, s.157.

⁵ Said Nursî, Barla Lahikası, s.10.

⁶ Said Nursî, Sözler, s. 717.

j. Said Nursî, ömrü boyunca müsbet hareket etmeyi düstur edinmiş, dahili kavgalara izin vermemiş, her zaman asayişin muhafazası için çalışmış, emniyet ve asayiş bozacak davranışlardan şiddetle kaçınmıştır. “Bir kaç adamın hatasıyla yüzer adamların zarar görmesine sebep olunamaz” demiştir. “Bunun içindir ki, yapılan o kadar gaddarâne zulümler esnasında bir tek hadise meydana gelmemiş ve Said Nursî Said Nursî, talebelerine daima sabır ve tahammül ve yalnız îman ve islamiyette çalışmayı tavsiye etmiştir”¹

k. Said Nursî irşad ve tebliğinde batıl’ı tasvir etmemiş, muhatabına yalnız hakkı telkin etmiştir. Said Nursî’ye göre “Bâtıl şeyleri güzel tasvir etmek saf zihinleri idlâl eder”²

Sonuç olarak şunu söyleyebiliriz: Said Nursî in, yirminci asırda yaptığı irşad ve tebliğ “Akıl, fikir ve mantığı çalıştırmış, ruh, kalp ve vicdanı tenvir etmiş; müslümanları, beşeri uyandırmış, intibah vermiş, gafletten kurtarmış, sırât-ı müstakim olan kur’an yolunu göstermiş; sünnet-i seniye ve islamiyetin şeâirine muhalif olarak yapılan ve yaptırılan şeyleri fark ettirip sünnet-i peygamberiye (a.s.v) ittibâı ders vermiş ve ihya etmek cehdini uyandırmış³

2- Din Görevlilerinin Eğitimi

Said Nursî , din eğitiminde önemli yeri olan vaiz ve imamların iyi yetişmiş, ilmi hazm etmiş, ilmiyle amel eden, efaliyle hakikatı neşr eden, fen ve din ilimlerini mezc etmiş ve muhatabını iyi tanıyan kimseler olmasını ister. Bu konuya şu sözleriyle işaret eder. “Hakiki mürşid-i âlim koyun olur kuş olmaz; hasbî verir ilmini. Koyun verir kuzusuna hazm olmuş musaffa sütünü. Kuş veriyor ferhine (yavrusuna) lûabâlûd (salyalı) kayyını”.⁴

Said Nursî, bilimin hızla geliştiği günümüzde, ehl-i tebliğ ve irşadın davalarını akla ve ilme dayandırmaları gerektiğini savunur ve şöyle der: “Biz Kur’an şakirtleri olan müslümanlar, bürhâne tâbi oluruz, akıl, fikir ve kalbimizle hakaik-i imaniyeye giriyoruz.

¹ Said Nursî, Tarihçe-i Hayat, s.192.

² Said Nursî, Sözler, s.647

³ Zübeyr Gündüzalp Konferans (Sözlerin eki) s.714

⁴ Said Nursî a.g.e, s.647.

Başka dinlerin bazı efradları gibi ruhbanları taklit için bürhanı bırakmıyoruz. Onun için akıl, ilim ve fennin hükmettiği istikbalde, elbette bürhan-ı akliye istinad eden ve bütün hükümlerini akla tespit ettiren Kur'an hükm edecek".¹

Said Nursî, müşid ve tebliğci muhatabını iyi tanımalı ve seviyelerine göre konuşmalıdır der. "insanlara akılları seviyesinde hitap edin"² düsturuyla bunu nazara verir.

Said Nursî'ye göre, halkın irşad ve din eğitimiyle görevli kimseler batılı tasvir etmeden, hakkı tebliğ etmelidirler tâ ki saf zihinleri idlal etmesinler. Çünkü "Batıl şeyleri güzel tasvir etmek, her demde sâfi olan zihinleri cerhdir, hem idlâli".³

Said Nursî , vaiz ve ehl-i tebliğin, bu zamanda tam muvaffak olmadıklarını söylemiş. Nasihatlarının tesirsiz kalmasının sebeplerini şöyle tespit etmiştir:

"Tahmin ederim ki, nâsihlerin nasihatları, şu zamanda tesirsiz kaldığının bir sebebi şudur ki ahlaksız insanlara derler "Hased etme, hırs gösterme, adavet etme, inat etme, dünyayı sevme", yani "fitratını değiştir" gibi zâhiren malâyutak bir teklifte bulunurlar. Eğer deseler ki, bunların yüzlerini hayırlı şeylere çeviriniz. Mecralarını değiştiriniz. Hem nasihat tesir eder, hem daire-i ihtiyarlarında bir emr-i teklif olur".⁴

Başka bir risalesinde aynı meseleye şöyle işaret eder: "Ben vaizleri dinledim. Nasihatları bana tesir etmedi. Düşündüm. Kasâvet-i kalbimden başka üç sebep buldum:

Birincisi: Zaman-ı hâzırayı zaman-ı sâlifeye kıyas ederek yalnız tasvir-i müddeâyı parlak ve mübalağalı gösteriyorlar. Tesir ettirmek için: ispat-ı müddeâ ve müteharr-i hakikatı ikna lazım iken ihmal ediyorlar".⁵ yani; vaizlerimiz şimdiki zamanı, geçmişe kıyas ederek iddiayı parlak ve mübalağalı gösterip, iddiayı ispat, ve hakkikatı arayanı ikna etmeyi ihmal ediyorlar.

¹ Said Nursî, Tarihçe-i Hayat, s.80.

² Said Nursî, Tilsimler, s.145.

³ Said Nursî, Sözler, s.647.

⁴ Said Nursî, Mektubât, s.34.

⁵ Said Nursî, Divan-i Harb-i Örfî, s.69.

İkincisi: “Bir şeyi terğib veya terhib etmekle ondan daha mühim şeyi tenzil edeceklerinden muvazene-i şeriatı muhafaza etmiyorlar”.¹ Bu ikinci maddeye Muhakemat isimli eserinde şu açıklamayı getirir. “Nasıl ki; bir ilacı istihsan edip izdiyat etmek, devayı dâ'e inkılâp etmektir. Öyle de hiçbir vakit hak ona muhtaç olmayan mübalağalı terğib ve terhib ile, gıybeti katle müsavi veya ayakta bevletmek zina derecesinde göstermek veya bir dirhem tasadduk etmek hacca mukabil tutmak gibi muvazenesiz sözler, katl ve zinayı tahfif ve haccın kıymetini tenzil ediyorlar. Bu sırra binaen : Vaiz hem hakim, hem muhakemeli olmalıdır. Evet, muvazenesiz vaizler, çok hakaik-i neyyire-i diniyenin husufuna sebep olmuşlardır. Meselâ: inşîkak-ı kamer olan mucize-i mütevatire-i bâhireyi, meylü'l-mücazefe (gerçeği örtercesine) ile, arza nüzul ile peyganberin cebine girip çıkmış olan ilave, o güneş-misal mu'cizeyi süha yıldızı gibi mahfi ve kamer-misal olan bürhan-ı nübüvveti münhasif ettiği gibi münkirlerin bahanelerine kapılar açtı”.²

Üçüncüsü: “Belâğatın muktezası olan hale mutabık, yani ilcâat-ı zamana muvafık, yani teşhis-i illete münasib söz söylemezler; güya insanları eski zaman köşelerine çekiyorlar sonra, konuşuyorlar”.³ Said Nursî , daha sonra, vaizlerimizin şu vasıfları taşımasını şart koşar.

“Büyük vaizlerimiz hem âlim-i muhakik olmalı, tâ ispat ve iknâ etsin, hem hakimi müdakkik olmalı, tâ muvazene-i şeriatı bozmasın. Hem beliği miuknî olmalı, tâ mukteza-yı hal ve ilcâat-ı zamana muvafık söz söylesin, ve mizan-ı şeriatla tartсын. Ve böyle olmaları da şarttır”.⁴

“Hasıl-ı kelâm: Her muhibbi dine ve âşık-ı hakikate lâzımdır: Her şeyin kıymetine kanaat etmek ve mücazefe ve tecavüz etmemektir. Zira mücazefe kudrete iftiradır. Ve “Daire-i imkanda daha ahsen yoktur.” Olan sözü, ehl-i akıl ve tahkike dedirten hilkatteki kemal ve hüsne adem-i kanaatir ve istihfaf demektir”.⁵

¹ S. Nursî a.g.e, s.69

² Said Nursî, Muhakemat, s.28.

³ Said Nursî, Divan-i Harb-i Örfî, s.69.

⁴ S.Nursî a.g.e, s.69.

⁵ Said Nursî, Muhakemat, s.28.

3- Hutbede Ölçü Ve Hutbe Dili

Said Nursî , hutbenin arapça dışında, başka bir dille okunamayacağını şu sözleriyle ifade eder: “Bazı gafiller, hutbe gibi bâzı şeâir-i islamiyeyi Arabiden çıkarıp her milletin lisanıyla söylemeyi istihsan ediyorlar. “Tâ, siyâset-i hâzıra avâm-ı müslimine de o suretle tefhim edilsin”. Halbuki, siyaset-i hâzıra, o kadar çok yalan ve hile ve şeytânât, içine girmiş ki, vesvese-i şeyâtın hükmüne geçmiştir. Halbuki, minber, vahyi ilahinin tebliğ makam-ı olduğundan, o vesvese-i siyâsiyenin hakkı yoktur ki o makamı âliye çıkabilsin”.¹ Said Nursî , bu sözleriyle hutbe makamının, siyasetten uzak tutulması gerektiğini ve hutbenin asıl konusunun ne olduğunu nazara veriyor.

Said Nursî , bu zamanda , hutbenin teferruattan ziyade, dinin temellerini konu alması gerektiğini şu sözleriyle ortaya koyar: “Evet, eğer millet-i islam, islâmiyetin zâruriyâtı ve müsellematı ve mâlum olan ahkâmını ekseriyet itibarıyla imtisal edip yerine getirseydi. O vakit nazariyât-ı şer’iye ve mesâil-i dakika ve nasâyih-ı hafiyeyi anlamak için, bildiği lisan ile hutbe okunması ve suver-i kur’aniyenin -eğer mümkün olsaydı- tercümesi belki müstahsen olurdu. Fakat, namaz, zekât, orucun vücûbu; ve katl, zinâ ve şarabın haramiyeti gibi mâlûm olan ahkâm-ı katiye-i islamiye mühmel kalıyor. Avâm-ı nâs, onların vücûbunu ve haramiyetini ders almaya muhtaç değiller.

Belki teşvik ve ihtar ile o ahkâm-ı kutsiyeyi hatırlatıp islamiyet damarını ve iman hissini tahrik etmekle imtisâllerine teşvik ve tezkire ve ihtara muhtaçtırlar. Halbuki, bir âmi ne kadar cahil dahi olsa Kur’andan ve hutbe-i arabiyeden şu meal-i icmalileyi anlar ki: “Herkes ve bana malum olan imanın rükünlerini ve islamiyetin umdelerini hatip ve hafız ihtar ediyor ve ders veriyor, okuyor” der; kalbinde onlara karşı bir istiyak hasil olur. Acaba kainatta hangi tabirat var ki arş-ı azamdan gelen Kur’an-ı hakimin i’câzkarane, müfehhimane ihtarlarına, tezkirlerine, teşviklerine mukabil gelebilsin”.²

¹ Said Nursî, Sözler, s.445.

² S. Nursî, a.g.e, s.445

Said Nursî, hutbe makamının dinin zarurî kısmının tebliğ makamı olduğunu şu sözlerle işaret eder. “Hutbe makamı ahkâm-ı ilâhiyenin tebliği için ittihaz edilmiş bir makamdır”. “Avâmı nâs, zârûriyât ve müsellemat-ı diniyeye muhtaçtır; ve hutbe makamı da bu gibi hükümlerin tebliği içindir. Tebliğ açısından Arap lisanının ehemmiyetini de şu sözleriyle dile getirir.

“Bu hükümler kisve-i Arabiye içinde tafsilen değılsede, icmâlen avâm-ı nâsa mâlûm ve mâruftur. Maahaza, lisân-ı Arapta bulunan şehamet, yükseklik, meziyet, satvet (Yükseklik) diğeri lisânlarda yoktur”.¹

Said Nursî'nin hutbe ile ilgili olarak ortaya koyduğu ölçülere, günümüzde büyük ihtiyaç olduğu kanaatindeyiz. Hutbe makamının zaman zaman siyasete bulaştırılması ve ilgisi olmayan konulara ayrılması, Said Nursî'nin, fikirlerinde ne kadar haklı olduğunu ortaya koymaktadır.

4- Ehl-i Tasavvufa Verdiği Ders

Said Nursî , milletin ıslahı için, bazı kurumların ıslahını ön şart olarak kabul eder. Bunlardan birisi de ehl-i tasavvufun ıslahıdır. Ülkemizde ve özellikle doğu bölgelerinde etkili olan mutasavvıf ve şeyhlere şu uyarılarda bulunur. Bu konuda halkı bilgilendirir.

“Velâyetin, şeyhliğin, büyüklüğün şe'ni tevâzu ve mahviyettir. Tekkebür ve tahakküm değildir. Demek tekkebür eden sabiyy-i müteşeyyihtir. Siz de büyük tanımayınız.”²

Ayrıca Said Nursî , ehl-i tasavvufun şunları ister;

- a. İhlâsı kazanmak
- b. Nefse uymayı terketmek ve büyük cihadı gerçekleştirmek
- c. Şahsi menfaatleri terk etmek

¹ Said Nursî, Mesnevi, s.78,79

² Said Nursî, Münazarat s.19

- d. İslamiyetin gereği olan muhabbeti gerçekleştirmek
- e. Gıybet ve taraftarlığı terk etmek
- f. “Mü’minler ancak kardeşirler”¹ ayetinin gereğini yapmak.²

5- Bir Mürşid ve Tebliğci Olarak Said Nursî’de Bulunan Vasıflar

Said Nursî , yirminci asra damgasını vurmuş ve milyonları peşinden sürüklemiş bir eğitimcidir. Onun eseri Türkiye sınırlarını aşmış, dünyanın bir çok devletlerine ulaşmış ve dünya dillerine tercüme edilmiştir. Said Nursî’nin daveti, mensupları tarafından günümüzde de sürdürülmektedir.

Evet, irşad ve tebliğ alanında bu muvaffakiyete mazhar olmuş bir mürşidin haiz olduğu vasıfları tanımak ve merak etmek her ehl-i tebliğ ve irşadın görevi olmalıdır. Said Nursî’nin nasıl bir eğitimci olduğunu kendi dilinden dinleyelim: “Risale-i Nur’u anlamıyorlar, yahut anlamak istemiyorlar. Beni skolastik bataklığı içinde saplanmış bir medrese hocası zannediyorlar. Ben bütün müsbet ilimlerle, asr-ı hâzır fen ve felsefesiyle meşgul oldum. Bu hususta en derin meseleleri hallettim. Hatta bu hususta bazı eserler telif eyledim”³

Uzun yıllar Said Nursî’nin hizmetinde bulunmuş olan talebelerinden Zübeyir Gündüzalp, Said Nursî’yi şöyle tavsif eder: “Said Nursî , ihlâs-ı tâmmeye malik, harikulade hakiki bir müfessir-i Kur’andır. Hem ihlâs-ı etemme vasıl olmuş kahraman ve yekta bir hadim-i Kur’andır. Risâle-i Nur’un müellifi olmak itibarıyla hem bir mütekellim-i âzamdır, hem ilimde gayet derecede mütebahhir ve râsih, mühakik ve müdakkik bir allâmedir. Hem ilm-i mantığın yüksek nazirsiz bir üstâdıdır.

Ta’likat namındaki telifatı, mantıkta bir şaheserdir. Hem mümtaz ve hem hakperest ve hakikatbin bir dâhidir. Hem Kur’anla barışık müstakim felsefenin hakikatperver bir feylesofudur, hem nazirsiz bir sosyolog ve psikolog ve bir pedegogtur.”⁴

¹ Hucurat Suresi /10

² Said Nursî, Mînazarat s.116

³ Said Nursî, Tarihçe-i Hayat, s.543.

⁴ Zübeyr Gündüzalp, Konferans (sözlerin eki) s.716

Said Nursî'nin bazı vasıflarını şöyle sıralayabiliriz:

a. Müsbet Hareket

“Risâle-i Nur’un dersleri, dünyaya baktığı vakit bütün kuvvetleriyle âsâyişin temellerini muhâfaza etmek korumak ve fesat ve ihtilâllerin önünü kesmek olmasından, kudsî ve mânevî inzibat komiserleri hükmünde olduğuna delil, üç vilâyet zâbitları anlamışlar”.¹

“Çünkü Risale-i Nur’un âsâyiş noktasında yirmi seneden beri yüz bin şâkirdinden (şimdi milyonları geçmiş) hiçbir vukuât olmadığı gibi pek çok zâbita memurlarının îtiraflarıyla ve bir şey aleyhimize kaydetmemeleriyle, bunu ispat eder”.²

b. Tevazu

Said Nursî, insanların hüsn-ü zanlarını kendi şahsına değil Risale-i Nur’a vermiştir. Her zaman kendini kusurlu görmüştür. “Bu zamanda enaniyet ziyâde hükmettiği için, haddinden çok ziyâde olan hüsn-ü zanları kendime almıyorum. Ve ben, kardeşlerim gibi kendi nefsimе hüsn-ü zan etmiyorum”.³ “Hem bunu katiyen ilan ediyorum ki: Risâle-i Nur, Kur’anın malıdır. Benim ne haddim var ki, sahip olayım tâ ki kusurlarım ona sirayet etsin. Belki o nurun kusurlu bir hadimi ve elmas mücevherat dükkanının bir dellâlıyım. Benim karma karışık vaziyetim ona sirayet edemez, ona dokunamaz. Zaten Risale-i Nur’un bize verdiği derste, hakikat-i ihlâs ve terk-i enâniyet ve daima kendini kusurlu bilmek ve hodfuruşluk etmemektir. Kendimizi değil, Risâle-i Nur’un şahs-ı mânevisini ehl-i imana gösteriyoruz. Bizler kusurumuzu görene ve bize bildirene -hakikat olmak şartıyla- minnettar oluyoruz, “Allah razı olsun” deriz. Boynumuzda bir akrep bulunsa ısırmadan atılsa, nasıl memnun oluruz; kusurumuzu -fakat garaz ve inat olmamak şartıyla ve bid’alara ve delâlete yardım etmemek kaydıyla- kabul edip minnettar oluyoruz”.⁴

¹ Said Nursî, Emirdağ lâhikası, I: s.68

² S.Nursî a.g.e. s.69

³ Said Nursî, Emirdağ lâhikası, s. 198

⁴ S.Nursî a.g.e, s.46.

“Risaleler kendi malım değil, Kur’anın malı olarak, Kur’anın reşahat-ı meziyatına mazhar olduklarını izhar etmeye mecburum. Evet, lezzetli üzüm salkımlarının hasiyetleri, kuru çubuğunda aranılmaz. İşte ben de öyle bir kuru çubuk hükmündeyim”.¹

c. Vakar ve Cesaret

“Said Nursî, hususi hayatında mütevazî, vazife başında vakurdur. Bu mevzuda der ki: “bir nefer nöbetteyken başkumandan da gelse, silahını bırakmayacak, ben kur’anın bir hizmetkârı ve bir neferiyim. Vazife başındayken karşıma kim çıkarsa çıksın “hak budur” derim. Baımı eğmem”.²

Said Nursî , en zalim kumandanlara boyun eğmemiş, davası için hayatını ortaya koymuştur. Onu şeriat istemekle suçlayanlara karşı o şöyle haykırır: “Şeriatın bir hakikatına bin ruhum olsa feda etmeye hazırım!.. Mert olan cinayete tenezzül etmez. Şayet isnat olunsa cezadan korkmaz. Hem de haksız yere idam olunsam iki şehit sevabını kazanırım. Şayet hapiste kalsam, böyle hürriyeti lafızdan ibaret bulunan gaddar bir hükümetin en rahat mevkii hapisane olsa gerektir. Mazlumiyetle ölmek, zalimiyetle yaşamaktan daha hayırlıdır”.³

d. Fedakarlık

Said Nursî ’ın hayatı, eşsiz fedakarlık örnekleriyle doludur. O cemiyetin imanı uğruna hayatını feda etmeye hazır olduğunu söyler ve şöyle der:

“Bütün nev’-i beşerin en ehemiyetli meselesi olan erkân-ı îmânîyeyi ve beşerin medar-ı saâdeti ve umum islâmın esas ve rabita-i uhuvveti bulunan Kur’anın hakaik-i imaniyesini bulmak ve muhtaçlara buldurmaya hayatımı vakf ettim”.⁴

¹ Said Nursî, Barla Lâhikası, s.12

² Zübeyr Gündüzalp, Konferans (sözlerin eki) s.716

³ Said Nursî, Divan-ı Harb-i Örfî s.11,12

⁴ Said Nursî, Barla Lâhikası, s.10

Bu hizmete yani ehl-i iman delâlet-i mutlakadan kurtarmaya, lüzum olsa, dünyevi hayat gibi uhrevi hayatımı da feda etmek bir saadet bilirim. Binler dostlarım ve kardeşlerimin cennete girmeleri için cehennemi kabul ederim”.¹

“Bu hizmet-i Kur’aniyede başa ne gelirse gelsin hatta her günde birer başım olsa da kesilse yine o hizmetin kudsiyetindeki lezzet-i ruhaniye mukabil geliyor ve kâfirdir”.²

“Bu milletin âşâyışine, hususan masum çocukların ve muhterem ihtiyarların ve bîçare hastaların ve fakirlerin dünyevi istirahatlarına ve uhrevi saadetlerine binler hayatımı ve binler şerefimi fedâ etmeye hazırım”.³

e. Sabır ve Tehammül

Said Nursî , “kadere iman eden, kederden kurtulur”⁴ düstur-u kudsiyeyi kendine rehber edip, her sıkıntıya göğüs germiştir.⁵ O, hizmet uğrunda, sevaba sebeptir diye her meşakkate karşı sabır ve tahammül göstermiştir.⁶

f. İstiğna

Said Nursî , dünyaya ait mal, mülk, makam, şöhret gibi fani ve geçici şeylere, hiçbir zaman ehemmiyet vermemiş, bunlara dair gelen teklifleri reddetmiştir. Hayatı boyunca hediye bile almamış, hiç kimseye minnet etmemiştir. O, bunu şöyle anlatır. “Madem ehl-ı siyaset hayat-ı bakiyesi için Risale-i Nur’a müracaata tenezzül etmiyor, o hayatta nispeten beş paralık olan bu hayat-ı fâniye için onlara müracaata ben de tenezzül etmem ve istirahatım için şekva ve rica etmem”.⁷ Said Nursî in, “bütün serveti bir eliyle taşıyabileceği kadardı”.⁸

¹ Said Nursî, Emirdağ Lahikası, I: s.14

² Said Nursî, Barla Lâhikası, s.181.

³ Said Nursî, Emirdağ Lâhikası, I: s.29.

⁴ Rûmüzü’l – Ehâdis, 1:193

⁵ Said Nursî, Tarihçe-i Hayat, s.353.

⁶ Said Nursî, Emirdağ Lâhikası, I: s.17.

⁷ S.Nursî, a.g.e s.176

⁸ Said Nursî, Tarihçe-i Hayat, s.24.

Vefatından sonra bir sepet içinde, cübbesi, sarığı, seccadesi ve tesbihinden başka dünya malı namına bir şeyi yoktu. Onun bütün mirası bunlardan ve Risale-i Nur külliyatından ibaretti. “Evlad-ü iyal, mal, mülk hiç bir şey ve yer yüzünde taht-ı temellükünde bir karış yeri yoktu; yalnız bir Risale-i Nuru vardı”.¹

“Said Nursî, amcasının çorbasını dahi içmemiş olup hayatın da kimsenin minneti altında kalmayıp, beş bin lira hediye beş para değer vermeden red ve iade eden, hayatındaki istiğna düsturunu en zâlimane ve mahrumiyetler içinde kaldığı zamanlarda dahi bozmayan ve böylece izzet-i islamiye ve şeref-i diniyeyi muhafaza etmiş olan bir zattır”.²

g. İffet

Said Nursî , bütün hayatı boyunca mücerred yaşamasına rağmen iffetini muhafaza etmiştir. Bu konuda hayatından bir çok örnek verebiliriz. “Ben yirmi yaşlarında iken, Bitlis’te merhum vali Ömer Paşa hanesinde iki sene onun ısrarıyla ve ilme ziyade hürmetiyle kaldım. Onun altı adet kızları vardı. Üçü küçük, üçü büyük. Ben üç büyükleri, iki sene beraber bir hanede kaldığımız halde, bir birinden tefrik edip tanımıyordum. O derece dikkat etmiyordum ki bileyim. Hatta bir alim misafirim yanıma geldi, iki gün onları birbirinden fark etti. Herkes ve bende, bu hale hayret ederdik. Bana sordular: “Neden bakmıyorsun?” Derdim: “ilmin izzetini muhafaza etmek beni bıktırmıyor.

Hem İstanbul’da kağıthane şenliğinin yevm-i mahsusunda, köprüden tâ kâğıthaneye kadar Halicin iki tarafında binler açık saçık rum ve ermeni ve İstanbullu karı ve kızlar dizildikleri sırada, ben ve merhum molla seyyid Tâha ve meb’us Hacı İlyas ile beraber kayığa bindik, O kadınların yanlarından geçiyorduk. Benim hiç haberim yoktu. Halbuki Molla Tâha ve Hacı İlyas, beni tecrübeye karar verdikleri ve nöbetle beni tarassut ettiklerini bir saat seyahat sonunda itiraf edip dediler: “Senin bu haline hayret ettik, hiç bakmadın.” Dedim: “lüzumsuz, geçici, günahlı zevklerin âkibeti elemeler teessüfler olmasından istemiyorum.”³

¹ S.Nursî a.g.e s.403

² Said Nursî, Emirdağ Lahikası:II, s.434.

³ S.Nursî s. Emirdağ Lahikası I: s.229

h. Hediye kabul etmemek

Said Nursî , ilmin izzetini muhafaza etmek ve elmas hükmündeki hakikatları, Cam parçası seviyesine düşürmemek için, seksen senelik ömrü boyunca hediye almamış ve minnet altına girmek istememiştir.

Onun bu halini talebeleri şöyle anlatır: “ Üstadımız izzet-i ilmiyeyi muhafaza için eski zamandan beri en büyük reislere tezellül etmedi. Hem halkların hediyesini kabûl etmiyordu.”¹ Halkın zekât ve sadakasını bile kabul etmezdi. Bu davranışıyla “Ehl-i ilmi, ilmi vâsıtâ-ı cer etmekle ittihâm edenleri”² fiilen tekzip ederdi. Onun için, kanat, iktisat ve bereket-i ilahiye en büyük hazine idi, halkın malını almakla bu hazinenin kapısını kapatmak istemem derdi.³

Said Nursî'nin, konuyla ilgili yüzlerce hatırasından bir tanesini nakl etmekle iktifa edeceğiz.

“Mühim bir tüccar dostum otuz kuruşluk bir çay getirdi, kabul etmedim. “İstanbul'dan senin için getirdim beni kırma” dedi kabul ettim. Fakat iki kat fiyatını verdim.

Dedi: “Ne için böyle yapıyorsun hikmeti nedir?”

Dedim: “Benden aldığın dersi, elmas derecesinden şişe derecesine indirmemektir. Senin menfaatin için, menfaatimi terk ediyorum. Çünkü; dünyaya tenezzül etmez, tema ve zillete düşmez, hakikat mukabilinde dünya malını almaz, tasannua mecbur olmaz bir üstattan alınan ders-i hakikat elmas kıymetinde ise; sadaka almaya mecbur olmuş, ehl-i servete tasannua muztar kalmış, tema' zilletiyle izzet-i ilmini feda etmiş, sadaka verenlere hoş görünmek için riyakarlığa temâyül etmiş âhîret meyvelerini dünyada yemeye cevaz göstermiş, bir üstattan alınan aynı ders-i hakikat, elmas derecesinden şişe derecesine iner”.⁴

¹ Said Nursî a.g.e., s. 172.

² Said Nursî, Mektubat, s.18.

³ Said Nursî a.g.e., s. 19

⁴ Said Nursî, Barla Lâhikası, s.86.

görünmek için riyakarlığa temâyül etmiş âhîret meyvelerini dünyada yemeye cevaz göstermiş, bir üstattan alınan aynı ders-i hakikat, elmas derecesinden şîşe derecesine iner”¹.

¹ Said Nursî, Barla Lâhikası, s.86.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Eğitim tarihi, insanlık tarihi kadar eskidir. Çünkü, kendini tanımak, yaratıcısını tanımak ve hayat şartlarını öğrenmek için eğitime muhtaç tek varlık insandır. Beşeriyet tarihi boyunca, düşünen zihinleri, meşgul eden Necisin? Nereden geliyorsun? Nereye gidiyorsun? gibi, insanlığın geleceği için önemli olan soruların cevabını bulmak, insanoğlunu araştırmaya, varlığı ve olayları sorgulamaya yöneltmiş ve merakını gidermek için çaba göstermeye teşvik etmiştir. Bundan dolayıdır ki “Merak ilmin hocasıdır”¹ sözü doğruluğu kesinlik kazanmış bir kaide haline gelmiştir.

Akıl, tek başına, her zaman doğruyu bulmaya yetmiyor. Bu nedenle Cenab-ı Hak, insanoğlunun doğruyu bulmasına yardımcı olacak ve eğitim tarihinde eşine rastlanmayan, eğitimciler olan peygamberleri göndermiştir. Peygamberler birer eğitimci olarak hem kendi toplumlarını aydınlatmışlar, hem de gelecek kuşaklara ışık tutacak prensipler, vâz etmişlerdir.

Ayrıca eğitim tarihi, peygamberlik nurundan feyz almış sayısız eğitimci ve mürşitlerle doludur. Tarihin her döneminde eğitim ve irşad vazifesini, peygamberlerin varisleri olan bu eğitimci ve mürşitler üstlenmiş ve insanlığın doğruyu bulmasına yardımcı olmaya çalışmışlardır.

Yirminci asrın baş döndürücü hadiseleri arasında çağımız insanına gerçeği bulması için yardımcı olan ve tebliğ vazifesini yapan ve yapmaya devam eden bir çok alim ve mürşid görüyoruz. Bunlardan birisi de Said Nursî’dir.

Said Nursî, Tefsir, Kelam, Hukuk, İktisat, Siyaset, Sosyoloji, Psikoloji, Tabii İlimler, Felsefe, Mantık, Eğitim ve İrşad gibi bir çok ilim dalında vermiş olduğu eserlerden müteşekkil “Risale-i Nur Külliyyatıyla” islam kültür hayatına büyük katkıda bulunmuş ve yabancı kültür istilasına maruz kalan fikir hayatımızı muhafaza etmeye çalışmıştır.

¹ S.Nursî, Sözlere, s.668

Bu çalışmamızın sonucunda Said Nursî'nin eğitim ve irşad ile ilgili şu fikirlerini tespit ettik:

1- Memleketin en önemli sorunları olan cehalet, yoksulluk, anlaşmazlık ve ikiliktir. Bu sorunları ilim, sanat ve askagî müştereklerde ittifak yaparak çözmemiz gerekir.

2- İslam eğitim tarihinde büyük bir misyona sahip olan medreselerin yeniden ıslahı ve doğu bölgesinde modern anlamda üniversiteler kurulması lazımdır.

3- Doğu bölgesinde kurulacak olan üniversitelerde din ve fen ilimlerinin beraber okutmak ve aralarındaki anlaşmazlığı gidermek esastır.

4- Batı kültürünü körü körüne taklit edip benimsemek yerine, ilim ve teknolojisinden azami derecede istifade etme yolları aranmalıdır.

5- İslam milletlerinin geri kalmışlık sebeplerinden olan ümitsizlik, yalancılık her alandaki istibdat, düşmanlık ve menfaatperestlik gibi hastalıkların yok edilmesi bunların yerine islam ahlakının temel özellikleri olan doğruluk, muhabbet, uhuvvet, hürriyet ve şahsi menfaati terk etmek gibi meziyetlerin yerleştirilmesi zaruridir.

6- Kavgaya sebep olan menfi milliyetçilikten uzak durulmalıdır.

7- İslam tarihi boyunca dine karışmış olan hikayeler ve hurafeler ayıklanmalı, islamiyetteki doğruluk ve doğru olan islamiyet tebliğ edilmelidir.

8- Tebliğ ve irşad alanında muvaffak olmanın birinci şartı söylediklerimizi nefsimizde yaşamaktır.

9- Mümkün olduğu kadar dahili kargaşalardan ve anarşik hadiselerden kaçınılmalı ve müsbet hareket tavsiye edilmelidir.

10- Alem-i islamin ortak kültürü olan Kur'an harfleri muhafaza edilmelidir.

11- İslam fikir hayatının istikameti için mektep, medrese ve tekke ihtilafı giderilmelidir.

12- İlmi hürriyet temin edilmelidir, ilmin haysiyeti korunmalı ve ilmi bir şura heyeti kurulmalıdır.

13- Devlet ilme ve ulemaya sahip çıkmalıdır.

14- Terakkinin yegane anahtarı eğitimidir.

15- Din eğitimi mutlaka ailede verilmelidir.

16- Her alanda olduğu gibi eğitim alanında da ihtisaslaşmaya önem verilmelidir.

- 17- Eğitimciler alan bilgisini çok iyi bilmeli ve muhatabını iyi tanımalıdır.
- 18- Eğitimcide hakikatı arama meyli olmalıdır.
- 19- Din görevlileri terğib ve terhib alanında muazeneyi elden bırakmamalıdır.
- 20- Hutbe makamı dinin esaslarına tahsis edilen bir makâmdır.
- 21- Tasavvuf ve tarikatlar sünnet çizgisinden ayrılmamalıdır. Sünnetin ihyasına hizmet edilmelidir.

Ayrıca, konumuzla ilgili olarak şu noktaları önermekte yarar görüyoruz:

- a-Risale-i Nur ve Said Nursi'la ilgili olarak başta Sosyoloji ve Kelam olmak üzere değişik alanlarda bilimsel ve yansız çalışmalar yapılmalıdır.
- b- Filologlar Said Nursi'nin eserlerini dil açısından incelemeli ve belirgin özelliği ortaya konulmalıdır.
- c- Özellikle lisans üstü çalışmalarda yardımcı ders kitabı ve baş vuru kaynağı olarak Risale-i Nurlardan yararlanılmalıdır.
- d-Ağırlıklı olarak yaşadığı çevreler olması hasebiyle Yüzüncü Yıl ve Süleyman Demirel Üniversitelerinde Said Nursi enstitüleri kurulmalı ve bu enstitülerde tarafsız, objektif çalışmalar sürdürülmelidir.
- e-Uygun bir yerde mesela Şanlıurfa'da Nursi Müzesi kurulmalı ve burada Said Nursi'nin eserlerinin orijinal nushaları toplanmalı, özel eşyaları bir araya getirilmeli ve bu müze araştırmacıların istifadesine sunulmalıdır.
- f-Lehte-alehte yayınlanmış tüm eser, makale, gazete yazıları, tefrikalar vb. Dökümanlar bir araya getirilmeli ve bu dokümantasyon merkezi araştırmacılara arz edilmelidir.
- g-Nursi'nin yaşadığı çevrede siyasi ortamın özellikleri tespit edilerek bu şartları Nursi ve eserleri üzerindeki etkileri araştırılmalıdır.
- h-Başlangıçta özellikle Kuran hatı ile çoğaltılan risalelerin hat sanatının gelişmesine katkısı incelenmelidir.

Çalışmamızın bilim dünyasına yararlı olmasını dilerim.

BİBLİYOGRAFYA

- Kur'an-ı Kerim ve Açıklamalı Meâli,(Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları) Ankara, 1993
Gazâli, Ebû-Hâmid Muhammed, İhyâ-u Ulûmi'd-Din, Beyrut –Tsz.
Bayraklı, Bayraktar, Farabi'de Devlet Felsefesi İstanbul 1983
Nursî Said, Sözler, Almanya, 1994
-----Emirdağ Lâhikası, Almanya, 1994
-----Asâ-yı Mûsâ, Almanya, 1994
-----Mûnâzârat, (Yeni Asya Neşriyet) İstanbul, 1991
-----İşârat-ül-İ'caz, İstanbul, 1994
-----Tarihçe-i Hayat, Almanya, 1994
-----Lem'alar, Almanya, 1994
-----Gençlik Rehberi, İstanbul, 1990
-----Muhakemat, İstanbul, 1977
-----Divân-ı Harb-i Örfî, İstanbul, 1978
-----Mektubât, Almanya, 1994
-----Sunuhat, Ankara, 1976
-----Sikke-i Tasdik-i Gaybi, Almanya, 1994
-----Barla Lahikası, Almanya, 1994
-----Kastamonu Lahikası, Almanya, 1994
-----İçtimâî Reçeteler, İstanbul, 1990
-----Mesnevî-i Nuriye, Almanya, 1994
-----Tılsımlar, İstanbul, 1988
Gündüzalp, Zübeyr, Konferans (Sözlerin eki) Almanya, 1994
Serdengeçti, Osman Yüksel, "Said Nur ve Talebeleri" Serdengeçti Dergisi 14. Sayı (Mart 1952)
El – Ezdi Süleyman bn Eş'as bn İshak, Sünen-i Ebi Davut, Mısır-1950
Acluni, İsmail bn Muhammed, Keşfü'l Hafa, Beyrut-1935
Gümüşhanevi, Ahmed Ziyaeddin Nakşibendi, Ramûzü'l-Ehâdis, İstanbul-1875.